

**JOURNAL OF APPLIED AND THEORETICAL SOCIAL
SCIENCES**

TEORİK VE UYGULAMALI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(ISSN: 2687-5861)

VOLUME 3. Issue 1 . 2021

CİLT 3. SAYI 1. 2021

PUBLISHER AND CHIEF EDITOR / SAHİBİ VE BAŞ EDİTÖR

PROF. DR. NİLGÜN SERİM

RESEARCHER-WRITER/ARAŞTIRMACI-YAZAR

CO-EDITOR/ YARDIMCI EDİTÖR

AST.PROF.DR / DR. ÖĞRETİM ÜYESİ NAZMİ Y.YAĞANOĞLU

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY

TURKISH LANGUAGE EDITOR/TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ

PROF. DR. NİLGÜN SERİM

ENGLISH LANGUAGE EDITOR/ İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ

NAZMİ Y. YAĞANOĞLU

COMMUNICATION AND COORDINATION/İLETİŞİM VE KOORDİNASYON

<https://www.iccsor.com/index.php/jatss>

E-mail/ E-posta:

editor.jatss@iccsor.com

Istanbul-Uskudar/Turkey

İstanbul-Üsküdar/Türkiye

We are Indexed by the Following Databases / Endekslediğimiz Veri Tabanları

ADVANCED SCIENCE INDEX
CENTRAL EUROPEAN SCIENCE ARCHIVE AND EVALUATION

Scilit

International Institute of Organized Research (I2OR)

Scientific Indexing Services

www.wcosj.com

World Catalogue of
Scientific Journals

EDITORIAL BOARD/ YAYIN KURULU

By Title In Alphabetical Order/ Ünvana Göre Alfabetik Sıra ile

Prof. Dr.	İbrahim ACAR	Katip Çelebi University/ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr.	Serpil AĞCAKAYA	Süleyman Demirel University/Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr.	Selçuk AKÇAY	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Tekin AKDEMİR	Yıldırım Beyazıt University/ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr.	Erkan AKTAŞ	Mersin University/Mersin Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet ASUTAY	Durham University-England/United Kingdom
Prof. Dr.	H.Hüseyin BAYRAKLI	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Duncan BENTLEY	Swinburne University-Melbourne/Australia
Prof. Dr.	Harun CANSIZ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ali ÇELİKKAYA	Osman Gazi University/ Osman Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	İhsan Cemil DEMİR	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ahmet DİKEN	Necmettin Erbakan University/Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr.	İbrahim DURSUN	Police Academy /Polis Akademisi
Prof. Dr.	Süleyman DÜNDAR	Karabük University/Karabük Üniversitesi
Prof. Dr.	Veysel EREN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	İlhan EROĞLU	Tokat Gazi Osman Paşa University/ Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Prof. Dr.	Adem ESEN	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Mecit EŞ	Istanbul Commerce University/İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr.	Nihat FALAY	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi (Emkl.)
Prof. Dr.	Emrah FERHATOĞLU	Osman Gazi University/Osman Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet GENÇTÜRK	Süleyman Demirel University/Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr.	Gülsüm GÜRLER HAZMAN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ramazan GÖKBUNAR	Celal Bayar University/Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr.	Erhan GÜMÜŞ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr.	Kamil GÜNGÖR	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Yusuf KARACA	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Hüseyin KOÇAK	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr.	Mehmet KARAGÜL	Mehmet Akif Ersoy University/Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Prof. Dr.	Cantürk KAYAHAN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Abdullah KESKİN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Hasan KORKUT	Marmara University/Marmara Üniversitesi
Prof. Dr.	Veysel KULA	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mahmut MASCA	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mustafa MIYNAT	Celal Bayar University/Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr.	Hakkı ODABAŞ	Yıldırım Beyazıt University/Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr.	İzzettin ÖNDER	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi (Emkl.)
Prof. Dr.	Engin ÖNER	Van Yüzüncü Yıl University/ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr.	Ersan ÖZ	Pamukkale University/Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr.	Musa ÖZATA	Ahi Evran University/Ahi Evran Üniversitesi
Prof. Dr.	Hatice ÖZUTKU	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Nejat ÖZÜPEK	Selçuk University/Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr.	Ethem Kadri PEKTAŞ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	İsa SAĞBAŞ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Şakir SAKARYA	Balıkesir University/Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr.	Naci Tolga SARUÇ	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Suat UĞUR	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr.	Erkan ÜYÜMEZ	Anadolu University/Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr.	İstiklal Yaşar VURAL	Recep Tayyip Erdoğan University/Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet YÜCE	Uludağ University/Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	Hüseyin AKGÖNÜL	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	H. Hüseyin AKKAŞ	Karamanoğlu Mehmet Bey University/ Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
Doç. Dr.	Yılmaz BAYAR	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali Çağlar ÇAKMAK	Kahramanmaraş Sütçü İmam University/ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali DEĞİRMENDERELİ	Ankara Hacı Bayram Veli University/Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr.	Abdülkadir DEVELİ	Yıldırım Beyazıt University/Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr.	Serkan DİLEK	Kastamonu University/Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr.	Hasan DURAN	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr.	Deniz ŞAHİN DURAN	Gazi Osman Paşa University/Gazi Osman Paşa Üniversitesi

Doç. Dr.	Hayrettin KESGİNGÖZ	Karabük University/Karabük Üniversitesi
Doç. Dr.	Cüneyt KILIÇ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Duygu KIZILDAĞ	İzmir Demokrasi University/İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr.	Adiqa KAUSAR KIANI	Federal Urdu University-Islamabad/ Pakistan
Doç. Dr.	Serdar KURT	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Ceyda KÜKRER MUTLU	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Filiz Çoban ORAN	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Şerif ÖNER	Balıkesir University/Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr.	Mustafa SANDIKÇI	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Burcu Kılınç SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Mesut SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Ufuk SELEN	Uludağ University/Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	Alexander SHEMETEV	the Russian Academy of National Economy and Public Administration (RANEPA)/ Russia
Doç. Dr.	Ahmet TEKİN	Osman Gazi University/Osman Gazi Üniversitesi
Doç.Dr.	Yusuf TEMUR	Tokat Gazi Osman Paşa University/Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Doç. Dr.	Özgür TOPKAYA	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Aynur UÇKAÇ	Adnan Menderes University/Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr.	Yusuf YİĞİT	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Oktay AKTÜRK	Ahi Evran University/Ahi Evran Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Verda Davaslıgil ATMACA	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Murat AYDIN	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ender BAYKUT	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	İsmail CİĞERCİ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Nihal EMİNOĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Hamza ERDOĞDU	Harran University/Harran Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Cem GÖKÇE	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ertuğrul GÜREŞÇİ	Ahi Evran University/Ahi Evran Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Simla GÜZEL	Tekirdağ Namık Kemal University/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Dr.Öğr.Üyesi	Berfu İLTER	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	İsmail KABAN	Tokat Gazi Osman Paşa University/Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Safiye Yelda Kaya KARAKATSANİS	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Gamze Yıldız Şeren KURULAR	Tekirdağ Namık Kemal University/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ömer Faruk ÖZTÜRK	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Kartal SOMUNCU	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Recep YORULMAZ	Ankara Hacı Bayram Veli University/Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Arş.Gör.	Çağrı İŞLER	Bolu Abant İzzet Baysal University/Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Arş.Gör.	Burak KOZALI	Marmara University/Marmara Üniversitesi

REFeree BOARD/ HAKEM KURULU
By Title In Alphabetical Order/ Ünvana Göre Alfabetik Sıra ile

Prof. Dr.	İbrahim ACAR	İzmir Katip Çelebi University/ İzmir Katip Üniversitesi
Prof. Dr.	Serpil AĞCAKAYA	Süleyman Demirel University/Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr.	Erkan AKAR	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Selçuk AKÇAY	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Tekin AKDEMİR	Yıldırım Beyazıt University/ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr.	Erkan AKTAŞ	Mersin University/Mersin Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet ASUTAY	Durham University-England/United Kingdom
Prof. Dr.	H.Hüseyin BAYRAKLI	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Duncan BENTLEY	Swinburne University-Melbourne/Australia
Prof. Dr.	Harun CANSIZ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ali ÇELİKKAYA	Osman Gazi University/ Osman Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	İhsan Cemil DEMİR	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ahmet DİKEN	Necmettin Erbakan University/Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr.	İbrahim DURSUN	Police Academy /Polis Akademisi
Prof. Dr.	Süleyman DÜNDAR	Karabük University/Karabük Üniversitesi
Prof. Dr.	Veysel EREN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	İlhan EROĞLU	Tokat Gazi Osman Paşa University/ Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Prof. Dr.	Adem ESEN	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Mecit EŞ	Istanbul Commerce University/İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr.	Nihat FALAY	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi (Emkl.)
Prof. Dr.	Emrah FERHATOĞLU	Osman Gazi University/Osman Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet GENÇTÜRK	Süleyman Demirel University/Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr.	Gülsüm GÜRLER HAZMAN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ramazan GÖKBUNAR	Celal Bayar University/Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr.	Erhan GÜMÜŞ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr.	Kamil GÜNGÖR	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr.	Yusuf KARACA	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet KARAGÜL	Mehmet Akif Ersoy University/Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Prof. Dr.	Cantürk KAYAHAN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Abdullah KESKİN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Hüseyin KOÇAK	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Hasan KORKUT	Marmara University/Marmara Üniversitesi
Prof. Dr.	Veysel KULA	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mahmut MASCA	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mustafa MIYNAT	Celal Bayar University/Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr.	Hakkı ODABAŞ	Yıldırım Beyazıt University/ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr.	İzzettin ÖNDER	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi (Emkl.)
Prof. Dr.	Engin ÖNER	Van Yüzüncü Yıl University/ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr.	Ersan ÖZ	Pamukkale University/Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr.	Musa ÖZATA	Ahi Evran University/Ahi Evran Üniversitesi
Prof. Dr.	Hatice ÖZUTKU	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Nejat ÖZÜPEK	Selçuk University/Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr.	İsa SAĞBAŞ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Şakir SAKARYA	Balıkesir University/Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr.	Naci Tolga SARUÇ	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi
Prof.Dr.	İsmail ŞİRİNER	Batman University/Batman Üniversitesi
Prof. Dr.	Suat UĞUR	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr.	Erkan ÜYÜMEZ	Anadolu University/Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr.	İstiklal Yaşar VURAL	Recep Tayyip Erdoğan University/Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet YÜCE	Uludağ University/Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	Hüseyin AKGÖNÜL	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	H. Hüseyin AKKAŞ	Karamanoğlu Mehmet Bey University/ Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
Doç. Dr.	Yılmaz BAYAR	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali Çağlar ÇAKMAK	Kahramanmaraş Sütçü İmam University/ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali DEĞİRMENDERELİ	Ankara Hacı Bayram Veli University/Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr.	Abdülkadir DEVELİ	Yıldırım Beyazıt University/Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr.	Serkan DİLEK	Kastamonu University/Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr.	Hasan DURAN	Istanbul University/İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr.	Deniz ŞAHİN DURAN	Gazi Osman Paşa University/Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Doç. Dr.	İsmail ELAGÖZ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Sema Yılmaz GENÇ	Kocaeli University /Kocaeli Üniversitesi
Doç.Dr.	Soner KARAGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Hayrettin KESGİNGÖZ	Karabük University/Karabük Üniversitesi
Doç. Dr.	Cüneyt KILIÇ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Duygu KIZILDAĞ	İzmir Demokrasi University/İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr.	Adiqa KAUSAR KIANI	Federal Urdu University-Islamabad/ Pakistan
Doç. Dr.	Serdar KURT	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Ceyda KÜKRER MUTLU	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Filiz Çoban ORAN	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Şerif ÖNER	Balıkesir University/Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr.	Mustafa SANDIKÇI	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Burcu Kılınç SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Mesut SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Ufuk SELEN	Uludağ University/Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	İhsan Erdem SOFRACI	Mersin University /Mersin Üniversitesi
Doç. Dr.	Emine TAHSİN	İstanbul University/ İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr.	Ahmet TEKİN	Osman Gazi University/Osman Gazi Üniversitesi
Doç.Dr.	Yusuf TEMUR	Tokat Gazi Osman Paşa University/Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Doç. Dr.	Özgür TOPKAYA	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Nuri Gökhan TOPRAK	Kırklareli University/Kırklareli Üniversitesi
Doç. Dr.	Aynur UÇKAÇ	Adnan Menderes University/Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr.	Fikret YAMAN	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Yusuf YİĞİT	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	İlker AKTÜKÜN	İstanbul University/İstanbul Üniversitesi

Dr.Öğr.Üyesi	Oktay AKTÜRK	Ahi Evran University/Ahi Evran Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ramazan ARSLAN	Bartın University/Bartın Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Verda Davaslıgil ATMACA	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Murat AYDIN	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ergül BALLI	Istanbul Gedik University/ İstanbul Gedik Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ender BAYKUT	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	İsmail CİĞERCİ	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Engin ÇAĞMAN	Bandırma Onyedi Eylül University/ Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Mehmet ÇETİN	Dokuz Eylül University/ Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Abidin ÇEVİK	Kocaeli University/ Kocaeli Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Hamza ERDOĞDU	Harran University/Harran Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Umut EROĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Cem GÖKÇE	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ruhi GÜLER	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ertuğrul GÜREŞÇİ	Ahi Evran University/Ahi Evran Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Simla GÜZEL	Tekirdağ Namık Kemal University/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Bekir Yüksel HOŞ	Trakya University/ Trakya Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Berfu İLTER	Afyon Kocatepe University/Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	İsmail KABAN	Tokat Gazi Osman Paşa University/Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Safiye Yelda Kaya KARAKATSANİS	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Emrah KELEŞ	Marmara Üniversitesi/Marmara University
Dr.Öğr.Üyesi	Murat KORALTÜRK	Marmara Üniversitesi/Marmara University
Dr.Öğr.Üyesi	Gamze Yıldız Şeren KURULAR	Tekirdağ Namık Kemal University/Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Neslişah Leman BAŞARAN LOTZ	Istanbul Aydın University/ İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Şefik MEMİŞ	Istanbul Ticaret University/İstanbul Ticaret Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Ali Sina ÖNDER	University of Portsmouth- England/United Kingdom
Dr.Öğr.Üyesi	Ömer Faruk ÖZTÜRK	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Seçil ÖZTÜRK	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Cemre PEKCAN	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Dr.Öğr.Üyesi	Didem SAYGIN	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Mehmet SONGUR	Dicle University/ Dicle Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ	Uşak University/Uşak Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Yavuz YILDIRIM	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi	Recep YORULMAZ	Ankara Hacı Bayram Veli University/Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Arş.Gör.	Çağrı İŞLER	Bolu Abant İzzet Baysal University/Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Arş.Gör.	Burak KOZALI	Marmara University/Marmara Üniversitesi

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Research Articles/Araştırma Makaleleri

Zekeriyya AKDAĞ & İlker AKTÜKÜN.....1-22

Küresel Hegemonya Mücadelesinde Çin/ China in the Struggle for Global Hegemony

Mehmet SAYA & Muhammed Cihad ALKIŞ.....23-34

Milli İktisatın İlk Şirketi: Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi /The First Company of the National Economy: Anatolian National Crops Ottoman Joint Stock Company

Amala Ikbar Farrah, Gunawan Prayitno, Beta Dwiyantri Alfisyah, Yulia Faizatul Arizkha, Zahara Azizah Nur.....35-49

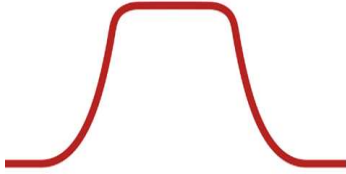
Potential Processing of Biogas Products for the Needs of Villagers in Jimbaran Village, Puspo District, Pasuruan Regency/ Pasuruan Regency, Puspo İlçesi, Jimbaran Köyündeki Köylülerin İhtiyaçları için Biyogaz Ürünlerinin İşlenme Potansiyeli

Muhammed ÇAM, Yusuf TEMÜR.....50-68

Enflasyon, Bütçe Açığı ve Vergi Gelirleri İlişkisi: Türkiye Örneği/ The Relationship Between Inflation, Budget Deficit and Tax Revenues: The Case of Turkey

Ahmet Can KARAPINAR.....69-78

An Analysis of the Migration of Turks of Bulgaria to Turkey in 1950-51 with the Turkey's Domestic and Foreign Policy of the Era / Dönemin Türk İç ve Dış Politikası Ekseninde 1950-51 Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi Üzerine Bir Analiz

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 1-22

First Submission

:Jan. 17, 2021

Revised Submission After Review

:Feb. 8, 2021

Accepted For Publication

:Feb. 8, 2021

Available Online Since

:Mar. 31, 2021

Research Article

China in the Struggle for Global Hegemony^a

Zekeriyya Akdağ^b

İlker Aktükün^c

Abstract

China, which entered a process of rapid economic development, has managed to become one of the world's largest economies. Continuing to grow economically, China is rising to a very central position in world production and trade. China has become the largest trading partner, investor and market for many countries. China's global visibility, which has accelerated its military modernization along with economic development, is increasing day by day. China's increasing global power and influence makes it one of the most powerful actor in the struggle for global hegemony. What kind of global role China will play will be crucial to understanding the political transformations in the global economy. It is wondered whether China, which has made significant progress in many power parameters, can establish a new hegemonic order. In this study, it has been emphasized China's ability to become a hegemonic power and its limits.

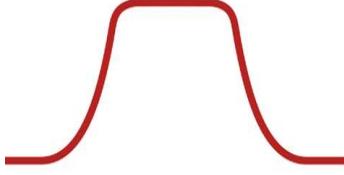
Key Words: China, Hegemony, Hegemonic Struggle, Hegemonic Power

Jel Codes: B14, F02, N15, O30, O53, P16

^a This paper has been updated and derived from the Ph.D thesis "Analyzing the Rise of China in the World-System in Terms of Hegemonic Cycles", supervised by İlker AKTÜKÜN.

^b Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, zekeriyya.akdag@inonu.edu.tr

^c Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, iaktukun@istanbul.edu.tr

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 1-22

İlk Başvuru

:17 Ocak 2021

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı

:8 Şubat 2021

Yayın İçin Kabul Tarihi

:8 Şubat 2021

Online Yayın Tarihi

:31 Mart 2021

Araştırma Makalesi

Küresel Hegemonya Mücadelesinde Çin^a

Zekeriyya Akdağ^b

İlker Aktükün^c

Öz

Hızlı bir ekonomik kalkınma sürecine giren Çin, dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmeyi başardı. Ekonomik büyümeye devam eden Çin, dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma yükselmektedir. Çin, çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı, yatırım kaynağı ve pazarı haline gelmiş bulunuyor. Ekonomik gelişmeyle birlikte askeri modernizasyonunu da hızlandıran Çin'in, küresel görünürlüğü gün geçtikçe artmaktadır. Çin'in artmakta olan küresel gücü ve etkisi, ülkeyi küresel hegemonya mücadelesinde en güçlü adaylardan biri yapmaktadır. Çin'in nasıl bir küresel rol oynayacağı, küresel ekonomi politik dönüşümlerin anlaşılabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Birçok güç parametresinde önemli ilerlemeler kaydeden Çin'in, yeni bir hegemonya düzeni kurup kuramayacağı merak edilmektedir. Bu çalışmada, Çin'in hegemonik güç olabilme imkânı ve bunu sınırlayan etmenler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çin, Hegemonya, Hegemonik Güç, Hegemonya Mücadelesi

Jel Kodları: B14, F02, N15, O30, O53, P16

^a Bu çalışma 2019 yılında Dr. Öğr. Üyesi İlker AKTÜKÜN danışmanlığından hazırlanan "Dünya-Sistemde Çin'in Yükselişinin Hegemonya Çevrimleri Yönünden Analizi" adlı doktora tezinden güncellenerek türetilmiştir.

^b Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, zekeriyya.akdag@inonu.edu.tr

^c Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı, iaktukun@istanbul.edu.tr

Giriş

Çin, bölgesel ve küresel güç dengeleri üzerinde önemli etkilere sahip olan bir ülke. Çin'in dönüşümü, küresel ekonomi politik değişimleri anlamak açısından önem taşıyor. Çin'in, birçok güç parametresinde ciddi bir gelişme göstermesinin tüm dünyayı doğrudan etkilediğini bugün her bakımdan görüyoruz. Çin'in küresel sistemde nasıl bir rol oynayacağı başta siyasi, ekonomik ve akademik çevrelerde son dönemlerdeki en önemli tartışma konularından biri. Çin, uluslararası sistemde yeni hegemonik güç olabilir mi? Çin'in küresel hegemonya mücadelesindeki yeri nedir? Çin'in sahip olduğu güç kabiliyetleri, uluslararası politika için ne gibi bir önem taşımaktadır? Çin, uluslararası sistemde nasıl bir rol oynayabilir? Bu sorulara son dönemde yanıt arayanların sayısı giderek artıyor.

Bu çalışmada, Çin'in yeni hegemonik güç olabilme imkanı ve bunu sınırlayan etmenler analiz edilmeye çalışıldı. Küresel hegemonya mücadelesinde belirleyici güç parametreleri bağlamında, Çin'in yeni bir hegemonya düzeni inşa edebilme kabiliyeti üzerinde duruldu ve Çin'in hegemonya mücadelesinde neden en önemli adaylardan biri olduğunun açıklanması amaçlandı.

Son dönemde, Çin'in uluslararası sistemde artan rolünü ele alan çalışmalar, büyük oranda, dünya düzeninde istikrarsızlığa yol açıp açmayacağı üzerine odaklanıyorlar. Önemli realist teorisyenler arasında yer alan John J. Mearsheimer, Çin'in yükselişinin barışçıl olamayacağını dile getirdi. Mearsheimer'a göre, Çin hızlı bir şekilde büyümeye devam ederse, ABD ve Çin'in savaş potansiyeli taşıyan bir yoğun güvenlik rekabetine girmesi muhtemel olacaktır (Mearsheimer, 2006: 160).

Liberal kuramcılardan G. John Ikenberry'e göre ise, Çin'in yükselişi, savaşa dönüşecek bir güç mücadelesine yol açmayacak olsa da, ABD'nin tek kutuplu pozisyonunu sona erdirecekti. Ikenberry, Çin'in artan küresel rolünün, Batı merkezli düzeni değiştiremeyeceğini dile getirmeye devam ediyor (Ikenberry, 2008).

Çin'in uluslararası sistemde artan rolüyle ilgili literatür, genel olarak, konuyu uluslararası düzen ve güvenlik çerçevesinde ele almaktadır. Ancak bu literatürün, Çin'in küresel hegemonya mücadelesinde hangi aşamada olduğunu açıklamada yetersiz kaldığını söylemek gerekiyor.

Uluslararası sistemde hegemonik güçlerin yükseliş ve düşüşlerini daha iyi açıkladığı için bu çalışmada, dünya sistemi teorisini merkeze alarak analiz yapılacaktır. Dünya sistemi teorisi, mevcut sistemin sonsuz sermaye birikimine dayanan kapitalist bir dünya ekonomisi olduğu tezi üzerine kuruludur. Hegemonyanın elde edilebilmesi için öncelikle üretim, ticaret ve finans alanında üstünlüğün elde edilmesi gerekmektedir. Bu üç alandaki üstünlüğün aynı anda elde edilebilmesiyle hegemonya konumuna gelinebilir. Bu göreceli üstünlük, ancak kısa vadeli sürdürülebildiği için, sürekli bir hegemonya çevrimi yaşanmaktadır (Wallerstein, 2005: 53-54). Dünya-sistemi yaklaşımının öncü teorisyenlerinden biri olan Immanuel Wallerstein, hegemonyayı, bir aktörün ekonomik, politik ve finansal üstünlükle birlikte askeri ve kültürel liderliğe de sahip olduğu durumlar için kullanıyor (Wallerstein, 2011b: 162).

Wallerstein'a göre kapitalist dünya ekonomisinde, hegemonyanın çözülmesini sağlayan temel neden, hegemonik gücün zayıflamasından ziyade, yeni güçlerin yükselişidir (Wallerstein, 2005: 53). ABD hegemonyası da, diğer hegemonyalar gibi, yeni güçlerin yükselişiyle aşınma yoluna girmektedir. Çin başta olmak üzere Doğu Asya ülkelerinin büyük bir atılım gerçekleştirmeleri, dünya sisteminin ekonomi politik ağırlık merkezinin Doğu Asya'ya kaymasına yol açmıştır. Batının dünya ekonomisindeki payı sürekli bir şekilde aşınırken, Asyalı ekonomiler giderek daha merkezi bir konuma yükselmektedirler.

Günümüzde sermaye birikiminin yoğunlaştığı en önemli odaklar; Kuzey Amerika, Avrupa ve Doğu Asya'dır. Bu odaklar arasında sermaye birikiminin merkez üssü ve dolayısıyla hegemonik güç olma konusunda şiddetli bir rekabet yaşanmaktadır. Bu küresel rekabette temel belirleyici parametreler; ülkelerin ekonomik güçleri, teknolojik güçleri, askeri güçleri ve yumuşak güçleri olacaktır. Bu çalışmada, bu dört parametre çerçevesinde Çin'in dünya sisteminde yeni hegemonik güç olabilme imkânı ve bunu sınırlayan etmenler analiz edilmeye çalışılacaktır.

1. Çin'in Ekonomik Gücü

19. yüzyıla kadar dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan Çin, günümüzde bazı açılardan yeniden tarihteki rolüne benzer bir konuma yükselmiş bulunuyor. 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) önemli bir ekonomik gelişme göstermiş olsa da, hızlı ekonomik büyümeye ancak 1978 yılında başlayan dışa açılma ve reform dönemiyle birlikte başladı. Uzun süre çift haneli büyümeyi sürdürebilen Çin, 2000'li yıllarda dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmeyi başardı.

Tablo 1-1: Çin, ABD, Japonya, Hindistan ve Batı Avrupa'nın Dünya Ekonomisindeki Yeri, 1973-2001, (1990 Uluslararası Geary-Khamis Doları)

Ülke	1973 GSYİH	1973 Dünya Ekonomisindeki payı, %	2001 GSYİH	2001 Dünya Ekonomisindeki payı, %	GSYİH Büyüme Oranı % 1973-2001
Çin	740.048	4.6	4.569.790	12.3	6.72
ABD	3.536.622	22.1	7.965.795	21.4	2.94
Japonya	1.242.932	7.8	2.624.523	7.1	2.71
Batı Avrupa	4.096.456	25.6	7.550.272	20.3	2.21
Hindistan	494.832	3.1	2.003.193	5.4	5.12
Dünya	16.023.529	100	37.193.868	100	3.05

Kaynak: Maddison, HS-8: The World Economy, 1-2001 AD., p.259-261

Tablo 1-1'de görüldüğü gibi, 1973-2001 yılları arasında dünya ortalamasının iki katından fazla bir büyüme gerçekleştiren Çin'in, dünya ekonomisindeki oranı büyük bir yükseliş gösterdi. 1973 yılında Çin'in dünya ekonomisindeki payı yüzde 4.6 iken 2001 yılında bu pay yüzde 12.3'e yükseldi. Aynı dönemde ortalama yüzde 5.12'lik bir büyüme gerçekleştiren Hindistan, dünya ekonomisindeki payını yüzde 3.1'den yüzde 5.4'e çıkardı. Dünya ortalamasının altında bir büyüme gerçekleştiren Batı Avrupa, Japonya ve ABD'nin dünya ekonomisindeki konumlarında ise göreceli bir gerileme yaşandı. Aynı dönemde ABD'nin dünya ekonomisindeki payı yüzde 22.1'den yüzde 21.1'e, Japonya'nınki yüzde 7.8'den yüzde 7.1'e ve Batı Avrupa'nınki yüzde 25.6'dan yüzde 20.3'e düştü. ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın dünya ekonomisindeki paylarında göreceli bir düşüş yaşanırken, Çin ve Hindistan'ın paylarında önemli bir yükseliş meydana geldi.

Tablo 1-2: Dünya, AB, Doğu Asya-Pasifik, ABD, Çin, Hindistan, Japonya ve Hindistan'ın GSYİH Karşılaştırması 1980 - 2018 (Trilyon Dolar, Cari ABD Doları)

	Dünya	AB	ABD	Doğu Asya-Pasifik	Çin	Japonya	Hindistan
1980	11.219	3.862	2.857	1.812	191 (Milyar)	1.105	186 (Milyar)
1990	22.603	7.578	5.963	4.732	360 (Milyar)	3.133	320 (Milyar)
2000	33.581	8.910	10.252	8.281	1.211	4.887	488 (Milyar)
2010	66.036	17.009	14.992	16.935	6.087	5.700	1.675
2018	85.804	18.756	20.494	25.918	13.608	4.971	2.726

Kaynak: DataBank / World Development Indicators, GDP (Current US Dolar), The World Bank, 2019a, https://databank.worldbank.org/country/CHN/556d8fa6/Popular_countries, Erişim Tarihi: 06.10.2019

Tablo 1-2'deki verilere göre, dünya ekonomisi 1980 yılında toplam 11.2 trilyon dolarken 2018 yılında 85.8 trilyon dolara yükseldi. AB'nin ekonomik büyüklüğü, bu dönemde, 3.8 trilyon dolardan 18.7 trilyon dolara ve Doğu Asya-Pasifik Bölgesinin ekonomik büyüklüğü 1.8 trilyon dolardan 25.9 trilyon dolara çıktı. Aynı dönemde ABD'nin GSYİH'si 2.8 trilyon dolardan 20.4 trilyon dolara, Japonya'nın GSYİH'si 1.1 trilyon dolardan 4.9 trilyon dolara, Hindistan'ın GSYİH'si 186 milyar dolardan 2.7 trilyon dolara ve Çin'in GSYİH'si 191 milyar dolardan 13.6 trilyon dolara yükseldi. 1980-2018 yılları arasında dünya ekonomisinde yaklaşık 7.6 kat bir artış yaşanırken, AB'nin GSYİH'sinde 4.8 kat, ABD'ninkinde 7.1 kat, Doğu Asya-Pasifik Bölgesi'ninkinde 14.3 kat, Japonya'ninkinde 4.4 kat, Hindistan'ınkine 14.6 kat ve Çin'ininkinde 71.2 kat artış görüldü. ABD, AB ve Japonya ekonomilerinde dünya ekonomisinin genelinden daha az bir artış meydana gelirken, Doğu Asya-Pasifik bölgesi dünya ekonomisinin genelinden oldukça üzerinde bir büyüme gerçekleştirdi. Doğu Asya'nın ekonomik büyümesinde en büyük paya, hızlı bir yükseliş gerçekleştiren Hindistan ve Çin sahipti. Çin, açık ara, diğer büyük ekonomik aktörlerden çok daha yüksek bir performans sergileyerek dünya ekonomik büyümesinin motor gücü haline geldi.

Tablo 1-3: Ekonomisi En büyük 10 Ülkenin GSYİH Sıralaması 2019-2023, Kişi Başına GSYİH Sıralaması 2019 (Uluslararası ABD Doları, Milyar)

Ülke	GSYİH 2019 (Nominal Milyar Dolar)	2019 Dünya %	2023 GSYİH	Kişi Başına GSYİH 2019 (Nominal)	Kişi Başına GSYİH Artışı %	Kişi Başına GSYİH 2019 Sıralaması
ABD	21,482.41	24.4	24,671	65,062	2.54	8
Çin	14,172.20	16.1	19,581	10,099	6.18	72
Japonya	5,220.57	5.93	5,908	41,418	0.94	26
Almanya	4,117.07	4.67	4,937	49,692	1.86	18
Hindistan	2,957.72	3.36	4,330	2,188	7.44	145
Fransa	2,844.70	3.23	3,364	43,500	1.62	21
İngiltere	2,844.91	3.19	3,257	42,036	1.49	23
İtalya	2,112.80	2.40	2,396	34,784	1.03	28
Brezilya	1,929.71	2.19	2,351	9,160	2.37	75
Kanada	1,820.36	2.07	2,322	48,601	2.05	19

Kaynak: Statistics Times, 2018, GDP Indicators 2018, , <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php>, <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php> Erişim Tarihi: 06.10.2019

Tablo 1-3'ün verilerine göre, 2019 yılında ABD nominal değerlerle 21,4 trilyon dolarlık GSYİH'si ile dünyanın en büyük ekonomisi konumunu sürdürmektedir. Çin ise 14,1 trilyon dolarlık GSYİH'si ile dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumundadır. Japonya 5,2 trilyon dolar ile üçüncü, Almanya 4,1 trilyon dolar ile dördüncü ve Hindistan 2,9 trilyon dolar ile beşinci en büyük ekonomi oldu. 2023 yılında ABD'nin tahmini 24,6 trilyon dolarlık GSYİH'si ile yine en büyük ekonomi, Çin'in ise 19,5 trilyon dolar ile ikinci en büyük ekonomi konumunu sürdürmesi bekleniyor. 2019 yılında Çin ekonomisi nominal değerler bakımından ABD ekonomisinin yaklaşık yüzde 65'ine denk

iken, 2023 yılında yüzde 80'ine denk gelecektir. Çin ekonomisi, nominal değerler açısından hızlı bir şekilde ABD ekonomisiyle arasındaki açığı kapatmaktadır.

Nominal değerlerle kişi başına GSYİH değerlerine bakıldığında çok daha farklı bir tablo karşımıza çıkıyor. Tablo 1-3'de görüldüğü gibi, 2019 yılında ABD ekonomisi GSYİH sıralamasında birinci iken, 65 bin dolarlık kişi başına geliri ile dünya kişi başına GSYİH sıralamasında 8. sırada yer aldı. Nominal değerler açısından dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumundaki Çin, kişi başına GSYİH da 10 bin dolar ile dünya sıralamasında 72. sırada yer aldı. Japonya kişi başına düşen gelir açısından dünya sıralamasında 25. sırada, Almanya 17. sırada ve Hindistan ise 145. sıradaydı. Her ne kadar diğer büyük ekonomiler de kişi başına düşen gelir sıralamasında gerileseler de, Çin ve Hindistan çok daha gerilere düşerek orta gelir ve alt gelir seviyesindeki ülkeler arasına giriyorlar. Fakat Çin ve Hindistan'ın kişi başına gelir artışı yüzde 6'ların üzerindeyken diğer büyük ekonomilerde bu oran genel olarak yüzde 3'ün altındadır. Mevcut eğilimin devam etmesi halinde, bu iki ülkenin, hemen olmasa bile zamanla arayı kapatması beklenmektedir.

Tablo 1-4: Satın Alma Gücü Paritesine (SGP) Göre GSYİH'si En Büyük 5 Ülke, 2019-2023 (Uluslararası ABD Doları, Milyar)

Ülke	SGP Göre GSYİH 2019	Dünya GSYİH'si İçindeki Payı %	SGP Göre GSYİH 2023
Çin	27,449.05	19.2	37,198
ABD	21,482.41	15.0	24,671
Hindistan	11,412.97	7.98	16,575
Japonya	5,806.72	4.06	6,380
Almanya	4,555.47	3.18	5,184

Kaynak: International Monetary Fund 2018, World Economic Outlook Database, 2018 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x>, <http://statisticetimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php> Erişim Tarihi: 06.10.2019

Satın alma gücü paritesi (SAGP) ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarını dikkate aldığından daha gerçekçi veriler sunar. IMF verileriyle oluşturulan Tablo 1-4'e göre, SAGP dikkate alındığında 2019 dünya GSYİH sıralamasında 27.4 trilyon dolar ile Çin birinci iken ABD 21.4 trilyon dolar ile ikinci, Hindistan 11.4 trilyon dolar ile üçüncü, Japonya 5.8 trilyon dolar ile dördüncü ve Almanya ise 4.5 trilyon dolar ile beşinci oldu. IMF'nin tahmini 2023 verilerine göre SAGP ile ülkelerin GSYİH'sinde artış meydana gelse de dünya sıralamaları değişmiyor. SAGP ile 2019 yılında ABD ekonomisi, Çin ekonomisinin yaklaşık olarak yüzde 78'ine tekabül ediyordu. 2023 yılında ise ABD ekonomisinin Çin ekonomisinin yaklaşık yüzde 66'sına denk gelmesi bekleniyor. SAGP'ye göre Çin ekonomisi, giderek ABD ekonomisiyle arasındaki farkı açmaktadır.

Tablo 1-5: Çin ve ABD'nin Satın Alma Gücü Paritesine Göre GSYİH'si, 2013,2014 ve 2018 Yılları (Cari Uluslararası Dolar, Milyar)

Ülke	2013	2014	2018
Çin	16.779	18.344	25.361
ABD	16.784	17.521	20.494

Kaynak: DataBank, World Development Indicators, The World Bank, GDP, PPP, 2019b, <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/Popular-Indicators>, Erişim Tarihi: 06.10.2019

Dünya Bankası verileriyle oluşturulan Tablo1-5 verilerine göre, SAGP baz alındığında 2013 yılında 16 trilyon dolar civarında ABD GSYİH'sini yakalayan Çin GSYİH'si, 2014 yılında 18 trilyon dolara çıkarak ABD'yi geride bıraktı. 2018 yılında ise Çin ekonomisi 25 trilyon dolar iken ABD ekonomisi 20 trilyon dolar hacmindeydi. SAGP'ye göre 2014 yılında ABD'yi geçerek dünyanın en büyük ekonomi konumuna yükselen Çin giderek arayı açıyor.

Tablo 1-6: Satın Alma Gücü Paritesine Göre Çin, Hindistan, ABD ve Avrupa'nın Dünya Ekonomisindeki Payları, 2016-2050, (%)

	GSYİH/Dünya, 2016, %	GSYİH/Dünya, 2050, %
Çin	18	20
Hindistan	7	15
ABD	16	12
Avrupa Birliği	15	9

Kaynak: PwC, 2017, The World in 2050: How will the Global Economic Order Change? 2017, 8

Tablo 1-6'da görüldüğü gibi, SAGP'ye göre 2050 yılında Çin'in dünya ekonomisindeki tahmini payının yüzde 20 dolaylarında olması bekleniyor. Hindistan'ın dünya ekonomisindeki payını yüzde 15'e çıkararak dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumuna gelmesi tahmin ediliyor. ABD'nin dünya ekonomisindeki payı yüzde 12'ye gerileyerek dünyanın üçüncü büyük ekonomisi konumuna gerilemesi bekleniyor. Avrupa kıtasının da dünya ekonomisindeki payının yüzde 9'lara gerileyeceği tahmin ediliyor.

ABD ekonomisinin yükselişe geçtiği 1870'lerde dünya ekonomisindeki payı yüzde 8,8 iken 1913 yılında bu pay yüzde 18,9 oldu. ABD ekonomisinin bu dönemde dünya GSYİH artışına katkısı yüzde 25,9 iken İngiltere'nin katkısı sadece yüzde 7,7 idi. Çin ekonomisinin kalkışa geçtiği 1980'li yıllarda Çin'in dünya ekonomisindeki payı yüzde 4,9 iken 2020'li yıllarda yüzde 20'ler civarında olması bekleniyor. 1980'lerde ABD'nin toplam dünya ekonomik büyümesine katkısı yüzde 21 iken Çin'in katkısı yüzde 12 dolaylarındaydı. 1990-2002 döneminde Çin'in dünya ekonomik büyümesine katkısı yüzde 27,1 iken ABD'nin katkısı yüzde 21 oldu (Hu, 2007: 6). Bu dönemde AB'nin katkısı yüzde 18 ve Hindistan'ın katkısı yüzde 7 oranındaydı. 2003-2013 yılları arası dönemde ise Çin'in dünya ekonomik büyümesine katkısı yüzde 31'e yükselirken, Hindistan'ın katkısı yüzde 11'e yükseldi. Aynı dönemde ABD'nin katkısı yüzde 8 ve Avrupa Birliği'nin katkısı yüzde 6'ya geriledi (Minqi, 2017: 11). Dünya ekonomisinin büyümesine ABD ve AB'nin katkısı azalma eğilimindeyken Çin ve Hindistan başta olmak üzere Doğu Asya ekonomilerinin katkı paylarının yükseldiği bütün istatistiklere yansıyor.

2008 küresel krizinden Batılı ekonomiler büyük ölçüde etkilenirken Çin başta olmak üzere Doğu Asyalı ekonomiler büyümeye devam ediyordu. Küresel ekonomik krize rağmen 2009-2018 arası dönemde Çin, yüzde 139'luk bir büyüme gerçekleştirebilmeyi başardı. Hindistan da bu dönemde yüzde 96 oranında bir büyüme gerçekleştirdi. AB ekonomisi ise bu dönemde yüzde -2 dolaylarında bir küçülme gösterirken, ABD ancak yüzde 34 oranında bir büyüme gerçekleştirebildi (Mead, 2019). ABD, 2000'li yılların sonlarına kadar dünya ekonomisi açısından istikrar sağlayan ana güç konumundaydı. 2008 krizinden sonra ise Çin, küresel ekonomik büyümenin motor gücü

konumuna yükseldi (Minqi, 2017: 13). Krize rağmen ekonomik büyümesi devam Çin, dünya ekonomisindeki ağırlığını giderek arttırıyor.

Çin imalat sanayisinde 2010 yılında Amerika'yı geçerek dünya üretiminde birinci sıraya yükseldi. İngiltere'nin imalat sanayisindeki üstünlüğünü 19. yüzyılın sonlarında devralan ABD, yüzyıldan uzun süren bu üstünlüğünü Çin'e devretmek zorunda kaldı (Jacques, 2016: 608). 2010 yılında ABD'nin imalat sanayisindeki üretimi 1.8 trilyon dolar seviyesindeyken, Çin'inki 1.9 trilyon dolar değerindeki oldu. 2017 yılına gelindiğinde ise ABD'nin imalatı 2.1 trilyon dolar civarında iken, Çin'inki 3.5 trilyon dolar seviyesine ulaştı. Dünya toplam imalatı aynı yıl 13.1 trilyon dolar seviyesindeydi (WorldBank, 2020). Çin, 2017 yılında, dünya üretiminin yüzde 25'inden fazlasını gerçekleştirdi.

Çin, 2010'lu yıllarda dünyanın en büyük mamul mal üreticisi ve en büyük ihracatçısı konumuna geldi. Dünya ithalatında ABD'yi geçemese de çok büyük bir ithalatçı konumuna yükseldi. Çin'in dış ticareti 2010'lu yıllarla birlikte çok büyük bir küresel kaplama alanına sahip oldu. 1990'larda Doğu Asya'da az sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı olan Çin, 2010'larda Doğu Asya başta olmak üzere çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı haline geldi. Çin'in dış ticaretinin, benzer şekilde genişlemesine devam etmesi halinde, bütün dünyada artan sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı haline gelmesi kaçınılmazdır (Jacques, 2016: 528).

Dünya sıralamasında ilk 10'a girebilmelerine rağmen Çin bankaları, küresel ölçekte rekabet etme yeteneğinden hala uzaklar. Finansal sistem, uluslararası rekabetten korunan, büyük oranda devlet tarafından yönetilen talimat ve desteğe dayalı kurumlar üretmiştir (Walter and Howie, 2013: 106). Çin'in finansal sistemi, sermaye hareketlerindeki kısıtlamalar nedeniyle dünyanın diğer büyük ekonomileri ile rekabet edebilir konumda değildir. Sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamalar, Çin'in dünya finansal sisteminin gelişimini yönlendiren kurum ve süreçlerine de bütünüyle dâhil olmasını engelliyor (Oktay, 2017: 337-38). Dünya ekonomisinde ve ticaretinde oldukça önemli bir konuma yükselen Çin'in, dünya finansal sistemi ile ilgili gelişmeleri yönlendirecek konumda olmaması, ülkenin küresel rolünü sınırlandırılan bir etken olarak ortaya çıkıyor.

ABD, Almanya ve Japonya, birlikte, dünya ticaretinin üçte birinden daha fazlasını gerçekleştirdiği 1970'li yıllarda, dünya ticareti, genel olarak bu üç ülke başta olmak üzere sınırlı sayıda ülkenin tekelindeydi. Doğu Asya başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin ağırlığının sürekli bir biçimde artmaya başladığı 1990'lı yıllarda ise dünya ticaretinin aktörleri giderek çeşitlenme gösterdi. 2000'lerin sonlarına doğru Almanya ve Japonya'yı geride bırakan Çin, ABD'den sonra ikinci en büyük ticaret ortağı konumuna yükseldi (Raid, 2012: 5-6). IMF verilerine göre, dış ticaret akışlarının büyüklüğü ve çokluğu açısından Çin, 1999'da dünyada 9. sıradayken 2009'da ABD'nin önünde birinci sıraya yükseldi. Çin, ABD ile birlikte sistemik olarak en önemli ticaret merkezlerinden biri haline geldi. Çin, sadece ticaretin hacmi açısından değil, en büyük ticaret ortaklarının sayısının artışı bakımında da oldukça önemi bir konuma yükseliyor. 2010 yılında bölgesel ve küresel bir tüketici olarak Japonya'yı geçen Çin, giderek daha stratejik bir ihracat rotası haline geldi (Raid, 2012: 9). 1980'lere kadar dünya ekonomisinden neredeyse yalıtılmış bir konumda olan Çin, 2010'lu yıllarda dünya ekonomisi için sistemik önemi en yüksek ekonomilerden birisi haline geldi.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) 2001 yılında girişinden önce ABD, dünya ihracatında rakipsiz konumdaydı. Çin'in etki sahası yalnızca Kuzey Kore, Vietnam ve Moğolistan gibi yakınca çevresi ile İran, Libya ve Küba gibi Batı tarafından dışlanmış ülkelerle sınırlıydı. DTÖ'ye girişle birlikte Çin'in dönüşümü oldukça hızlandı. 2005 yılında Çin, neredeyse tüm Asya kıtasının en önde gelen ihracatçısı konumuna geldi. Çin ihracatı, Avrupa kıtasında istikrarlı bir ilerleme kaydederken, Afrika artan bir şekilde Çin'in etki sahasına girmeye başladı. 2010'lara doğru eski dünyanın geri kalanının büyük bir çoğunluğu Çin imalatının cazibesine karşı koyamaz duruma

geldi. Hatta ABD'nin yakın müttefikleri olan İngiltere, Fransa, Avustralya ve Yeni Zelanda da, Amerika'dan satın aldıklarından daha fazlasını "dünyanın fabrikası" haline gelen Çin'den alıyorlardı. ABD'nin arka bahçesi olan Güney Amerika'da da Çin, önemli başarılar elde etmeye başladı. 2018 yılında ise Çin'in ihracatta yükselmekte olan baskın olma dalgası Güney Amerika'nın büyük çoğunluğunu etkisi altına aldı. Çin, dünya çapında çok sayıda ülkenin en önde gelen tedarikçisi konumuna gelmiş bulunuyor. Bundan dolayı dünya ticareti giderek artan bir şekilde çok kutuplu olmaktan ziyade tek kutuplu olmaktadır (Johnson, 2019a). 2018 yılının ilk yarısında, Çin'in ABD'den daha fazla ihracat yaptığı ülke sayısı 174 iken, ABD'nin Çin'den daha fazla ihracat yaptığı ülke sayısı 51'di (Johnson, 2019b). Dünya ticaret dengelerinde günümüzde yaşanan dönüşüme benzer bir değişim 20. yüzyılın başlarında ABD ve İngiltere arasında yaşandı. Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, 1913 yılında, ABD neredeyse dünya ihracatında İngiltere'yi yakaladı. 1959 yılında ise ABD'nin ihracatı İngiltere'ninkinden yüzde 87 daha fazlaydı (Johnson, 2019a). Dünya ihracat pazar payında, 20. yüzyılda ABD'nin hızlı bir şekilde İngiltere'yi geçmesine benzer şekilde, 21. yüzyılda Çin de ABD'yi geçmektedir. Çin dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konumuna yükselmiş bulunuyor.

21. yüzyılı şekillendiren en önemli faktörlerden biri, yükselmekte olan Çin ve Hindistan'ın uluslararası sistemin büyük aktörleri arasına girmesidir. Bir diğeri ise, Asya-Pasifik bölgesinin öncü ekonomik bölge konumuna yükselmesidir. Uluslararası sistemde önemli yapısal bir değişim yaşanmaktadır. Küresel güç dengesi özellikle Asya'ya doğru değişmektedir (Scott, 2008: 109).

Kapitalist dünya ekonomisi, sürekli bir biçimde daha karmaşık bir yapıya dönüştüğünden, hegemonya konumundaki gücün sistem üzerinde kontrolü de, hızlı bir şekilde aşınmaktadır. Böylece mevcut hegemonik güç yerini, zamanla daha karmaşık hale gelmiş olan sistem üzerinde kontrolü yeniden tesis edebilmek için yeterli kaynaklara sahip olan, yeni bir güce bırakmaktadır. Dünya ekonomisinin merkezi olma konumu sürekli bir biçimde daha zengin, daha büyük ve daha geniş kaynaklara sahip yükselmekte olan yeni merkezlere geçmektedir.

Çin, 2010'lu yıllarla birlikte dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma yükselmiş bulunuyor. Küresel ekonomik bir aktöre dönüşen Çin, dünyanın en büyük üreticisi, ihracatçısı ve döviz rezervlerinin sahibi ülkesi konumundadır. Çin, dünya ticaretindeki artan gücü sayesinde, çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı, en büyük pazarı ve en büyük dış yatırım kaynağı olma konumuna gelmiştir. Sahip olduğu ekonomik kaynaklar bakımından, Çin'in en yakın rakipleri ABD ve Avrupa Birliği'dir. Japonya, Rusya ve Hindistan ekonomik kaynaklar açısından, bu aktörlerin oldukça gerisindedir. Kapitalist dünya ekonomisinde çevreden yarı-çevreye doğru bir sıçrama gerçekleştiren Çin, artık dünya sisteminin merkezine yükselme çabasıdadır.

Dünya sistemi analizcilerine göre hegemonya; üretim, ticaret ve finans alanındaki eş zamanlı üstünlüktür. Çin, dünya üretim ve ticaret hacminde, 2010 yılından itibaren, öncü bir konuma yükseldi. Fakat ülkenin finans gücü açısından aynı şeyi söylemek mümkün değil. Çin'in küresel bir hegemonya kurmasında üretim ve ticaret hacmindeki liderliğinin yanında, finans alanında da lider olması gerekmektedir. Sahip olduğu ekonomik kaynaklar Çin'i, giderek daha karmaşık hale gelen dünya ekonomisinde kontrolü sağlamak için, en büyük potansiyele sahip olan aktör konumuna getirmektedir. Çin'in sahip olduğu ekonomik kaynaklar, ülkeyi küresel hegemonya mücadelesinde en önemli adaylardan biri haline getirirse de tartışmayı bitirecek konumda değildir.

1.1. Renminbi'nin Uluslararası Kullanımı

En önemli dolaylı hegemonya araçlarından biri, ülke parasının uluslararası geçerli para olmasıdır. Çin'in dünya ekonomisindeki, üretimindeki ve ticaretindeki merkezi konumuna rağmen, son zamanlara kadar, Çin parası Renminbi'nin herhangi bir uluslararası rolü ve varlığı mevcut

değildi. Çin hükümetinin sermaye hareketleri üzerindeki kontrolü, Renminbi'nin bir uluslararası para olmasını büyük oranda engelliyordu. 2008 yılında başlayan küresel finans krizi, Çin'in bu temel stratejisini gözden geçirmesine yol açtı. Çin, Renminbi'nin uluslararası kullanımını arttırmak için sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaları tedrici olarak kaldırmaya başladı.

2008 yılından sonra Çin'in 23 ülke ve bölgeyle döviz takas anlaşmaları imzalaması, Renminbi'nin uluslararası kullanımının giderek arttığını göstermektedir (Chin, 2017: 167). 2013-2017 yılları arası dönemde, Renminbi cinsinden ticaret ödemeleri yaklaşık olarak altı katına çıktı. 2013 yılında Euro'nun küresel ödemelerde kullanımı bir önceki yıla göre yüzde 44,04'den yüzde 40,7'ye düşerken, Renminbi'nin kullanımı yüzde 171 arttı (Chin, 2017: 169).

2015 yılında Çin para birimi Renminbi IMF'nin SDR (Özel Çekme Hakları) para sepetine eklendi. Renminbinin, IMF'nin SDR havuzuna katılan beşinci para birimi olması, Çin'in küresel ekonomide artan önemini göstergesidir (Kroeber, 2017: 203). IMF'nin bu kota reformu kararının 26 Ocak 2016'da yürürlüğe girmesiyle Çin, IMF'deki oy payı büyüklüğü açısından ABD ile Japonya'dan sonra üçüncü sıraya yükseldi. 2017 yılında Çin'in IMF'deki oy payı yüzde 6.09, ABD'ninki yüzde 16.52, Japonya'nınkiyse yüzde 6.15'ti. 2013 ortalarında 3.5 trilyon doları bulan döviz rezervi, Çin'i, dünya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük rezervlerine sahip ülkesi konumuna getirdi (Helleiner and Kirshner, 2017: 13-15).

Kredi derecelendirme şirketi Fitch'in analistlerinden MacCormack, ABD yönetiminin mevcut politikalarının devam etmesinin dolarının küresel rezerv para olma statüsünü aşındırmakta olduğuna dikkat çekiyor. Doların uluslararası konumunu zayıflatan etmenlerin başında ekonomik yaptırımlar ve korumacı ticaret girişimleri gelmektedir. ABD'nin, çeşitli nedenlerle 6300 kişi ve kurumun yanında 20'den fazla ülkeye finansal yaptırımlar uyguluyor olması, bu alanlarda doların kullanımı yerine alternatif paraların kullanılmasını teşvik ediyor. Ülkelerin ellerinde tuttıkları döviz rezervlerinde doların payı, 2001-2018 yılları arasında yüzde 73'ten yüzde 62'ye düştü (MacCormack, 2019).

Yakın dönemde doların uluslararası tahakkümünün yıkılması oldukça zor olacaktır. Dolar 2008 yılında başlayan finans krizinde dahi güvenli liman statüsünü muhafaza edebildi (Chin, 2017: 168). 2016 yılında küresel ödemelerin yüzde 46.89'u ABD doları, yüzde 30'u Euro, yüzde 4.28'i Japonya Yen'i ve yüzde 1.32'si Yuan cinsindedir. 2018 yılı için uluslararası ödemelerin yüzde 41.71'i ABD doları, yüzde 37.42'si Euro, yüzde 4.30'u Japon Yen'i ve yüzde 0.98 Yuan ile yapıldı (SWIFT, 2018). 2019 yılında ise Çin parasının uluslararası ödemelerde kullanım oranı yüzde 1.8'di (SWIFT, 2019).

Çin'in dünya ekonomisindeki, ticaretindeki payı ve dış finansal gücü göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin, uluslararası para meselelerinde önemli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Çin'in, Doğu Asya bölgesi başta olmak üzere, çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı haline gelmesi, zamanla bu ülkelerin ticaretlerinin büyük bir kısmını Renminbi ile yapması ve Renminbiyi rezerv para birimi olarak tercih etmeleri muhtemeldir. Çin'in finansal sistemindeki eksikliklerini gidermesi, Renminbinin, uluslararası kullanımını arttıracaktır. Renminbi, hâlâ küresel ödemelerde oldukça düşük hacme sahip. Dünyanın döviz rezervlerinin hâlâ büyük bir çoğunluğu dolar cinsindedir. Dolar, 2008 yılında başlayan finans krizinde dahi, güvenli liman statüsünü muhafaza edebildi. Mevcut koşullar devam ettiği sürece Renminbinin önemli bir uluslararası para birimi olma şansının sınırlı olduğu söylenebilir.

2. Çin'in Teknolojik Gücü

Küresel hegemonya mücadelesinde en belirleyici faktörlerden biri ülkelerin teknolojik güçleridir. Çin'in son yıllarda uyguladığı endüstri politikalarının temel hedefi, ülke ekonomisini

düşük teknoloji imalatın merkezi olmaktan çıkarıp, küresel yenilikçiliğin merkezi haline getirmektir. Çin, 2020’li yıllarda yenilikçiliğin en büyük merkezi ve 2050’de de yenilikçiliğin lideri konumuna gelmeyi hedefliyor. Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin, Çin’in ekonomik gelişmesine yüzde 60’ın üzerinde katkı sağlaması bekleniyor. Ülkenin yabancı teknolojiye yüzde 50 dolaylarında olan mevcut bağımlılığının yüzde 30’a ve daha altına indirilmesi amaçlanıyor. Araştırma ve geliştirme için yapılan harcamalar kademeli olarak GSYİH’nın yüzde 2.5’ine yükseltilmesi hedefleniyor. Uzay programları, havacılık, imalat, yenilenebilir enerji, bilgisayar ve fen bilimleri araştırma-geliştirmede öncelikli alanlar olarak belirlenmiş bulunuyor (Tüter, 2018: 154-155). Çin, 2015 yılında endüstri teknoloji açısından hayati önem taşıyan “*Made in China-2025*” üretim stratejisini benimsedi. Bu strateji, Çin üretim sektörünün kalite ve teknolojik altyapısını geliştirmek için uygulanacak bir seri programdan oluşuyor (Kroeber, 2017: 79). Almanya’nın “Endüstri 4.0” planını örnek alan strateji, Çin endüstrisini daha ileri bir seviyeye yükseltme amacı taşıyor. Stratejinin temel önceliği, ülkenin üretim endüstrisini daha yenilikçi bir yapıya kavuşturulmasıdır (Cai, 2017: 8). Çin, düşük ücretli işgücüne dayalı üretim yerine giderek daha fazla yeniliğe dayanan bir üretim zinciri inşa etme arayışında.

2019 yılı *Global 2000* listesinde ABD, 575 şirketle en çok sayıya sahip ülke konumundayken, Çin ve Hong Kong toplamda 309 şirketle ikinci sırada yer alıyordu. Listede Japonya 223 şirketle üçüncü, İngiltere 82 şirketle dördüncü, Güney Kore 62 şirketle beşinciydi. 2003 yılı *Global 2000* listesinde ABD 776 şirketle zirvede yer alırken Çin ve Hong Kong yalnızca 43 şirkete sahipti. 2018 yılında 291 şirketle listedeki yerini alan Çin, 2019 yılında bu sayıyı 309’a çıkarabilmeyi başardı (Murphy; Ponciano; Hansen and Touryalai, 2019). 2003-2019 yılları arasında Çin, *Global 2000* listesindeki şirket sayısını yedi kattan fazla arttırabilmeyi başarırken, ABD’nin listedeki şirket sayısı 776’dan 575’e geriledi. Yakın gelecekte, Çin’in ABD ile arasındaki farkı kapatıp geçmesi ve Doğu Asyalı ekonomilerin de Batılı ekonomileri geride bırakması bekleniyor.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü’ne (WIPO) göre Çin, Güney Kore’yle birlikte 2015-2017 yılları arasında alınan patentlerin yüzde 20’sini alarak en büyük yükselişi gerçekleştiren ülkeler oldular. Bu iki ülkenin 1990-1999 yılları arasında aldığı patentlerin oranı yüzde 3’ün altındaydı (WIPO, 2019c: 9). WIPO’ya göre, 2018 yılında marka başvurularında 8.825 başvuru ile ABD birinci sırada yer alırken, 7.495 başvuru ile Almanya ikinci, 6.900 başvuru ile Çin üçüncü, 4.490 başvuru ile Fransa dördüncü, 3.364 başvuru ile İsviçre beşinci sırada yer alıyordu. Çin’in başvuruları bir önceki yıla göre yüzde 7.9 oranında bir artış gösterdi (WIPO, 2019a). 2018 yılı için dünya markalaşma sıralamasında ilk üçü oluşturan ABD, Almanya ve Çin arasında çok az fark bulunuyor. Diğer büyük ekonomilere göre daha hızlı bir yükseliş gösteren Çin’in, yakın gelecekte bu alanda da öncü olması muhtemel.

WIPO verilerine göre, 2018 yılında dijital iletişim alanında patent başvurularının yüzde 18.4’ünü yapan Çin, bu alanda dünyada birinci oldu. Bilgisayar teknolojilerinde ise başvuruların yüzde 13.1’ini yaparak dünyada ikinci sırada yer aldı. Elektrikli makine, cihaz ve enerji alanında ise başvuruların yüzde 6.5’ini yaparak bu alanda üçüncü oldu (WIPO, 2019b). Çin’in Huawei şirketi, 2018 yılında 5.405 başvuru ile en çok patent başvurusu yapan şirket oldu. Çin şirketi ZTE ise 2.080 başvuru ile beşinci sırada yer aldı (WIPO, 2019a). Huawei, özellikle 5G teknolojilerinde şu anda dünya lideri konumunda bulunuyor. Huawei kurucusu Ren Zhengfei, 5G alanında en yakın rakiplerinin oldukça ilerisinde bulduklarını dile getiriyordu. Rakip firmaların iki üç yıllık bir süre zarfında dahi kendilerini yakalayamayacaklarını belirtiyordu (Bloomberght, 2019). Bilgi iletişim teknolojileri ve hizmetleri sektörü, günümüz kapitalist dünya ekonomisinde en hızlı büyüyen ve en çok artı değer yaratan sektörü olarak görülüyor. Çin, bu alanda oldukça iddialı bir konuma yükseldi.

Çin’in endüstriyel teknolojideki konumunu gösteren önemli bir husus da, kendi sektöründe dünya lideri konumunda olan Çinli şirket yok denecek kadar az olmasıdır. Bazı Çinli şirketlerin yüksek satış hacmine sahip olması, kalite veya teknoloji liderliğinden ziyade, Çin pazarının

büyükliğünden kaynaklanıyor. Çin bu yönden diğer gelişmiş ülkelerden farklılık gösteriyor (Kroeber, 2017: 329-330). Büyük çabalara rağmen Çin, dünyanın lider yarı kondüktör endüstrisini kurma şeklindeki hedefini gerçekleştirmekten hala uzak. Bugün bile ileri teknoloji gerektiren mikroçiplerinin büyük çoğunluğunu yakın çevresinden ithal ediyor. Dolayısıyla küresel teknoloji alanında Çin ancak kısmi bir güç konumunda bulunuyor (Shambaugh, 2016: 180). Çin endüstriyel teknoloji alanında büyük bir gelişme göstermesine rağmen henüz teknoloji lideri konumuna gelememi. Bu görüntüsüyle, Çin büyük oranda başkaları tarafından taklit edilen bir ülke konumundan uzaktır.

Çin'in küresel rekabet mücadelesinde en önemli avantajı, Çinli işçilerin maliyetinin, ABD'li işçilerinkinden düşük olmasından ziyade, Çinli mühendis ve fabrika yöneticilerinin maliyetinin, ABD'li muadillerinin yüzde 35'ine ya da daha azına denk gelmesidir. Çin'de büyük bir hızla artan mühendis, bilim adamı ve teknisyen sayısı ülkenin yüksek kalifiyeli bir insan kaynağına sahip olmasına yol açıyor. Toplumsal işbölümü giderek bilgi-yoğun üretim doğrultusunda gelişim gösteriyor. 2003 yılında Çin'in ar-ge faaliyetlerine harcadığı paranın yaklaşık beş kat fazlasını harcayan ABD'deki araştırmacı sayısı 743 bin iken Çin'de bu rakam 1.3 milyondur. 2000'li yıllarda ABD, Japonya ve Avrupa Birliği'nde araştırma ve geliştirme harcamalarındaki artış oranı ortalama yüzde 4-5 civarında iken Çin'de bu oran yüzde 17 seviyelerindeydi (Arrighi, 2009: 367-368). Çokuluslu şirketlerin büyük bir çoğunluğunun araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin bir kısmını Çin'e kaydırması, ülkedeki yüksek vasıflı işgücünün bol ve ucuz olmasından kaynaklanıyor.

Çin'deki araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde çalışan insan sayısı 2012 yılında 2 milyonun üzerinde iken, Japonya'da bu sayı 887 bin, Almanya'da 530 bin, ABD'de ise 442 bin, Güney Kore'de 401 bin ve Rusya'da 372 bin dolaylarındaydı (OECD, 2019b). Çin ar-ge faaliyetlerinde çalışan araştırmacı sayısı bakımından da dünyada açık ara önde yer alıyor. Çin kendisinden sonra gelen Japonya, Almanya ve ABD'nin toplamından daha fazla araştırmacıya ev sahipliği yapmaktadır.

2011 yılında bilim ve mühendislik alanında Çin'de 27.000'den fazla doktora mezuniyeti verilirken bu rakam ABD'de 24.792'ydi. Tüm disiplinlerde doktora mezuniyet oranı Çin'de 2014 yılı için yüzde 2.2 gibi bir düzeye erişmiş bulunuyor. Bu oran, Çin'in Danimarka (2.2) ve Avusturya (2.1) gibi ülkelerin seviyesini yakaladığını gösteriyor (OECD, 2014: 40). Bilim ve mühendislik alanında doktoralı insan sayısı bakımından uzun süredir öncü olan ABD'yi geride bırakan Çin, bu alanda açık ara önde yer almaktadır.

Çin, ar-ge harcamalarını sürekli bir biçimde arttırarak ileri teknoloji kapasitesini geliştirmeye çalışmaktadır. 1991 yılında 13,4 milyar dolar olan ar-ge harcamaları, 2009'da 188 milyar dolara, 2016 yılında ise 410 milyar dolara yükseldi. Çin ar-ge harcamalarında 1991 yılında 8. sırada yer alırken 2009 yılında Japonya'yı geçerek ikinci sıraya yükseldi. 1991 yılında ar-ge harcamalarının GSYİH'ye oranı Çin'de 0.72 iken, ABD'de bu oran 2.5 ve Japonya'da ise 2.7'idi. 2015 yılına gelindiğinde ise Çin'in ar-ge harcamalarının GSYİH'ye oranı 2.07'ye yükseldi. Çin 2020'li yıllarda ar-ge harcamalarının GSYİH'deki payını yüzde 2,5 düzeyine çıkarmayı planlıyor. Çin 2016 yılında küresel ar-ge harcamalarının yaklaşık yüzde 20'sini gerçekleştirdi (China Power, 2020). Çin'in ar-ge harcamaları, 1991 yılından 2016 yılına kadar yaklaşık 30 kat bir artış gösterdi.

OECD verilerine göre, Çin'in ar-ge harcamalarının GSYİH'sine oranı 2017 yılında yüzde 2.1 düzeyindeydi. Bu oran, Güney Kore'de yüzde 4.6, İsrail'de yüzde 4.5, Tayvan'da yüzde 3.3, İsveç'te yüzde 3.3, Japonya'da yüzde 3.2, Danimarka'da yüzde 3.1, Almanya'da yüzde 3, ABD'de yüzde 2.8, Belçika'da yüzde 2.6, Fransa'da yüzde 2.2, İngiltere'de yüzde 1.7, Kanada'da yüzde 1.6 ve Rusya'da yüzde 1.1'di. 2017'de 483 milyar dolar ar-ge harcaması yapan ABD, bu alanda uzun süre olduğu gibi zirvede yer aldı. Çin 442 milyar dolar harcama ile ABD'yi yakında takip etti. Japonya 155 milyar dolar ile üçüncü, Almanya 110 milyar dolar ile dördüncü, Güney Kore 84 milyar

dolar ile beşinci, Fransa 55 milyar dolar ile altıncı, İngiltere 43 milyar dolar ile yedinci ve Rusya 38 milyar dolar ile sekizinci sırada yer aldı. Çin Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki oranını 2002 yılında yüzde 1'in üzerine, 2014 yılında yüzde ise 2'nin üzerine çıkarabilmeyi başardı. Çin, 2009 yılında 187 milyar dolar ar-ge harcaması yaparken, Japonya 138 milyar dolar, ABD ise 411 milyar dolar harcama yapıyordu (OECD, 2019a). Çin günümüzde Japonya, Almanya ve Güney Kore'nin toplamında daha fazla Ar-Ge harcaması yapıyor. Çin'in ar-ge harcamalarının GSYİH'sine oranını yüzde 2'nin üzerine çıkarması, ülkenin ileri teknolojiye sahip olma hususunda oldukça kararlı olduğunu göstermektedir. Çin ar-ge harcamalarında 2009 yılında Japonya'yı geçerek ABD'den sonra ikinci sırada yer aldı. Çin'in yakın zamanda ABD'yi de geçerek en çok ar-ge harcaması yapan ülke konumuna yükselmesi bekleniyor.

Çin ekonomisi için önemli olan, rekabet halinde bulunduğu diğer büyük ekonomilerin sahip olduğuna eş büyüklükte bir araştırmacı havuzuna ve araştırma kaynağına sahip olmasıdır. Çin, ar-ge faaliyetlerine ayrılan kaynaklar ve bu alanda çalışan işgücünün büyüklüğü açısından, ABD ve gelişmiş diğer ülkeler ile karşılaştırılabilir duruma yükselmiştir (Oktay, 2017: 285). Çin, birçok ileri teknoloji alanında sektörün lideri konumunda olmasa da çok gerisinde de değildir. Özellikle bilgi-işlem ve iletişim sektöründe dünyanın önde gelen üreticileri ile rekabet edebilir bir konumda yer alıyor (Oktay, 2017: 320). Çin'in teknolojik kapasitesini ve insan kaynağını geliştirme yeteneği, ülkeyi küresel teknoloji rekabetinde oldukça iddialı bir konuma getirmiştir.

Çin, ucuz işgücüne dayalı ekonomik yapısını, tetrici olarak daha verimli ve yenilikçi üretim süreçleri ile değiştirerek, sürdürülebilir ve dinamik bir yapıya kavuşturmaya çabalamaktadır. Çin bilim ve mühendislik alanlarında en fazla doktoralı insan kaynağına sahip ülke olarak dünyanın en büyük bilimsel işgücüne ev sahipliği yapıyor. Ar-ge harcamalarını istikrarlı bir şekilde arttıran Çin, bilim ve teknolojiye büyük bir küresel güç haline gelmiş bulunuyor.

Dünya sistemi analizcilerine göre, yaşanmakta olan küresel hegemonya mücadelesinde, birbirine yakın güçteki aktörler arasında, en belirleyici faktör, ülkelerin araştırma ve geliştirme öncelikleri olacaktır. Bir ülkenin genel olarak ileri teknoloji lideri olması, aynı zamanda, en çok artı değer yaratan sektörlerin o ülkede merkezlenmesi anlamına gelmektedir. Çin'in teknolojik kapasitesini ve nitelikli insan kaynağını geliştirme yeteneği, ülkenin küresel teknoloji rekabetinde oldukça önemli bir aktör olmasına yol açıyor. Çin, genel olarak teknolojiye lider konumunda olmasa da, bu konumdan aşılabilir uzaklıklarda değildir. Çin'in hegemonik bir güç olabilmesi için yalnızca bazı sektörlerde değil, birçok alanda teknoloji lideri olması gerekiyor.

3. Çin'in Askeri Gücü

Küresel hegemonya mücadelesinde önemli faktörlerden biri de askeri güçtür. Hegemonya konumuna yükselecek gücün ekonomik liderlikle birlikte askeri liderliği de elde etmesi gerekmektedir. Stockholm Uluslararası Barış Enstitüsü (SIPRI) raporuna göre, 2018 yılında ABD 649 milyar dolar ile en çok askeri harcama yapan ülke konumunu sürdürüyordu. ABD'nin ardından 250 milyar dolar ile Çin en çok harcama yapan ikinci ülke konumdaydı. Hindistan 66.5 milyar dolar ile üçüncü, Fransa 63.8 milyar dolar ile dördüncü, Rusya 61.4 milyar dolar ile beşinci ve Japonya 46.6 milyar dolar ile altıncı sırada yer alıyordu (SIPRI, 2019). ABD ve Çin birlikte dünya askeri harcamalarının büyük çoğunluğunu gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bu iki ülke diğer ülkelerin kat kat üzerinde askeri harcama gerçekleştiriyor.

SIPRI raporuna göre, 2018 yılında ABD'nin askeri harcamalarının GSYİH'sine oranı yüzde 3.2 iken Çin'inki yüzde 1.9' idi. Hindistan'da bu oran yüzde 2.9, Fransa'da yüzde 2.3, Rusya'da yüzde 3.9, İngiltere'de yüzde 1.8, Almanya'da yüzde 1.2, Japonya'da yüzde 0.9, Güney Kore'de yüzde 2.6'ydı (SIPRI, 2019). 2018 yılında büyük güçler arasında en yüksek askeri harcama oranına

sahip ülke Rusya'ydı. Rusya'nın ardından en yüksek askeri harcama oranına sahip ülke ABD'ydı. Büyük ekonomiler arasında en düşük askeri harcama oranına sahip ülke Japonya'ydı. Çin'in askeri harcamalarının GSYİH'ye oranı Rusya, ABD, Hindistan ve Güney Kore'den düşükken İngiltere, Almanya ve Japonya'dan yüksekti.

Askeri harcamaların GSYİH'ye oranı ortalaması 2012-2017 yılları arası dönemde Çin'de yüzde 1.3 iken ABD'de yüzde 3.5, Rusya'da yüzde 4.4, Hindistan'da yüzde 2.5, İngiltere'de yüzde 2.0, Fransa'da yüzde 2.3, Japonya'da yüzde 1.0 ve Almanya'da yüzde 1.2'ydi (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2019: 28). 2012-2017 yılları arasında Çin'in savunma harcamalarının ekonomisine oranı ortalaması Rusya, ABD, Hindistan, İngiltere ve Fransa'nın gerisinde kalırken Almanya ve Japonya'dan yüksek olmuştur. Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyeleri arasında en düşük askeri harcama oranına sahip olan ülke oldu.

Ülkelerin askeri güçlerini karşılaştıran Global Firepower'a (GP) göre, 2019 yılında dünya askeri güç sıralamasında ABD birinci, Rusya ikinci, Çin üçüncü sırada yer alıyordu. Çin'i sırasıyla Hindistan, Fransa ve İngiltere takip ediyordu (Globalfirepower, 2019a). Çin askeri harcama miktarında yaklaşık olarak Rusya'nın dört katı kadar harcama yapsa da GP askeri güç sıralamasında Rusya'nın gerisindeydi. ABD ise hem askeri harcama miktarı sıralamasında hem de askeri güç sıralamasında birinci sırada yer alıyor. ABD askeri harcamalar hususunda olduğu gibi askeri güç bakımından da açık ara önde yer alıyor.

Global Firepower sıralamasından farklı bir sıralama yapan Avustralya merkezli Lowy Enstitüsü'ne göre, Çin askeri kabiliyetler sıralamasında Asya'da ABD'den sonra ikinci sırada yer alıyordu. Lowy Enstitüsü'nün 2019 yılı için yayınladığı Asya Güç Endeksi'ne göre, ABD 94.7 puanla bölgede birinci sırada yer alırken Çin 66.1 ile ikinci sırada yer alıyor. ABD ve Çin'in ardından Rusya 57.2 puanla üçüncü sırada, Hindistan 44.2 puanla dördüncü sırada, Güney Kore 32.9 puanla beşinci, Kuzey Kore 30.6 puanla altıncı, Japonya 29.5 puanla yedinci sırada bulunuyor (Lowy Institute, 2019: 13). Çin donanması, yaklaşık 400 muharip gemisi ve denizaltısı ile dünyada ikinci büyük deniz gücü konumuna gelmiş bulunuyor. Çin donanma gücünü nicel olarak modernize ederken, sahip olduğu ikmal muharebe gemileri kıyıların çok ötesinde operasyon yapmasına olanak tanıyor (Benson and Zi 2020: 4).

Lowy Enstitüsünün Asya bölgesinde ülkelerin askeri güçlerini ölçmek için yaptığı savunma networku sıralamasında ABD 86 puan ile birinci sırada yer alırken Çin 24.1 puanla dokuzuncu sırada yer alıyordu. Savunma networku sıralamasında ABD'nin ardından Avustralya ikinci, Güney Kore üçüncü, Japonya dördüncü, Singapur beşinci, Yeni Zelanda altıncı, Malezya yedinci ve Hindistan sekizinci sırada yer alıyordu (Lowy Institute, 2019: 18). Low Enstitüsü'nün askeri yetenekler sıralamasında Asya-Pasifik bölgesinde ABD'den sonra ikinci sırada yer alan Çin, savunma ilişkileri sıralamasında oldukça gerilere düşmektedir. Bu durum Çin'in askeri girişimlerinde yakın çevresini ikna etme hususunda yeteri kadar başarılı olamadığını gösteriyor.

ABD'nin askeri alandaki küresel hâkimiyeti ve öncülüğü, uzun zamandır devam eden sivil ve savunma alanı ile alakalı ar-ge çalışmalarına yapılan oldukça büyük yatırımlardan kaynaklanıyor. Askeri kapasitesini hızlı bir şekilde arttırsa da Çin'in, yakın zamanda ABD ile denk bir duruma gelmesi beklenmiyor (Ahrari, 2011: 311-312). Yakın zamanda askeri harcama miktarında ABD'yi yakalasa bile Çin'in, ABD'nin sahip olduğu askeri teknoloji ve güce erişmesinin oldukça zaman alacağı genel bir kabul gördüğünü söylemek gerekir.

Askeri kapasitesini geliştirmek için büyük reformlar yapmış olmasına rağmen, Çin ordusu hâlâ ani müdahale kapasitesine erişememiş bulunuyor. Ani müdahale yeteneği için gerekli uzun menzilli nakliye uçakları vb. ihtiyaçlar henüz tam olarak giderilememiştir. Çin'in askeri kuvvetlerini, dünyadaki herhangi başka bir yere hızlı bir şekilde konuşlandırma yeteneğinin yeteri kadar geliştiği söylenemez (Shambaugh, 2016: 308-9). Askeri kabiliyetlerinde büyük gelişmeler

göstermesine ve özellikle bölgesel olarak büyük bir caydırıcı güç haline gelmiş olsa da, Çin'in küresel ölçüde etkin olabilecek bir güce eriştiğini söylemek mümkün değil.

Dünya sistemi analizcilerine göre, hegemonya konumuna yükselen aktörler ekonomik üstünlükle birlikte askeri üstünlüğü de elde ederler. Küresel hegemonya mücadelesinde kaynaklarını yoğun olarak askeri alana yönlendiren aktörler ise yeteri kadar başarı gösteremezler. Çin, ABD'den sonra en çok askeri harcama yapan ülke konumuna gelmiş bulunuyor. Fakat ülke, askeri harcamalarının GSYİH'sine oranını yüzde 2'nin altında tutmaya özen göstermektedir. Çin'in hegemonya mücadelesinde başarılı olabilmesi için askeri harcamalarını düşük düzeyde tutması şu an için büyük önem taşıyor.

4. Çin'in Yumuşak Gücü

Küresel hegemonya mücadelesinde belirleyici faktörlerden biri de yumuşak güç unsurlarıdır. Hegemonya konumuna yükselen güçlerin ekonomik ve askeri liderlikle birlikte kültürel liderliği de elde etmeleri gerekmektedir. Çin'in en önemli yumuşak güç kaynağı olan kültürü, oldukça zengin ve çeşitlilik arz etmektedir. Çin'in sanat, spor ve turizm alanında gösterdiği performans da bunun en önemli göstergesidir. Çin, UNESCO sıralamasında ikinci en yüksek Dünya Mirası varlığına sahip ülkedir. Son yıllarda açılan yüzlerce Konfüçyüs Enstitüsü, Çin'in yumuşak gücünün artmasına büyük katkı sunuyor. Huawei ve Alibaba gibi küresel başarı kazanmış markalara ev sahipliği yapması, yumuşak gücü açısından oldukça önem arz ediyor (Portland, 2018: 89-90).

Çin birçok alanda olduğu gibi kültürel alanda da dünyanın en geniş pazar potansiyeline sahiptir. Hızlı kentleşme ve hızlı büyüyen dijital ekonomi, kültürel ürünlere yönelik yoğun bir iç talep yaratıyor. Çin'in oldukça geniş rakamlara ulaşan orta sınıfı, kültürel ürünlere büyük harcama yapıyor (Zhang, 2018: 73). Çin öncelikle genişleyen orta sınıfına ve milenyum kuşağına ulaşmayı hedefliyor. Bu hedef kitlesine erişim için futbol gibi popüler kültür unsurları büyük bir önem taşıyor. Çin'in son yıllarda özellikle futbol alanında göstermiş olduğu başarı, bunun en önemli göstergesidir. Çin dünya çapında popüler futbolcuları transfer ederek, Çin futbolunun hem içeride hem de dışarıda büyük bir seyirci kitlesine kavuşmasını sağlamış bulunuyor.

Çin diplomatik temsilcilik sayısında 2019'da ABD'yi geçerek birinci sıraya yükseldi. 2019 yılı diplomatik temsilci sıralamasında 276 temsilcilik ile Çin birinci, 273 temsilcilik ile ABD ikinci, 267 temsilcilik ile Fransa üçüncü, 247 temsilcilik ile Japonya dördüncü, 242 temsilcilik ile Rusya beşinci sırada yer aldı. Çin, 2016'da ABD ve Fransa'nın ardından üçüncü sırada yer alıyordu (Buchholz, 2019). Kısa sürede ABD ve Fransa'yı geride bırakarak diplomatik temsilcilik alanında küresel liderliği ele geçirmesi, Çin'in artmakta olan küresel etkinliğinin göstergesidir. Çin'in dünya ekonomisinde ve ticaretinde artan gücü diplomatik etkinliğini de arttırmaktadır.

Washington merkezli Center for Strategic and International Studies (CSIS) 2019 Kasım ve Aralık aylarında, Korona virüsünün Çin'den ortaya çıkıp dünyaya yayılmasından önce, yaptığı kamuoyu araştırmalarına göre, Çin'in Güneydoğu Asya'daki politik ve ekonomik etkisi giderek artmaktaydı. Raporu göre, katılımcıların yüzde 94,5'i, Çin'i bölgedeki en çok siyasi güç ve etkiye sahip üç ülkeden biri olarak görüyorlardı. ABD'yi seçenlerin oranı ise yüzde 92 de kalmaktaydı (CSIS, 2020: 7). Katılımcıların yine yüzde 94,5 Çin'i gelecek 10 yılda politik güç ve etki bakımından en önemli üç ülkeden biri olarak görürken, ABD'yi seçenlerin oranı yüzde 77 olmuştur. Bu veriler ABD ve Çin arasındaki güç açığının giderek artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (CSIS, 2020: 8). Katılımcıların yaklaşık yüzde 98'i bölgedeki en çok ekonomik güç ve etkiye sahip üç ülkeden biri olarak Çin'i görmektedir. ABD için bu oran yüzde 70,6 olmaktadır (CSIS, 2020: 10). Gelecek 10 yıldaki en çok ekonomik güç ve etkiye sahip üç ekonomiden biri olarak Çin'i görenlerin oranı yüzde 96 iken, ABD'yi görenlerin oranı 56.7 ve Japonya'yı görenlerin oranı ise yüzde 56.2

olmuştur (CSIS, 2020: 11). Her ne kadar Çin'in ekonomik ve politik güç ve etkisinin artması beklense de, ülkenin uluslararası rolü üzerinde herhangi bir konsensüs oluşmamış gözükmektedir. Katılımcıların yüzde 53'ü Çin'in bölgedeki rolünün bir şekilde olumlu olduğunu düşünürken, yüzde 46'sı ise olumsuz olduğu kanaatindedir (CSIS, 2020: 13). CSIS raporu ABD ve Çin arasında devam eden ticaret savaşları, Korona virüsü ve Hong Kong meseleleri üzerinde giderek gerginleşen ilişkilerinin ortasında yayınlanması bakımından önem taşıyor. CSIS raporunu hazırlayanlar, her ne kadar kamuoyu yoklamaları Korona virüsünün ortaya çıkmasından önce yapılmış olsa da, raporun hala bölgedeki genel trendi yansıtmakta olduğunu belirtmektedirler. Korona virüsünün ortaya çıkardığı şok etkiler henüz tam olarak kestirilemese de, salgının bölgedeki ve dünyadaki genel eğilimi daha hızlandırması olasılığı çok daha yüksektir.

Tsinghua Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Dekanı ve 2008 yılında *Foreign Policy* dergisi tarafından dünyanın en iyi 100 kamu entelektüelinden biri seçilen Yan Xuetong'a göre, Çin'in yumuşak gücü, askeri gücünün ilerisinde olsa da, ekonomik gücünün gerisindedir. Çin'in temel hedefi, sosyal kurumlarda reform yoluyla yaratılacak olan uyumlu toplumdur. Çin'in yumuşak gücünü arttırabilmesi için güçlü toplumsal kurumlar ile sosyal adaletin sağlanması gerekiyor (Yan, 2006). Çin, ekonomik ve askeri olarak güçlü olsa dahi, sosyal adaleti ve toplumsal uyumu sağlamadığı müddetçe yumuşak gücü sınırlı kalacaktır.

Çin'in yakın çevresinin ötesinde pek fazla bir yumuşak gücü bulunmuyor. Çin'in kültürel kaynakları ne kadar çeşitlilik arz etse de, yaşam biçimi, başka yerlerde taklit arzusu uyandırmada yeteri kadar başarı gösterememiştir (Gelber, 2010: 402). Çin diplomasisi, dünyanın birçok bölgesindeki uyuşmazlıklarda veya büyük uluslararası meselelerde yeteri kadar etkili olamamıştır. Çin'in, küresel olayları şekillendirmede ve problemlerin çözümünde etkin biçimde katkıda bulunduğu söylenemez (Shambaugh, 2016: 333). Çin'in başkalarını kendi çıkarlarıyla aynı çizgiye çekme hususunda da pek de başarı gösterememektedir.

Kendi ülkesinde dahi Batının kültürel etkisine karşı yetersiz kalan Çin, entelektüel ve kültürel açıdan dünya genelinde küçük çaplı bir etkiye sahiptir (Kroeber, 2017: 350). Çin üniversiteleri, dünyadaki en iyi üniversiteler arasında henüz sınırlı bir varlık göstermektedir. 2019 yılı dünya üniversiteleri sıralamasında ilk yüzde 10 Çin üniversitesi yer alırken, ABD'den 29 üniversite, Japonya'dan 5 üniversite, Güney Kore'den ise 5 üniversite sıralamada yer aldı (Top Universities, 2019).

Çin'in ekonomik başarısı, Konfüçyüs Enstitüleri ve gelişmekte olan ülkelere yapmakta olduğu ekonomik yardım programları ülkenin yumuşak gücünü arttırıyor. Çin'in komşuları üzerindeki iddialarını dizginlemesi, kendini daha fazla eleştirebilmesi ve sivil toplum üzerindeki kısıtlamaları kaldırması yumuşak gücünün daha da artmasına yol açacaktır. Bunun aksine, otoriter uygulamalara devam etmesi ise yumuşak gücünün sınırlı kalmasına yol açacaktır. Çin'in üstesinden gelmesi gereken en temel sorun, yumuşak gücün asıl aracı olarak hükümeti görmesidir. Xinhua ile Çin Merkez Televizyonu'nu (CCTV) CNN ve BBC'nin rakipleri yapma yönündeki çabaların şimdiye kadar başarısız olmasının temel nedeni hükümetin aşırı kontrolüdür (Nye, 2016: 62). Çin'in politik sistemi, yumuşak güç istekleri ile uyuşmazlık içinde olmaya devam ediyor (Portland, 2018: 90). Hükümetin doğrudan propaganda aracı haline gelme tehlikesi ile karşı karşıya olan bu haber merkezleri, uluslararası alanda güvenilir olmaktan uzaktır. Merkezi hükümetin güdümündeki girişimler yerine, sivil toplumun temel aktör olduğu girişimlerin önünün açılması, ülkenin yumuşak gücünü daha da arttıracaktır.

Çok sayıda ülke ile iyi ilişkiler içinde olsa da Çin'in, müttefik olduğu ülke sayısı yok denecek kadar azdır. Son yıllarda uluslararası kurum ve kuruluşlarda daha aktif ve yapıcı bir rol olsa da Çin, uluslararası arenada izole bir durumdan tam olarak kurtulamamıştır. Doğu Asya ülkelerinin büyük çoğunluğu, Çin ile artan ekonomik ilişkilerinden büyük yararlar sağlasalar da, Çin'in stratejik

niyetlerine karşı temkinli davranıyorlar (Kroeber, 2017: 350). Çin'in yakın komşuları ülkenin ekonomik gelişmesinden büyük yararlar elde etmelerine rağmen, Çin'in güç ve etkisinin aşırı büyümesinden kaygı duymaktadırlar. Çin'i dengelemek için ABD başta olmak üzere Japonya, Rusya ve Hindistan gibi ülkelerle de ilişkilerini geliştirme çabasına girmektedirler.

Uluslararası arenada Çin çok sayıda ülke ile verimli ilişkiler içinde olsa da, Çin'in müttefik olduğu devlet neredeyse yoktur. Çin'in iyi ilişkiler içinde bulunduğu ülkeler dahi, Çin ile belli bir mesafede durmayı tercih etmektedir. Uluslararası politikada Çin'in norm, değer ve politikalarını benimseyip takip etmek isteyen ülke de yok denecek kadar azdır. Çin'in ekonomik modeli ülke için oldukça etkili olsa da, küresel bir düzen kurmak için aktarılabılır olmaktan da uzaktır. Çin'in tarihi ve kültürü çok sayıda yumuşak güç unsuru barındırır da, ülkenin otoriter yönetimi, Çin'in potansiyellerinin tam olarak gün yüzüne çıkmasına mani olmaktadır. Küresel hegemonya mücadelesinde Çin'in başarılı olabilmesi için yumuşak güç unsurlarına çok daha fazla öncelik vermesi gerekmektedir. Ülkelerin uluslararası alandaki eylemlerinin meşruluğu açısından yumuşak güç oldukça önemlidir.

4.1. Çincenin Uluslararası Kullanımı

Küresel hegemonya mücadelesinde dolaylı hegemonya araçlarından birisi de ülkenin dilinin uluslararası dil konumuna gelmesidir. Ülkeler hegemonya konumuna yükseldikçe dillerinin uluslararası ticarete ve diplomasideki kullanımını yaygınlaştırmaya başlar. Çin'in büyüyen küresel kültürel nüfuz alanının en önemli yönlerinden biri, dünyada Çinceyi ve Çin kültürünü teşvik etmek için kurulan üniversite seviyesindeki "Konfüçyüs Enstitüleri" ve orta seviyedeki "Konfüçyüs Sınıfları"dır. Son yıllarda dünyada Konfüçyüs Enstitüleri'nin kurulması konusunda güçlü bir eğilim bulunuyor. 2010 yılına kadar 76 ülkede 400'den fazla Konfüçyüs Enstitüsü ya da Konfüçyüs Sınıfı kuruldu. Çin 2020 itibarıyla bu sayıyı 1000 üzerine çıkarmayı hedefliyor (Shambaugh, 2016: 268). 2018 yılında dünya çapında sahip olunan kültür merkezi açısından Fransa 931 merkezle birinci, Çin 531 merkezle ikinci, İngiltere 191 merkezle üçüncü, Almanya 151 merkezle dördüncü, ABD 105 merkezle beşinci ve Portekiz 90 merkezle altıncı sırada yer alıyordu (Sishuwa, 2019). Çin'in ekonomik yükselişi, Çinceye yönelik sürekli artan bir talep yaratıyor. Çin'in giderek artan sayıda ülkenin en büyük dış ticaret ortağı haline gelmesi, Çincenin Doğu Asya başta olmak üzere uluslararası ticarete kullanımını yaygınlaştırmaktadır.

İngilizce, Mandarin Çincesi ve İspanyolca, dünyanın en yaygın kullanılan dilleridir. İngilizce, açık ara dünyanın en yaygın konuşulan dili konumundadır. Dünya çapında yaklaşık 1.5 milyar kişi İngilizce konuşabiliyor. İngilizceden sonra en yaygın konuşulan dil 1.15 milyar ile Çince'dir (Worldatlas, 2018). Mandarin Çincesi dünyada en çok konuşulan ana dil konumunda olsa da, Çincenin yurtdışında kullanımı oldukça sınırlıdır. Çincenin yurt dışında kullanımı giderek artmakta olsa da İngilizcenin kazandığı uluslararası pozisyonun sarsılması oldukça zor olacaktır.

Doğu Asya toplumlarının ekonomik alandaki başarıları, bölgenin geleneksel kültürünün ve Konfüçyüsçülüğün yeniden canlanışını beraberinde getirmektedir. Konfüçyüsçülüğün canlanışı bir anlamda Avro-Amerikan'ın kültürel hegemonyası karşısında yerli özelliğinin dile getirilerek kendini yeniden konumlandırma arayışının da bir yansımasıdır (Dirlik, 2010: 210-211). Küresel kültürün içinde "Çinli" kimliğin öne çıkarılması, bir yandan Avro-Amerikan hegemonyasına karşı durma anlamına gelirken, diğer yandan da yeni bir kültürel hegemonya kurma isteğinin dışavurumudur (Dirlik, 2010: 215). Çin'in geleneksel kültürüne yeniden atıf, bir yandan mevcut dünya düzenine meydan okuma anlamına gelirken diğer yandan yeni bir hegemonya inşa etme isteğinin göstergesidir.

Dolaylı hegemonya araçlarından biri ülkenin dilinin uluslararası dil, yani *lingua franca* olmasıdır. Mandarin Çincesi açık ara dünyanın en çok konuşulan anadili konumunda olsa da, Çincenin yurtdışında kullanımı oldukça sınırlıdır. Çin'in, Doğu Asya başta olmak üzere, dünya ekonomisindeki merkezi konumu, Çin diline ve kültürüne yönelik bölgesel ve küresel bir talep yaratmaktadır. Çin, Doğu Asya bölgesindeki ülkelerin en önemli ihracat pazarı ve dış yatırım kaynağı haline geldikçe, Çincenin Doğu Asya özelinde kullanımının giderek artması muhtemeldir. Çincenin yurt dışında kullanımı giderek artmakta olsa da İngilizcenin kazandığı uluslararası pozisyonun sarsılması oldukça zor olacaktır.

Sonuç

Çin, dünya ekonomisinde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma yükselmiş bulunuyor. Çin, nominal değerler bakımından dünyanın ikinci büyük ekonomisi, satın alma gücü paritesi açısından da dünyanın en büyük ekonomisi konumundadır. Çin çok sayıda ülkenin en büyük ticaret ortağı, dış yatırım kaynağı ve pazarı haline geldi. Çin'in dünya ekonomisinde ve ticaretinde artan ağırlığı, Doğu Asya başta olmak üzere, giderek artan sayıda ülke ile asimetrik bir ilişkiye yol açmaktadır. Bu asimetrik ilişki, daha fazla ülkenin dış işlerinde Çin'e öncelik vermesine ve Çin'in yörüngesine girmesine yol açmaktadır. Korona virüsünün şok edici etkilerinin sonuçları henüz tam olarak gün yüzüne çıkmamış olsa da, salgının dünya sistemindeki ekonomi politik bu genel eğilimi daha da hızlandırması kuvvetle muhtemeldir.

Çin, birçok güç parametresinde önemli ilerlemeler göstermiş olmasına rağmen, çok sayıda yapısal problemle karşı karşıyadır. Dünyanın en büyük ekonomileri arasında olmasına rağmen, kişi başına düşen gelir açısından, orta gelir seviyesindeki ülkeler arasında yer almaktadır. Çin, dünya üretiminde ve ticaretinde oldukça merkezi bir konuma gelmiş olsa da, dünya finans sisteminde belirleyici olmaktan uzaktır. Çin'in sermaye birikiminin merkez üssü ve dolayısıyla hegemonik güç olabilmesi için üretim ve ticaretin yanında finans alanında da merkezi konuma yükselmesi gerekmektedir. Çin, teknoloji alanında da önemli başarılar elde etmesine rağmen, küresel ölçekte teknoloji lideri olmaktan uzaktır. Çin askeri açıdan da küresel bir rol üstlenmekten uzaktır. Küresel ölçekte norm ve değerler üreten bir aktör olmaktan da uzak olan Çin, yumuşak güç alanında da sınırlı bir etkiye sahiptir. Kısa vadede, Çincenin uluslararası geçerli dil ve renminbinin de uluslararası geçerli para birimi olması beklenmemektedir.

Bütün bu eksikliklere rağmen Çin, dünya sisteminde giderek artan bir şekilde daha merkezi bir rol oynayacaktır. Çin, küresel hegemonya mücadelesinde en geniş potansiyellere sahip aktördür. Çin'in farklı güç parametrelerinde sahip olduğu kabiliyetler, ülkeyi küresel hegemonya mücadelesinin en önemli aday haline getirmektedir. Fakat Çin'in sahip olduğu bu kabiliyetler, şu an için hegemonik bir güç olmasına yetecek düzeyde değildir. Çin'in küresel ölçekte hâlâ sınırlı bir gücü ve etkisi bulunmaktadır.

Çin, hegemonya konumuna yükselen diğer güçlerin yaptığına benzer şekilde dünya meselelerinden uzak durmaya özen göstermektedir. Çin kaynaklarını uluslararası askeri ve politik meselelere müdahil olmak yerine, ekonomik gelişmeye ayırmaktadır. Çin'in temel önceliğini ekonomik alana vermesi, sermaye birikiminin merkez üssü ve hegemonik güç olma mücadelesinde ülkeye büyük avantajlar sağlamaktadır.

Kaynaklar

Ahrari, Ehsan M. (2011), *Büyük Güçler Hegemona Karşı: Rusya, Çin ve Hindistan'ın Yükselişi*, Çev. Erhan Baltacı, İstanbul: Avangart Yayınları.

Arrighi, Giovanni (2009), *Adam Smith Pekin'de 21. Yüzyılın Soykütüğü*, Çev. İbrahim Yıldız, İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.

Benson, Jeff ve Zi, Yang (2020), Party on the Bridge Political Commissars in the Chinese Navy, CSIS, *Center for Strategic and International Studies*, Washington D.C. 20036.

Bloomberght, 2019, *Amerikalı şirketler ve Huawei aynı kaderi paylaşıyor*, Bloomberght, 27.05.2019, <https://www.bloomberght.com/huaweizhengfei-amerikalı-sirketler-ve-huawei-ayni-kaderi-paylasiyor-2221819>, (Erişim: 28.05.2019).

Buchholz, Katharina (2019), *China Has Most Diplomatic Ties, Overtaking U.S.*, Statista, 28.11.2019, <https://www.statista.com/chart/20138/countries-with-most-diplomatic-missions-in-the-world/>, (Erişim: 29.11.2019).

Cai, Peter (2017), *Understanding China's Belt and Road Initiative*, Lowy Institute, 22.03.2017, <https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-belt-and-road-initiative>, (Erişim: 26.06.2019).

Chin, Gregory (2017) “Çin'in Parasal Gücünün Yükselişi”, Ed. Eric Helleiner; Jonathan Kirshner, *Yeni Çin Seddi: Çin'in Uluslar arası Para İlişkilerinde Güç ve Siyaset*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 151-172.

China Power (2020): *Is China a Global Leader in Research and Development?*, China Power 16.06.2020, <https://chinapower.csis.org/china-research-and-development-rnd/>, (Erişim: 12.03.2020).

CSIS, 2020: *Power, Norms and Institutions The Future of the Indo-Pacific from a Southeast Asia Perspective*, A Report of the CSIS Southeast Asia Program Results of a CSIS survey of Strategic Elites, , Co-directors, Michael Green, Amy Searight, Principal Investigators, Patrick Buchan Brian Harding, June 2020, New York: Center for Strategic and International Studies (CSIS)

Dirlik, Arif (2010): *Postkolonyal Aura Küresel Kapitalizm Çağında Üçüncü Dünya Eleştirisi*, Çev. Galip Doğduaslan, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Gelber, Harry G. (2010), *MÖ 1100'den Günümüze Çin ve Dünya Ejder ve Yabancı Deccallar*, Çev. H. Hülya Kocaoluk, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Globalfirepower (2019a), *Military Strength Ranking, Global Firepower*, 2019, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp#additionalNotes>, (Erişim: 10.05.2019).

Helleiner, Eric ve Kirshner, Jonathan (2017), “Çin'in Uluslararası Para İlişkilerinin Politikası”, Ed. Eric Helleiner; Jonathan Kirshner, *Yeni Çin Seddi: Çin'in Uluslararası Para İlişkilerinde Güç ve Siyaset*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, s.13-30.

Hu, Angang (2017), Five Major Scale Effects of China's Rise on the World, Discussion Paper 19, *China Policy Institute*, Nottingham: The University of Nottingham.

Ikenberry, G. John (2008), *The Rise of China and the Future of the West Can Liberal System Survive?*, Foreign Affairs, January/February 2008

<https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2008-01-01/rise-china-and-future-west>, (Erişim: 21.06.2019).

IMF, 2018: *International Monetary Fund, 2018*, World Economic Outlook Database, 2018 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x>, (Erişim: 06.10.2019).

Jacques, Martin (2016), *Çin Hükmettiğinde Dünyayı Neler Bekliyor?*, Çev. Sami Oğuz, Ankara: Akılçelen Kitaplar.

Johnson, Steve (2019a), *The Great Haul of China, Illustrated*, Finacial Times, 19.11.2019, <https://www.ft.com/content/4975eb8a-0ab6-11ea-bb52-34c8d9dc6d84>, (Erişim: 22.11.2019).

Johnson, Steve (2019b), *China's Trade Dominance Dealt a Blow After US Gains*, Finacial Times, 20.11.2019, <https://www.ft.com/content/c9665df6-0ab7-11ea-b2d6-9bf4d1957a67>, (Erişim: 22.11.2019).

Kroeber, Arthur R. (2017), *Çin Ekonomisi Herkesin Bilmesi Gerekenler*, Çev. Mehmet Mazı, Ankara: Buzdağı Yayınevi.

Lowy Institute (2019), *Lowy Institute Asia Power Index 2019*, Researchers: Herve Lemahieu and Bonnie Bley, Sydney: Lowy Institute.

MacCormack, James (2019), *The risks are rising that the dolar could lose its special global standing*, CNBC, 09.06.2019, <https://www.cnbc.com/2019/06/07/the-risks-are-rising-that-the-dollar-could-lose-its-special-global-standing.html>, (Erişim: 10.06.2019).

Maddison, Angus (2001), *The World Economy: A Millennial Perspektive*, Paris: OECD.

Mead, Walter Russel (2019), *Incredible Shrinking Europe*, 11.02.2019, <https://www.wsj.com/articles/incredible-shrinking-europe-11549928481>, (Erişim: 13.02.2019).

Mearsheimer, John J. (2006), "China's Unpeaceful Rise", *Current History*, April 2006, Vol, 105, Issue. 690, 160-163

Minqi, Li (2017), *Çin ve 21. Yüzyıl Krizi*, Çev. Tulga Buğra Işık, İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Murphy, Andrea; Ponciano, Jonathan; Hansen, Sarah ve Touryalai, Halah (2019), *Global 2000 The World's Largest Public Companies*, Forbes, 15.05.2019, <https://www.forbes.com/global2000/#16c9025a335d>, (Erişim: 27.05.2019).

Nye, Joseph S. (2016), *Amerikan Yüzyılı Bitti Mi?*, Çev. Burç Beşgül, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık

OECD (2014), *OECD Science, Technology and Industry Outlook 2014*, OECD 2014, <http://ifuturo.org/documentacion/Science%20Technology%20and%20Industry%20Outlook%202014.pdf>, (Erişim: 14.05.2019).

OECD, (2019a), *Gross Domestic Spending on R&D*, <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>, (Erişim: 13.10.2019).

OECD, (2019b), *Researchers*, OECD, <https://data.oecd.org/rd/researchers.htm>, (Erişim: 13.05.2019).

Oktaç, Fatih (2017), *Çin Ekonomi ve Politika Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Portland, (2018), *The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power 2018*, USC Center on Public Diplomacy, Washington, DC. Portland.

PwC, (2017), *The World in 2050: How will the Global Economic Order Change?*, PwC, Price Waterhouse Coopers, February 2017, <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-world-in-2050-slide-pack-feb-2017.pdf>, (Erişim: 12.11.2019).

Raid, Nagwa (2012), *Changing Patterns of Global Trade*, International Monetary Fund, Washington, D.C. IMF

Scott, David (2008), *The 21st Century as Whose Century?*, *Journal of World-Systems Research*, Vol. XIII, Number. 2, 96-118.

Shambaugh, David (2016), *Çin Küreselleşme Yolunda*, Çev. Latif Boyacı, İstanbul:Yarın Yayınları.

SIPRI, (2019), *Trends in World Military Expenditure, 2018*, Tian, Nan; Fleurant, Aude; Kuimova, Alexandra; Wezeman, Pieter D. and Wezeman, Siemon T. Ed. (2019): SIPRI Fact Sheet April 2019, 29.04.2019, s.2, https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-04/fs_1904_milex_2018.pdf, (Erişim: 08.05.2019).

Sishuwa, Sishuwa (2019), *Cultural Imperialism with Chinese Characteristics*, Mail Guardian,31.05.2019, <https://mg.co.za/article/2019-05-31-00-cultural-imperialism-with-chinese-characteristics>, (Erişim: 12.11.2019).

Statistics Times, (2018), *GDP Indicators 2018*, <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php>, (Erişim: 06.10.2019).

SWIFT, (2018), *Hong Kong, United Kingdom, Mainland China – Leading RMB Internationalisation*, SWIFT, RMB Tracker, April 2018, <https://www.swift.com/resource/rmb-tracker-january-2018-special-report>, (Erişim: 16.08.2019).

SWIFT, (2019), *Rise of the Chinese Influence Strengthens RMB Demand*, SWIFT, 05.06.2019, <https://www.swift.com/news-events/news/rise-of-the-chinese-influence-strengthens-rmb-demand>, (Erişim: 16.08.2019).

The State Council Information Office of the People's Republic of China(2019), *China's National Defense in the New Era*, *The State Council Information Office of the People's Republic of China*, Beijing, Foreign Languages Press, July 2019.

The World Bank, (2019a), *DataBank / World Development Indicators*, GDP (Current US Dolar), The World Bank, 2019, https://databank.worldbank.org/country/CHN/556d8fa6/Popular_countries, (Erişim: 06.10.2019).

The World Bank, (2019b) *DataBank, World Development Indicators*, The World Bank, GDP, PPP, 2019, <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/PopularIndicators>, (Erişim: 06.10.2019).

Top Universities (2019) *QS World University Ranking 2019*, <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020>, (Erişim: 12.06.2020).

Tüter, Mustafa (2018), *Çin Gücü Statükoya Karşı Yeni Güç Arayışları*, İstanbul: Kopernik Kitap.

Wallerstein, Immanuel (2005), *Modern Dünya-Sistemi*, II. Cilt, Çev. Latif Boyacı, İstanbul: Bakış Yayınları.

Wallerstein, Immanuel (2011), *Dünya-Sistemleri Analizi*, Çev. Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy, İstanbul, bgst Yayınları.

Walter, Carl E. ve Howie, Fraser J.T. (2013), *Kızıl Kapitalizm Çin'in Olağanüstü Yükselişinin Kırılgan Finansal Temeli*, Çev. Sinan Aslaner, İstanbul: abm Yayınevi.

WIPO, (2019b), *Which Countries Specialize in Which Technologies Fact and Figures Patents and Utility Models PCT Top Tech Fields*, WIPO, May 2019, <https://www.wipo.int/edocs/infogdocs/en/ipfactsandfigures2018/>, (Erişim: 14.05.2019).

WIPO, (2019a), *WIPO 2018 IP Services: Innovators File Record Number of International Patent Applications, With Asia Now Leading*, 19.03.2019, https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2019/article_0004.html, (Erişim: 14.05.2019).

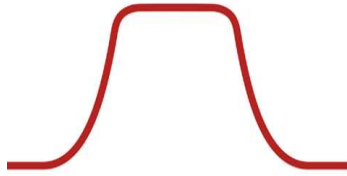
WIPO, (2019c), *World Intellectual Property Reporty Report 2019 Geography of Innovation: Local Hotspots, Global Networks*, Genova: WIPO, World Intellectual Property Organization.

Worldatlas, (2018), *The World Most Spoken Languages*, 06.07.2018, <https://www.worldatlas.com/articles/most-popular-languages-in-the-world.html>, (Erişim: 23.05.2019).

WorldBank (2020), *The World Bank, Databank, World Development Indicators*, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>, (Erişim: 10.06.2020).

Yan, Xuetong (2006), The Path for China to Increase its 'Soft Power', *China and World Affairs*, Vol.2, No.1, April 2006

Zhang, Yuwi (2018), "China Goes Global: Why China's Global Cultural Stragy Needs Flexibility", *The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power 2018*, Washington, DC: Portland, USC Center on Public Diplomacy, 70-74.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1) 23-34

First Submission

:Nov.29,2020

Revised Submission After Review :Mar. 1, 2021

Accepted For Publication :Mar. 1, 2021

Available Online Since: :Mar 31, 2021

Research Article

The First Company of the National Economy: Anatolian National Crops Ottoman Joint Stock Company

Mehmet Saya^a

Muhammed Cihad Alkış^b

Abstract

The political liberalism that emerged after Second Constitutional Monarchy also reflected on the economy of the period and caused the non-Muslims to increase their activities in the economy. At first, this new situation of non-Muslims was not a problem but Tripoli's loss and land loss in the Balkans caused strengthened nationalist discourses and with the outbreak of the First World War, it also strengthened the idea of national economy, which was voiced before, and led this idea to find a better ground. The Committee of Union and Progress, which was in power during the war, intervened in the economy and encouraged the establishment of national companies for the subsistence of the country, while directing the Muslim-Turkish element to a favoured entrepreneurship and ignoring the speculative gains in order to create a domestic and national bourgeoisie. Anatolian National Crops Ottoman Joint Stock Company was established in 1915 as the first company that the national economic policy found an area of application. Anatolian National Crops Ottoman Joint Stock Company is important in terms of being the first company and testing the success of national economic policies. The aim of this study is to examine Anatolian National Crops Ottoman Joint Stock Company, which is the first company of the national economic policy, through the establishment regulations, reports on the activities of the company for two years, document and other sources which can be accessed from the archives of the National Library of Turkey, The Turkish History Foundation and Directorate of State Archives.

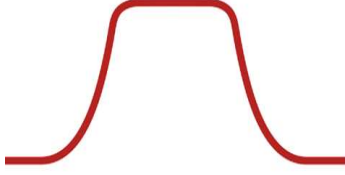
Keywords: Anatolian National Crops Ottoman Joint Stock Company, National Economy, The Committee of Union and Progress, World War I

Jel Codes: N00, N45, N75, N85

^a Marmara University, I.S.S. Ph.D candidate in Economic History, mesa02416@gmail.com

^b Marmara University, I.S.S. Ph.D candidate in Economic History alkiscihad@gmail.com

*We would like to thank Dr. Murat KORALTÜRK for his constructive advice..

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 23-34

İlk Başyuru :29 Ocak 2021
Düzeltilmiş Makalenin Alınışı :1 Mart 2021
Yayın İçin Kabul Tarihi :1 Mart 2021
Online Yayın Tarihi :31 Mart 2021

Araştırma Makalesi

Milli İktisatın İlk Şirketi: Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi

Mehmet Savaş^a

Muhammed Cihad Alkış^b

Öz

II. Meşrutiyet sonrası oluşan siyasi liberalizm, dönemin ekonomisine de yansyarak gayrimüslim kesimin ekonomideki faaliyetlerini daha da arttırmasına yol açmıştır. Gayrimüslimlerin bu yeni durumu, ilk zamanlar sorun olmasa da Trablusgarp'ın yitirilmesi ve Balkanlar'daki toprak kaybının ardından milliyetçi söylemler güçlenmiştir. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle beraber Osmanlı ekonomisi için daha önce dillendirilen milli iktisat politikasının daha iyi bir zemin bulmasına yol açmıştır. Savaş döneminde iktidarda olan İttihat ve Terakki Hükümeti, savunduğu milli iktisat politikasına paralel biçimde ekonomiye müdahalelerde bulunarak bir yandan yerli ve milli bir burjuvazi yaratmak için Müslüman-Türk unsuru iltimaslı bir girişimciliğe yönlendirip spekülatif kazançları görmezden gelirken bir yandan da ülkenin işesi için milli şirketlerin kurulmasını teşvik etmiştir. Bu süreçte Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi de milli iktisat politikasının uygulama alanı bulduğu ilk şirket olarak 1915 yılında kurulmuştur. Şirket, ilk olması bakımından ve milli iktisat politikalarının başarısının sınanması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmanın amacı, milli iktisat politikasının ilk şirketi olan Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'ni Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu ve Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nden ulaşılan kuruluş nizamnamesi, şirketin faaliyetlerine yönelik iki yıla ait rapor, belge ve diğer kaynaklar üzerinden incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi, Milli İktisat, İttihat ve Terakki, Birinci Dünya Savaşı

Jel Kodları: N00, N45, N75, N85

^a Marmara Üniversitesi, S.B.E. İktisat Tarihi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, mesa02416@gmail.com

^b Marmara Üniversitesi, S.B.E. İktisat Tarihi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, alkiscihad@gmail.com

*Makalenin olgunlaşması için tavsiyelerde bulunan Dr. Murat Koraltürk'e teşekkür ederiz.

1. Giriş

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Osmanlı coğrafyasında oluşan siyasi liberalizm eğilimi ekonomide de liberal bir ortam hazırlamıştır. Uzun yıllardır ticaret erbablığı yapan gayrimüslim kesim, ekonomideki faaliyetlerini arttırarak Müslüman-Türk halktan daha fazla bu liberal ortamdan yararlanmıştır. İlk zamanlar bu durum sıkıntı yaratmasa da savaşlarda yaşanan toprak kayıpları Osmanlılık paydasının aşınmasına neden olmuştur. 1912 yılında Trablusgarp'ın elden çıkmasının yanında Balkanlar'daki toprak kaybı toplumda milliyetçi söylemlerin yer bulmasına yol açmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla beraber ise daha önce işlenen milli iktisat düşüncesinin sağlam bir zemine oturarak dönemin iktisat politikasında uygulama alanı bulmasını kolaylaştırmıştır.

Birinci Dünya Savaşı koşullarında dönemin İttihat ve Terakki Hükümeti ekonomiye çeşitli müdahalelerde bulunmuş ve bunun araçlarını yaratmak istemiştir. Savaş koşullarında bir yandan yerli ve milli burjuvazi kesimi oluşturarak harp zengini bir sınıfın oluşmasına katkıda bulunmuş bir yandan da ülkenin iae sorunlarının çözülmesi amacıyla milli şirketlerin kuruluşunu teşvik etmiştir. Bu bağlamda Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi, milli iktisat politikasının uygulama alanı bulduğu ilk milli şirket olması ve milli iktisat politikasının başarısının sınanması bakımından Osmanlı iktisat tarihinde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşanan siyasi ve iktisadi gelişmeleri etrafında oluşan milli iktisat politikasının uygulama alanı bulduğu ilk şirket olan Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin faaliyetlerini konu edinmektedir. Dolayısıyla çalışma milli iktisat politikasının, şirketin kuruluş sürecine ve faaliyetlerine yansımaları üzerinden Osmanlı Devleti'nin son dönemi iktisadi durumuna yönelik bir çerçeve sunmaktadır.

2. Milli İktisat Politikasının Gelişimi

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Osmanlı Devleti'nde siyasetten ekonomiye birçok alanda bir dizi değişim olmuştur. II. Meşrutiyet imparatorluk sınırları içindeki bütün vatandaşlara özgürlük, eşitlik ve adalet vaat ederek etnik kökene ve inanca bakılmaksızın herkesin yeni anayasal düzenden yararlanmasını öngörmüştür (Oktar ve Varlı, 2009: 2). Siyasal liberalizm, iktisadi planda da benzer beklentileri gerektirdiğinden İttihat ve Terakki'ye destek veren tüccar, serbestiyetten yana tavır takınmıştır (Toprak, 1985: 636).

II. Meşrutiyet'in yarattığı iktisadi liberalizm ortamı müslüman ve gayrimüslimlerin iş bölümünü daha da belirgin hale getirmiştir. Ticarete onlarca yılını harcayan gayrimüslim milletler ve yabancılar bu süreçte iktisadi bakımdan gittikçe güçlenmiş ve ekonomideki etkinliklerini arttırmıştır. Ayrıca, 19. yüzyılın başından beri gerileyen loncalar II. Meşrutiyet'le birlikte kaldırılmış, ticaret ve girişim özgürlüğü temelinde yeni bir iktisadi iklim oluşmuştur. Böyle bir ortam, usta-kalfa-çırak dayanışmasıyla varlığını sürdürebilen müslüman küçük üreticilere ölümcül darbeyi indirmiştir (Toprak, 1995: 3-4). Böylece benimsenen liberal düşüncenin, İttihat ve Terakki'nin beklentilerine paralel bir sonuç vermediği kısa sürede anlaşılabilir ve Osmanlı milletini oluşturmayı amaçlayan Osmanlı liberalizminin farklı sonuç doğurduğu görülmüştür (Toprak, 1985: 740).

1912 yılında Trablusgarp Savaşı sonrası imzalanan Uşi Anlaşması'yla Trablusgarp'ın kaybedilmesi İttihatçı kadroları çok etkilemiştir (Oktar ve Varlı, 2009: 3). Bunun yanında 1912-1913 yıllarındaki Balkan Savaşları'yla da imparatorluk sınırları içinde gayrimüslim-müslim paydasında aşınmalar başlamış (Semiz ve Kodaz, 2019: 3804) ve I. Meşrutiyet yıllarında birleştiricilik yönünden dolayı yüceltilen İttihâd-ı Anâsır (Osmanlılık) yaklaşımı aşınmaya başlamıştır (Kocahanoğlu, 1998: 19).

Osmanlı coğrafyasında çok uluslu-çok dinli imparatorluk yapısının çözülmesi ve özellikle Balkan Savaşları sonrası ivme kazanan Türk milliyetçiliği, İttihat ve Terakki'nin yürüttüğü iktisadi politikaların en önemli belirleyicilerinden biri olmuştur (Ağır ve Gökatalay, 2017: 212). Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle beraber milli iktisat politikası gündeme gelmiştir. Ortaya çıkan savaş koşulları devleti otarşik bir çözüm mecburiyetine iterek milli iktisat politikasının ve uygulamalarının kök salması için uygun ortamı hazırlamıştır (Toprak, 1995: 13). Milli iktisat politikası, fikri temellerini Alman Tarihçi Okulu'nun korumacı doktrininden alan ve sanayileşmeyi kalkınmanın ana yolu olarak gören bir iktisadi politikadır. Daha önceden tartışılmalı bir konu olan bu iktisadi politika, 19. yüzyılın sonlarında Ahmet Mithat ve Musa Akyığıtzade tarafından savunulan bir fikir olmuştur. II. Meşrutiyet sonrası ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli üyeleri olan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Tekin Alp gibi düşünürler İktisadiyyat Mecmuası ve Türk Yurdu gibi yayın organlarında bu politikayı savunan yazılar yazmaya başlamıştır (Boratav, 2008: 26). Milli iktisat politikası, imparatorluk sınırlarında ve özellikle belli entelektüel, bürokrat ve askeri kesimde önemli bir ilgi alanı yaratmış ve imparatorlukların doğasında var olan kozmopolitizm ağır bir şekilde eleştirilmeye başlanmıştır (Sarfati, 2017: 133). Örneğin, Ziya Gökalp iktisatın kozmopolit olamayacağını savunmuştur (Toprak, 1985: 740). Dolayısıyla Türklerin bir millet karakteri kazanmasında ve bir Türk kültürü oluşmasında, milli iktisatı katkı sağlayacak etkenlerden biri olarak görmüştür (Oktar ve Varlı, 2009: 4). İttihat ve Terakki'nin diğer bir önemli ismi olan Tekin Alp ise I. Dünya Savaşı'nın solidarizm (dayanışmacılık) için çok uygun bir ortam yarattığını belirtmiştir (Toprak, 1999: 576).

I. Dünya Savaşı'nın çıkması, dış iktisadi ilişkileri kesintiye uğratmış ve ekonomideki birçok sorunu daha görünür hale getirmiştir. Savaş öncesi ortalama 15.000.000 Osmanlı lirası besin maddesi, 30.000.000 Osmanlı lirası sınaî mal olmak üzere yılda toplam 45.000.000 Osmanlı lirası kadar ithalat yapan Osmanlı Devleti, 1915 yılında bu miktarın % 3'ünü gerçekleştirememiştir (Toprak, 1985: 740). Yaşanan birçok soruna ek olarak böylesine bir kırılma noktası daha ortaya çıkınca Müslüman-Türk unsurunu merkeze alan bir yaklaşım geliştirilerek milli iktisat politikasının fikri temelleri güçlendirilmiş (Varlı ve Koraltürk, 2010: 128) ve daha ötesinin dillendirilmesinden kaçınılmamıştır. Yani, gerekirse savaşın yarattığı kıtlık koşullarından yararlanılması, devletin yardımıyla yerli ve milli bir burjuvazinin yetiştirilmesi gerektiği; bunun da kalkınma ve modernleşme için zorunlu olduğu ileri sürülmüştür (Boratav, 2008: 27). Ayrıca savaştan sonraki süreçte de kalkınma ve modernleşme sürecinin devamlılığı için oluşacak bir alt yapının (Tekeli ve İlkin, 2010: 7) gerekliliği üzerinde durulmuştur. Böyle bir süreçte oluşan yol haritası hızlıca zemin bularak pratiğe geçmiştir.

Savaş süresince işlemeyen serbest piyasa devletin doğrudan doğruya iktisadi hayata müdahalesiyle sonuçlanmıştır. Müslüman-Türk unsur ayrımcı bir doğrultuda girişimcilğe yönlendirilmiş ve bu kesimin sermaye birikimini hızlandıran spekülasyon kazançlarına göz yumulmuştur. Savaşın yarattığı koşullar, yerli üretici ve tüccarlara fiyat hareketlerini istedikleri gibi yönlendirme fırsatı vererek karaborsa ve istifçilikten gelen büyük paralarla *'harp zengini'* denilen sınıfın doğmasına yol açmıştır (Toprak, 1995: 112-113). Dönemin Osmanlı ekonomisindeki bu uygulamalı yönlendirmelerin yanında alınan diğer uygulamalı önlemler ise; yabancı şirketlerin ayrıcalıklı konumlarının sonlandırılması ve Osmanlı mevzuatına göre şartların koşulması, ticarete Türkçe'nin kullanımının zorunlu hale getirilmesi, meslek okulları ve gece derslerinin açılarak o zaman kadar yabancıların ve gayrimüslimlerin tekelinde olan bazı iş kollarında Müslüman Osmanlıların istihdamının sağlanması şeklinde sayılabilir (Toprak, 1995: 77). Dolayısıyla iyi kurgulanmış teşvik yöntemleriyle bir Müslüman-Türk girişimci sınıfı geliştirmek yönünde bilinçli bir politika izlenmiştir (Ahmad, 1996: 41).

Savaş süresince iâşe işlerinde büyük sorunlar yaşanmıştır. Hükümet yaşanan sorunları çözmek için çeşitli yasa ve düzenlemelerle tedbirler almıştır. Bu bağlamda 23 Temmuz 1916 tarihli İaşe Kanun-u Muvakkatı (Doğru, 2009: 9), 18 Eylül 1916 tarihli Mükellefiyet-i Ziraiye Kanunu, 6 Haziran 1917 tarihli Men'i İhtikâr Kanun-u Muvakkatı, 18 Ağustos 1917 tarihli İaşe-i Umumîye Kararnamesi, 4 Nisan 1918 tarihli İaşe-i Umumiye Kanunu (Tezcan, 2005: 25-68-71) ve 30 Temmuz 1918 tarihli İaşe Nezareti Hakkında Kararname çıkarılmıştır (Tekeli ve İlkin, 2010: 20).

Dahiliye Nazırı Talat Bey, İttihat ve Terakki Partisi'nin ülkenin en iyi örgütlü teşkilatına sahip olduğunu göz önünde tutarak savaş koşullarında yaşanan sıkıntıları çözmek amacıyla iâşe işinin İttihat ve Terakki tarafından yürütülmesine karar vermiş ve akabinde Heyet-i Mahsusa-i Ticariye adlı bir kurul oluşturulmuştur. Kurulun resmi başkanı İstanbul Belediyesi'nin ekmekçi esnafı katibi İzzet Bey fakat fiili başkanı Kara Kemal olmuştur (Tatar, 2007: 55).

II. Meşrutiyet döneminde İstanbul esnafını fiilen denetleyen Kara Kemal, Osmanlı Devleti'nin geleceğini sermaye birikiminde ve teşkilatlanmada görmüştür. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İstanbul delegesi Kara Kemal, esnaf kuruluşlarının gücünden yararlanılarak anonim şirketlerin kurulmasından yana öneri sunmuştur (Toprak, 1999: 577). İttihat ve Terakki Cemiyeti de '*Birlikten kuvvet doğar*' söylemi üzerinden halkı anonim şirket kurmaya teşvik etmiş ve böylece milli sermayenin birikim yapmasını sağlamak için propaganda yapmıştır (Şanda, 1967: 9-10). Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşı sırasında, özellikle demiryolunun geçtiği şehirlerde, ticaret önemli bir birikim sağlamış ve anonim şirketleşmede hızlı gelişmeler olmuştur (Tekeli ve İlkin, 2010: 26). Savaş dönemini kapsayan 1914-1918 yılları arasında kurulan anonim şirketlerde Müslüman-Türk unsurlar öne çıkmıştır (Erbaş, 2017: 181-182).

Savaş yıllarında başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerin iâşesini üstlenen Heyet-i Mahsusa-i Ticariye, İttihatçıların arzuladıkları sermaye birikimi sorununa çözüm getirerek kurulacak '*milli*' anonim şirketler için gerekli fonları sağlamıştır (Toprak, 1985: 744). Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi de bu fonlarla kurulacak ilk şirket olmuştur.

3. Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin Kuruluşu

Birinci Dünya Savaşı sürecinde topyekûn bir savaşla karşı karşıya kaldığı için kendi kaynaklarıyla bu süreci idare etmek zorunda kalan Osmanlı ekonomisinde (Şimşek, 2014: 98); Konya, Ankara ve Bağdat hatlarıyla nakil ve ihraç edilen hububat, tiftik, koyun yapağı, yün, deri ve afyon gibi Osmanlı sınırları içerisinde üretilen mahsulatı almak, satmak ve komisyon işlemlerini yerine getirmek üzere 28 Eylül 1915 tarihinde Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi kurulmuştur (Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi Nizamname-i Dahiliyesi: 1331: 3-4) ¹ Şirket kurulduktan sonraki yıl faaliyetlerine hemen başlamıştır. Ancak çalışma ruhsatının şirkete Meclis-i Vükela tarafından verilmesi 1917 yılında gerçekleşmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, 1333: MV-241-91).

¹ 1926 yılı Eylül ayında gerçekleştirilen Ankara İstiklal Mahkemesi sorgusundaki Gözlüklü Midhat Bey ise şirketin kuruluş sebebini, Talat Bey ve birtakım kişilerin ailelerine para aktarma aracı amacıyla kurulduğunu ifade etmiştir (İlkan ve İlkan, 2005: 498).

Tablo 1: Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi Kurucularının Bilgileri

KURUCULAR		
İsim	Meslek	İkametgah
İzzet, Sami, Cemal, Baha, Said, Rıza, Celal, İhsan, İbrahim, Refik ve İhsan Bey	Katip	İstanbul
Hacı Mustafa ve Rafet Bey	Zahire Tüccarı	İstanbul
Mustafa ve Hayati Bey	Bakkaliye Tüccarı	İstanbul
Beşezade Emin Bey	Zirai Alet Tüccarı	İstanbul
Malik ve Seyyid Mehmet Bey	Tüccar	İstanbul
Şerif Alizade Murad Bey	Kereste Tüccarı	İstanbul
Hacı Edhem Bey	Banka Müdürü	Konya
Hacı Tahir, Çorapçızade İsmail ve Tenekeçizade Emin Bey	Banka Personeli	Konya
Zeytünizade Şevket ve Hacı Hakkı Bey	Tüccar	Eskişehir
Ali Bıçakzade Vehbi Bey	-	Aksaray
Şükrü Bey	-	Ereğli
Mezhebzade Hüseyin Bey	-	Karaman
Kara Mustafa ve Kara Yörükzade Ali Efendi Bey	-	Kadınhan
Rüşdü, Karazade Hacı Bekir ve Ak Ağazade Abdullah Bey	-	Akşehir
Ak Osmanzade Hüseyin, Kisrizade Eyüp ve Duhancızade İbrahim Bey	-	Karahisar
Serattarzade Sadullah, Hanifzade Mehmed ve Bulgurluzade Tefik Bey	-	Ankara
Emin ve Safvet Bey	-	Mihalıççık
Salih İhsan ve Midhat Bey	-	-

Kaynak: Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi Nizamname-i Dahiliyesi: 1331: 3-5.

Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin kurucularına yönelik bilgileri Tablo 1 göstermektedir. On altı kurucunun meslek ve iki kurucunun da hem meslek hem de ikametgah bilgisi kuruluş nizamnamesinden tespit edilememiştir. Şirketin kurucularına yönelik birkaç konuyu belirtmekte yarar vardır. Birincisi, tablodan görüldüğü üzere şirketin kurucuları arasında farklı şehirlerde, farklı alanlarda ve farklı meslek gruplarında faaliyet gösteren tüccarlar, katipler ve banka çalışanları bir araya gelerek şirketi kurmuştur. İkincisi, kurucular arasında hiçbir gayrimüslim veya yabancı isim olmamıştır. Üçüncüsü sermayeyi yayma maksadıyla şirketin çok fazla kurucu ortağı olmuştur. Dördüncüsü, kurucular genelde demiryolu ulaşımı güzergahında olan lokasyonlarda ikamet eden kişilerdir. Bu şekilde üretim ve tüketim alanının bileşenleri bir araya getirilerek birbirini tamamlayan bir ağ oluşturulmuştur (Tekeli ve İlkin, 2010: 18).

Yönetim merkezi olarak İstanbul'da Galata belirlenerek yirmi yıl ömür biçilen (Yılmaz, 2011: 143) şirkete Osmanlı sınırları içinde şube açma yetkisi verileceği, şirketin sermayesi ise 200.000 liradan ibaret olup her bir hissesinin 10 Osmanlı Lirası değerinde 20.000 hisseye bölüneceği, şirket hisselerinin Türkçe, nama yazılı ve hamillerinin Osmanlı olacağı ve şirketin her hisse senedi için bir hisse sahibini tanıyacağı, şirket işlerinin genel kurula mensup dokuz ile on iki kişi arasından oluşan bir grup tarafından yürütüleceği, yönetim kurulunun her yıl bir başkan ve yardımcısını kendi üyeleri arasından gizli oyla seçileceği, yönetim kurulunun ayda en az bir defa İstanbul'da toplanmak zorunda olduğu, genel kurulun her yıl nisan ayı içinde şirketin merkezinde toplanması gerektiği, genel kurulun en az on hisseye sahip kişilerden oluşması gerektiği ve hissedarların her on hisse için bir oyu olduğu, genel kurula meclis idare reisinin başkanlık edeceği, genel kurulun sermayeyi iki kat arttırabileceği, çıkarılmış hisse senedi bedellerinin tamamen ödenmedikçe sermaye arttırımına girişilemeyeceği belirtilmiştir. Yine kuruluş tüzüğüne göre her yıl şirket masrafları düşüldükten sonra kalan safi kazancın %10'unun ihtiyat akçesi olarak ayrılacağı ve %5'i oranında da ödenmiş hisse bedelleri ölçüsünde sermayedarlara faiz ödemesi yapılacağı, safi kazançtan kalan miktarın %5'inin yönetim kurulu üyelerine, %5'inin şirket memurlarına, %1'inin kuruculara ve % 89'unun da kâr payı olarak ortaklara dağıtılacağı öngörülmüştür. Şirketin mali yılının, ilk yıl hariç, her sene şubat sonu-mart başı sona ereceği belirtilmiştir (Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi Nizamname-i Dahiliyesi: 1331: 5-15).

Şirketin kuruluş tüzüğünde belirtilen hisse senedi değerlerinin Osmanlı lirası cinsinden belirlenmesi, Türkçe yazılması gerekliliği ve hamillerinin Osmanlı olması zorunluluğu dönemin ruhunu yansıtan ve milli iktisat düşüncesinin somutlaştığı noktalar olduğu söylenebilir. Çünkü daha önce Osmanlı topraklarında kurulup yazışmaları yabancı bir dilde olan, hisse senedi değeri yabancı bir para cinsinden belirlenen, hissedarlarının yabancı olduğu örnekleri görmek mümkündür. Bu bağlamda, çarpıcı bir örnek olarak Osmanlı Devleti'nin merkez bankası olarak faaliyet göstermiş Osmanlı Bankası gösterilebilir. Osmanlı Bankası'nın Fransız ve İngiliz vatandaşı idare meclisi üyeleri olmuş; hissedar olmak isteyenler frank veya sterlin üzerinden ödeme yapmış; hissedarlara Türkçe, Fransızca ve İngilizce hazırlanmış 'hamiline' yazılı ortaklık sertifikaları verilmiştir (Bayraktar, 2002: 100-103-104).

4. Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin Faaliyetleri

Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi, kurulduktan sonra faaliyet coğrafyasını genişletmiştir. Şirketin yaptığı başvuru üzerine Sultan Mehmet Reşad'ın 14 Eylül 1916 tarihli iradesiyle Konya, Ankara ve Bağdat demiryolu güzergahı üzerinde olan ticaret hakkı, bütün Osmanlı coğrafyası olarak genişletilmiştir (Akyıldız, 2001, 252). Şirketin faaliyet coğrafyasını genişlettiği 1916 yılında şirket sermayesi 200.000, ihtiyat akçesi 37.765, olağanüstü ihtiyat akçesi 53.580 Osmanlı lirasıdır. Şirketin 1916 yılı içindeki faaliyetleri aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir (Anadolu Milli Mahsulât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1332 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi 1333: 1-13);

- Akşehir, Ankara, Afyonkarahisar, Ereğli, Eskişehir, Konya'da şubeler açılmıştır.
- Tiftik keçilerinin kasap hayvanatı olarak görülüp kesilmesinin ülkenin servet kaynağına zarar vereceği düşünülerek İngiliz mallarına karşı tiftik stratejik bir ürün olduğu belirtilmiş ve yıl içinde tiftik üzerindeki muamelelerde çok fazla faaliyet gösterilmiştir. Askeri demiryolları idaresine ait tiftiklerin ihracatı üstlenilmiş ve ayrıca şirket adına da tiftik muamelelerinde bulunulup senenin bütün ayları aktif olunmuştur. Şirket yıl içinde 45.000-50.000 balya tiftik muamelesi yapmıştır. Önceki iki seneden kalanlarla beraber 90 bin balya olmuştur. İstanbul piyasası sayesinde tiftik üzerinden 2.300.000 lira hasılat elde edilmiştir.
- Rakamı belirtilmemiş az miktarda yaptığı şirketin elinde kalmıştır.

- Deri piyasası iyi takip edilmiş ancak deri ile ilgili herhangi bir muamele yapılmamıştır.
- İpekçilik ile ilgili Bursa’da küçük bir teşkilat oluşturularak muameleye başlanılmıştır. Teşkilatlanma durumu, fiyatları hareketlendirerek üreticilere hizmet edebilecek seviyeye gelmiş ve ipek üzerinde istenildiği miktar kadar muamele yapılabilmektedir.
- Pamukta askeri demir yollarına ait pamukların ihracı için muameleler yapılmış ancak aracılıktan öteye geçilememiştir. Pamuk, keten, haşhaş, hardal gibi bitkilerin tohumları satın alınmış ve akabinde ihracatları gerçekleştirilerek satılan miktarlarla orantılı olarak fayda elde edilmiştir.
- İncir ve üzüm üzerinde muameleler yapılmış ve satışlar gerçekleştirilmiş ancak çok kısıtlı kalmıştır.
- Rakamı belirtilmemiş bir miktar palamut satın alınmıştır.
- Taşrada yağ, fasulye, nohut gibi bazı gıda maddeleri satın alınmış ve bu gıda maddelerini yoksul kesimin ucuz temin edebilmesi amacıyla kurulan aile mutfaklarına teslim edilmiştir.
- Bu yılda 150.000 Osmanlı lirası kâr edilmiş ve her bir hisseye 7,5 lira düşmek üzere tevzi edilmiştir.

Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi, ilk faaliyet yılı olan 1916’da altı ilde şubeler açmış, çok çeşitli ürünler üzerinde muameleler gerçekleştirmiş ve piyasayı iyi takip etmiştir. Bunun sonucu olarak da ilk faaliyet yılı olmasına rağmen kârlı bir şirket olmuştur.

Şirketin diğer bir faaliyet yılı olan 1918 yılında şirket sermayesi 200.000, ihtiyat akçesi 50.000 ve olağanüstü ihtiyat akçesi 53.581 Osmanlı lirasıdır (Anadolu Milli Mahsûlât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1334 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi 1335: 1). İhtiyat akçesi kaleminde 1916 yılına göre 12.235 lira artış olmuştur. Yani, olası olağanüstü durumlar için şirketin mali yapısı daha da güçlenmiştir.

1918 yılında piyasada düzensizlik ve anarşi durumları gerçekleşmiştir. Devletin mali durumunun elverişsizliği de bu istikrarsızlığı zirveye taşımıştır. Şirket, uzmanlığı dahilinde muamele ettiği ürünler üzerindeki fiyat hareketleri için çok çabalamış ancak zor bir yıl geçirmiş ve bunun yanında piyasada bir de durgunluk gerçekleşmiştir. Diğer taraftan parasını mala bağlayan tüccar ile mallarını nakde çevirmek isteyenlerin ortaya çıkardığı bir dengesizlik meydana gelmiş ve mütarekenin imzalanmasına kadar bu durum böyle devam etmiştir (Anadolu Milli Mahsûlât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1334 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi 1335:1-4). Şirketin 1918 yılındaki faaliyetleri ise şu şekilde gerçekleşmiştir (Anadolu Milli Mahsûlât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1334 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi 1335: 5-32);

- Askeri demiryolları ve limanları için 2.000.000 kıyye tiftik için anlaşma imzalanmıştır. Yarısından fazlası teslim edilmiş tiftiğin geri kalanı ise askeri demiryolları lağvedilip Maliye Nezareti’ne bağlandığı için Maliye Nezareti’yle görüşülmeye başlanmış ve ihtilafların son bulması beklenmiştir. İaşe Demiryolları ile 1918 yılı mayıs ayının başında anlaşma yapılmış ve kasım ayı sonuna kadar tiftik teslim edilmiştir. 1918 yılının ekim ayına kadar tiftik ihracatı 1.240.000 milyon kiloyu geçememiştir. Çünkü sevkiyatlarda sıkıntılar yaşanmış 300.000 kilonun üzerinde tiftik de 1919 yılına devredilmiştir².

² Gözlüklü Midhat Bey Ankara İstiklal Mahkemesi’ndeki sorgusunda şirketin; tiftik, deri, yapağı gibi ihracı yasaklanmış ürünleri doğrudan doğruya Almanların kurduğu sendikaya satarak bedelinin alındığını ifade etmiştir (İlkan ve İlkan, 2005: 496).

- Ülkenin iâşesine yardım etmek için İaşe Nezareti ile nezaret adına buğday, nohut, arpa satın alınmıştır. Şirketin buradaki amacı ticari bir kaygı olmamış aksine memleket iâşesini kolaylaştırmaya katkıda bulunmuştur.
- Deri ve palamutla ilgili muameleler 1918 yılında gerçekleşmiş ve bu muameleler başarılı bulunmuştur.
- 1918 yılında yapığı muamelesi durgun geçmiş ve ithalat-ihracatta büyük bir hareketlenme olmayarak 430 tondan fazla bir miktar 1919 yılına devredilmiştir.
- Şirket on dört milli anonim şirkete yardımda bulunmuş ve Osmanlı İtibari Milli Bankası'nın 20.000 liralık hisse senedini satın almıştır.
- Bu yılda net kâr payı toplamı 114.573 Osmanlı lirası olarak gerçekleşmiştir. Hisseler için teklif edilen temettü %46,5 oranında olmuştur.

1918 yılında yapığı ile ilgili muameleler dışında şirketin faaliyet gösterdiği diğer bütün kalemlerde başarı söz konusudur. Bu başarıdan dolayı şirket yılı kâr ile kapatarak hissedarları için kâr payı dağıtmayı teklif etmiştir. Şirketin yılı kâr ile kapatması piyasadaki istikrarsızlığa rağmen gerçekleşmiştir. Şirket, ürün muamelelerinde sadece ticari kaygılar gütmeyerek savaş içindeki memleketin iâşesine katkı sunmuş ve benzer kaygılarla kendisi gibi kurulan milli şirketlere yardım etmiştir.

1918 yılında şirket hisselerinin Anadolu'da kendine sahip bulamadığı, hissedarların neredeyse tamamının İstanbul'da yoğunlaştığı ve bu durumun milli şirketçilik ekseninde milli iktisat fikrine ve arzusuna zarar vereceğine dikkat çekilmiştir (Anadolu Milli Mahsûlât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1334 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi 1335: 14-15). Fakat burada şunu belirtmek gerekir ki şirket hisselerinin Anadolu'da sahip bulamaması hem savaş koşullarında piyasaya yönelik yaşanan güvensizlikten hem de o dönemde de İstanbul'un ticaret ve sermaye birikiminin en yoğun olduğu şehir olmasından kaynaklıdır.

5. Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin Tasfiye Edilmesi

Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra İttihat ve Terakki Partisi tasfiyeye uğramış, partinin üst düzey idarecileri ve devlet adamları sırta kadem basmıştır. Savaş ekonomisinin gereklerine göre kurulan milli şirketler mütareke döneminde ortaya çıkan istikrarsızlık ve huzursuzluklardan dolayı büyümeye imkan bulamamıştır (Şanda, 1967: 12). Yeni kurulan Ahmet Tevfik Paşa hükümeti soruşturma komisyonları kurarak geçmiş iktidar dönemi uygulamalarını araştırmaya başlamıştır. Yeni hükümet, iâşe eski nazırı Kara Kemal Bey'in savaş yıllarında gıda üretim ve dağıtım sorunlarını çözmek amacıyla kurduğu Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin de arasında bulunduğu şirketlere el koymuştur (Sertel ve Yedek, 2015: 387-388). Ahmet Tevfik Paşa hükümeti sonrası kurulan Damat Ferit Paşa'nın ilk hükümeti ise milli şirketleri yolsuzluk yuvası olarak kabul etmiş ve tasfiyeye tabi tutmaya başlamıştır (Şanda, 1967: 12). Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından 1926 yılında Ankara İstiklal Mahkemesi'nin yargılaması sonucu Kara Kemal'in kurulmasında öncülük ettiği ve Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin arasında bulunduğu banka ve şirketlere yönelik muvazaalı durumların olduğu ve dönemin ticaret kanununa aykırı faaliyetlerin yürütüldüğü tespit edilerek şirketlerin faaliyetlerine son verilmiştir (Tatar, 2007: 91). Hakkında gıyaben idam kararı çıkan iâşe eski nazırı Kara Kemal ise İstanbul'da kuşatıldığı evde teslim olmayarak 27 Temmuz 1926 tarihinde intihar etmiştir (İlkan ve İlkan, 2005: ii).

6. Sonuç

II. Meşrutiyet'in estirdiği liberal rüzgâr doğrudan dönemin Osmanlı ekonomisini etkilemiştir. Liberal iktisat politikasıyla beraber uzun yıllardır ticaretle uğraşan gayrimüslim kesimin ekonomideki ağırlığı ve faaliyetleri daha da artmıştır. Bu durum sonraki süreçte sorun

olarak görülmüştür. Özellikle Trablusgarp'ın elden çıkması, Balkanlar'daki toprak kaybı ve ardından I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle beraber milliyetçi düşünceler daha görünür bir şekilde dile getirilerek milli iktisat düşüncesinin gündem yaratmasına ve uygulamalarda yer bulmasına neden olmuştur. Böyle bir ortamda Müslüman-Türk bir burjuvazinin gerekliliği fikri çeşitli nedenlere dayandırılarak çokça işlenmiştir.

Savaş koşullarında iâşe sorunlarını çözmek için dönemin İttihat ve Terakki Hükümeti ekonomiye müdahale etmiş, Müslüman-Türk burjuvazisi yaratmak için harp zengini kesimin oluşmasına göz yummuş ve milli şirketlerin kurulmasını teşvik etmiştir. Böylece Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi milli iktisat politikasının ilk şirketi olarak 1915 yılında kurulmuştur. Bu şirket ticari faaliyetler yürüten Müslüman Türkler tarafından kurulan, çok hissedarlı, demiryolu güzergahı üzerindeki üretim ve tüketim bileşenlerini bir araya getiren bir şirket olmuştur. Şirket; tiftik, yapağı, ipek, pamuk, keten, haşhaş, hardal, fasulye, nohut, yağ ve arpa üzerinde alım-satım ve komisyon gibi işlemler yürüterek savaş koşullarında ülkenin iâşesine katkı sağlamıştır. Arşivlerden ulaşılan şirkete yönelik iki yılın faaliyet raporlarına göre şirket önemli oranlarda kâr elde etmiştir. Bu bağlamda milli iktisat politikasının ilk şirket uygulaması olarak başarılı olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile çıkmasının ardından İttihat ve Terakki hükümeti değişmiş ve yerine gelen hükümetler İttihat ve Terakki'nin savaş dönemindeki uygulamalarına yönelik soruşturmalar üzerinden dava açmıştır. 1926 yılında sonuçlanan dava ile Anadolu Mili Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi'nin de arasında bulunduğu birçok milli girişimin faaliyetlerine son verilmiştir.

Kaynakça

Ağır, Seven ve Gökatalay, Semih. (2017), “Hukuk ve İktisat Perspektifinden Milli İktisat Mirasını Yeniden Düşünmek”, Derleyenler Murat Koyuncu, Hakan Mihçı ve Erinç Yeldan, *Geçmişten Geleceğe Türkiye Ekonomisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 193-221.

Ahmad, Feroz. (1996), *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çev: Fatmagül Berktaş (Baltalı), İstanbul: Kaynak Yayınları.

Akyıldız, Ali. (2001), *Osmanlı Dönemi Tahvil ve Hisse Senetleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi Nizamname-i Dahiliyesi. (1331/1915), İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Anadolu Milli Mahsûlât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1332/1916 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi. (1333/1917), İstanbul.

Anadolu Milli Mahsûlât-ı Osmanlı Anonim Şirketi 1334/1918 Senesi Muâmelâtını Mübeyyin Rapor ve Müvazene-i Umumiyesi. (1335/1919), İstanbul.

Bayraktar, Kaya. (2002), *Osmanlı Bankası'nın Kuruluşu, Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti'nin Moratoryum İlanındaki Yeri (1863-1875)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Boratav, Korkut. (2008), *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, 12. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (1333/1917), *Merkezi Dersaadet'de Olarak Tiftik, Yapağı, Yün ve Deri vs. Ticaret İle Meşgul Olmak Üzere "Anadolu Milli Mahsulat Osmanlı Anonim Şirketi" Adıyla Bir Şirket Tahsiline Ruhsat Verildiği*, Yer Bilgisi: MV-241-91.

Doğru, Cem. (2009), Birinci Dünya Savaşı Döneminde Ekonomide Bir Kurumsallaşma Çabası: İaşe Nezareti, *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Metinleri*, 4, 1-23.

Erbaş, Sadık. (2017), “Atatürk Dönemi Türk Ekonomisinde Yerel Sermaye Birikimi: Taşrada Kurulan Anonim Şirketler (1920–1938)”, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1, 177-217.

Ilıkan, Selma ve Ilıkan, Faruk. (2005), *Ankara İstiklal Mahkemesi*, İstanbul: Simurg Kitapçılık.

Kocahanoğlu, Osman Selim. (1998), *İttihat-Terakki'nin Sorgulanması ve Yargılanması (1918-1919)*, İstanbul: Temel Yayınları.

Oktar, Suat ve Varlı, Arzu. (2009), İttihat ve Terakki Dönemi'nin Ulusal Bankası: Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 27 (2), 1-20.

Sarfati, Metin. (2017), “List'in İktisadi Düşüncesinin ‘Türkleştirme Süreci’ Üzerindeki Yansımaları”, Derleyenler M. Erdem Özgür, Alper Duman ve Alp Yücel Kaya, *Türkiye'de İktisadi Düşünce*, İstanbul: İletişim Yayınları, 131-167.

Semiz, Yaşar ve Kodaz, Yusuf. (2019), Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Milli İktisat Fikrinin Gelişimi ve İtibar-ı Milli Bankası, *Social Sciences Studies Journal*, 5(39), 3803-3812.

Sertel, Savaş ve Yedek, Şahin. (2015), İttihat ve Terakki'nin Küçük Efendisi: İaşe Nazırı Kara Kemal Bey'in Hayatı ve Faaliyetleri, *Tarih Okulu Dergisi*, 24, 377-403.

Şanda, H. Avni (1967), *Türkiye’de İlk Sermaye Şirketleri*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Şimşek, Somer Alp. (2014), *İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Ekonomi Politikalarında Topyekûn Harbin Etkisi ve Kara Kemal Bey’in Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.

Tatar, Ercan. (2007), *Milli İktisat ve Kara Kemal*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim.(2010), *Cumhuriyetin Harcı Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tezcan, Cemal. (2005), *Tekalif-i Harbiye Ve Tekalif-i Milliye Örneklerinde Savaş Dönemleri Mâli Politikaları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.

Toprak, Zafer. (1985), “II. Meşrutiyet Döneminde İktisadî Düşünce”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, 3, İstanbul: İletişim Yayınları, 635-640.

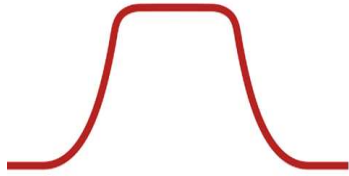
Toprak, Zafer. (1985), “Milli iktisat”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 3, 740-747.

Toprak, Zafer. (1995), *Türkiye’de Ekonomi ve Toplum (1908-1950) Milli İktisat - Milli Burjuvazi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Toprak, Zafer. (1999), “II. Meşrutiyet’te Toplumsal Proje: Tesanüt, Meslek ve Milli İktisat”, *Osmanlı*, Editör Güler Eren, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 3, 571-586.

Varlı, Arzu Ve Koraltürk Murat. (2010), II. Meşrutiyet’ten Erken Cumhuriyet’e Milli İktisadın Sürekliliği ve İzmir İktisat Kongresi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9(20), 127-142.

Yılmaz, Celali (2011). *Osmanlı Anonim Şirketleri*, İstanbul: Scala Yayıncılık.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 35-49

First Submission

:Mar.10, 2021

Revised Submission After Review :Mar. 29, 2021

Accepted For Publication :Mar. 31, 2021

Available Online Since :Mar.31, 2021

Research Article

Potential Processing of Biogas Products for the Needs of Villagers in Jimbaran Village, Puspo District, Pasuruan Regency

Amala Ikbar Farrah^a

Gunawan Prayitno^b

Beta Dwiyanti Alfisyah^c

Yulia Faizatul Arizkha^d

Zahara Azizah Nur^e

Abstract

The rise follows the increase in population in energy consumption that causes a decrease in the supply of non-renewable energy in the world. With its wealth in natural resources, Indonesia is even predicted to experience a decline in oil supply as renewable energy within 15 years. Therefore, energy transformation needs to be done slowly. This research emphasizes renewable energy utilization projects with high potential that have not been optimized, one of which is through cow manure processing into biogas products. The purpose of the research in Jimbaran Village, Puspo Subdistrict, Pasuruan Regency is to further explore the plan of processing cow manure into Jimbaran Village's biogas products. The method used in research activities is the descriptive research method. Data collection is done online through virtual calls between researchers and the Jimbaran village apparatus, the Village Secretariat. The data obtained were analyzed with PRA (Participatory Rural Appraisal) and RRA (Rapid Rural Appraisal) data analysis techniques. Based on the survey results and data analysis, a biodigester procurement project plan was obtained as a form of a program developed in the study area to utilize cow manure as input for renewable energy processing. Through the biodigester procurement plan, it is expected that biogas products can provide fuel to rural communities with their farms' potential.

Keywords: Renewable Energy, Cow Manure, Biogas

JEL Codes: O13, Q42, R12

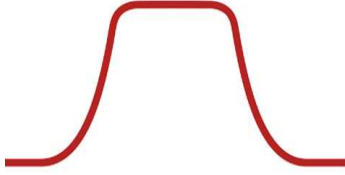
^a Urban Planning Dpt, Eng. Faculty, Universitas Brawijaya, Indonesia. amalafarrah@student.ub.ac.id

^b Urban Planning Dpt, Eng. Faculty, Universitas Brawijaya, Indonesia. gunawan_p@ub.ac.id

^c Urban Planning Dpt, Eng. Faculty, Universitas Brawijaya, Indonesia. betada@student.ub.ac.id

^d Urban Planning Dpt, Eng. Faculty, Universitas Brawijaya, Indonesia yuliaa121zkha@student.ub.ac.id

^e Urban Planning Dpt, Eng. Faculty, Universitas Brawijaya, Indonesia. zahara1203@student.ub.ac.id

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 35-49

İlk Başyuru :10 Mart 2021
*Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:*29 Mart 2021
Yayın İçin Kabul Tarihi : 31 Mart 2021
Online Yayın Tarihi :31 Mart 2021

Araştırma Makalesi

**Pasuruan Regency, Puspo İlçesi, Jimbaran Köyündeki Köylülerin İhtiyaçları için
Biyogaz Ürünlerinin İşlenme Potansiyeli**

Amala Ikbar Farrah^a

Gunawan Prayitno^b

Beta Dwiyantri Alfisyah^c

Yulia Faizatul Arizkha^d

Zahara Azizah Nur^e

Öz

Dünyada yenilenemeyen enerji arzında bir azalmaya neden olan enerji tüketimindeki artış nüfus artışını takip ediyor. Doğal kaynaklardaki zenginliği ile bilinen Endonezya'nın, 15 yıl içinde yenilenemeyen bir enerji kaynağı olarak petrol arzında bir düşüş yaşayacağı tahmin ediliyor. Bu nedenle enerji dönüşümünün yavaş yavaş yapılması gerekiyor. Bu araştırma, inek gübresinin biyogaz ürünlerine dönüştürülmesi olan, yüksek potansiyele sahip, optimize edilmemiş bir yenilenebilir enerji kullanım projesi üzerinde durmaktadır. Araştırmanın amacı, Pasuruan Regency, Puspo Alt Bölgesi, Jimbaran Köyü'ndeki inek gübresinin Jimbaran Köyü'nün biyogaz ürünleri şeklinde işlenmesi planını daha fazla araştırmaktır. Araştırma faaliyetlerinde kullanılan yöntem betimsel araştırma yöntemidir. Veri toplama, araştırmacılar ve Jimbaran, Köy Sekreterliği arasındaki sanal telefon aramaları aracılığıyla çevrimiçi olarak yapılmıştır. Elde edilen veriler Katılımcı Kırsal Değerleme ve Hızlı Kırsal Değerleme veri analizi teknikleriyle analiz edilmiştir. İnek gübresini yenilenebilir enerji işlemede girdi olarak kullanmak için, anket sonuçlarına ve veri analizine dayanarak, çalışma alanında geliştirilen bir programın bir düzenlemesi olarak bir biyo-ayrıştırıcı tedarik proje planı elde edilmiştir. Biyoçözünür tedarik planı aracılığıyla, biyogaz ürünlerinin çiftliklerinin potansiyeli vasıtasıyla kırsal topluluklara yakıt sağlayabilmesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir Enerji, İnek Gübresi, Biyogaz

JEL Kodlar: O13, Q42, R12

^a Şehir Planlaması Blm, Müh. Fak, Brawijaya Üniv., Endonezya. amalafarrah@student.ub.ac.id

^b Şehir Planlaması Blm, Müh. Fak, Brawijaya Üniv., Endonezya. gunawan_p@ub.ac.id

^c Şehir Planlaması Blm, Müh. Fak, Brawijaya Üniv., Endonezya. betada@student.ub.ac.id

^d Şehir Planlaması Blm, Müh. Fak, Brawijaya Üniv., Endonezya. yuliaa121zkha@student.ub.ac.id

^e Şehir Planlaması Blm, Müh. Fak, Brawijaya Üniv., Endonezya. zahara1203@student.ub.ac.id

1.Introduction

An increase follows the higher rate of global population growth in the quantity of energy consumption to meet life needs. Increasing the amount of world energy consumption is one of the leading causes of the decline in the world's oil reserves. Indonesia is even predicted to decrease oil *supply* within 15 years with its wealth in natural resources, while natural gas will run out in 60 years. If continued consumption without discovering new reserves, it is estimated that this fuel reserve will run out in the next two decades (Farahdiba et al., 2014). One of the natural treasures of value for sustainable national development is energy (B.Satata, 2016). Indonesia has a considerable amount of fossil and non-fossil energy. Therefore, Research & Development in renewable energy will manifest the world's sustainable energy consumption. Biogas is one form of renewable energy from a variety of organic waste such as waste, human waste, and animal excrement (Prayitno et al., 2021). The utilization of waste in biogas becomes an opportunity to produce alternative energy to reduce the impact of fossil fuel use (Caraka, 2017).

Indonesia has considerable potential in the processing of biogas products. Mainly biogas products that use cow manure *input* as the primary raw material (Zalizar et al., 2013). Recorded from 2014-2018, the livestock sector that belongs to the sub-sector of agriculture, livestock, hunting, and agricultural services is the sector that contributes the most considerable contribution to GDP in Indonesia. Sub-sectors of agriculture, livestock, hunting, and farming services play a role in achieving a GDP of 75-77% of the types of farming, forestry, and fishery businesses (Direktorat Jenderal Peternakan dan Kesehatan Hewan, 2019) Commodities that enter the livestock sector and successfully contribute to GDP (Gross Domestic Product) include cattle and buffalo.

There was an increase in cattle and buffalo population by 4.5% in the period 2014-2017 there (Kementerian Pertanian Republik Indonesia, 2021) Commodities that enter the livestock sector and successfully contribute to GDP (Gross Domestic Product) include cattle and buffalo. Moreover, in 2014-2017, there was an increase in cattle and buffalo population by 4.5%(Kementerian Pertanian Republik Indonesia, 2021)

The dairy cows' population in East Java amounts to 259.57 thousand head or about 49% of the total dairy population. Almost 50% of the dairy population in Indonesia is located in East Java Province. Based on this, the manure produced by dairy cows will also increase. If not appropriately managed, this sewage will have a lot of negative impacts on the environment. The dirt is solid dirt and *urine* and gas that smells bad. Farmers generally dump dairy manure into waterways (Dianawati & Mulijanti, 2016) The Government of East Java Province has a work program to support the agricultural and livestock sector by running the Bhakti-6 Jatim Agro Work Program listed in the RPJMD of East Java Province in 2019-2024. This work program is a development commitment-oriented to improve the welfare of the community (Prayitno et al., 2020). This work program aims to advance the sector of agriculture, livestock, fisheries, forestry, and community-based plantations.

One of the commodities of dairy farming in East Java is in Pasuruan Regency. Pasuruan regency has a mission that supports the ESDM program of East Java Province, namely, "Realizing the economic welfare of the people through the revitalization of villages and increasing productivity in the agricultural, plantation, fishery and livestock sectors." To help develop the village, Pasuruan District issued a budget of 233.8 billion (Pasuruan Regency, 2017). One of the towns that can be grown under government regulations is Jimbaran Village. Jimbaran Village is one of the villages located in Puspo Subdistrict, Pasuruan Regency. Jimbaran Village area is dominated by hills, with plantations. One of the most dominant livelihoods in Jimbaran

Village is farmers, with 70% of all residents. A total of 1,633 households in Jimbaran Village are dairy farmers with 5,976 cows (Village Planning Studio, 2020).

The livestock sector has a high opportunity to reduce non-renewable energy in daily life and the processing of livestock products (Sims et al., 2016). Although, the Jimbaran Village people are not yet aware of any other potential of livestock waste that can be processed into biogas. Livestock waste in Jimbaran Village is left without further processing. In fact, in the rainy season, farmers tend to dump cow waste into drainage channels. It causes drainage network problems, but the community has also disposed of livestock waste potential into biogas.

Whereas if this livestock manure can be appropriately processed, it will be alternative energy to support other sectors' development (Wahyudi et al., 2015). This issue is expected to be a solution to Jimbaran village to improve the economy of Jimbaran Village. The purpose of our research is to further explore the plan of processing cow manure into biogas products in Jimbaran Village. The plan to process cow manure into biogas products will be encouraged to be a source of stimulus for community participation in rural development planning.

2. Literature Study

Biogas is a renewable energy source that can answer alternative energy needs (Afrian et al., 2017). Biogas is obtained through the decomposition of organic matter by bacteria anaerobic so that it is renewable (Haryanto et al., 2019). Biogas' composition mostly includes methane gas (CH₄) amounting to 55-60% and carbon dioxide (CO₂) of 35-40% (Sawyerr et al., 2019). Other gas components also contained in biogas with less quantity are ammonia (NH₃), hydrogen sulfide (H₂S), hydrogen (H₂), oxygen (O₂), nitrogen (N₂), and carbon monoxide (CO). The content of CH₄ and CO₂ in biogas production will improve air quality because CH₄ and CO₂ as triggers of greenhouse effects can be reduced through biogas production. Biodigester biogas project is carried out gradually by considering several things so that its operations will not cause losses, including (Village Planning Studio, 2020):

1. Priority *biodigester* units are held for adjacent farmer's house groups with a maximum distance of 20 meters from the *biodigester* unit.
2. The number of cows owned by farmers is at least four so that *biodigester* can always operate every day.
3. The total number of adjacent houses should be more than equal to 20 homes.
4. Suppose the *biodigester* unit held is less than proposed. In that case, the *biodigester* will be prioritized in the group of houses that still use firewood as an energy source for cooking with the aim that the use of firewood as cooking fuel is minimized.

Dairy farming businesses can also have a positive impact on development. Livestock waste can be used as an energy source when energy fuel is limited—the need for fuel oil for industrial, transportation, and household needs. Utilization of biogas energy provides several advantages, namely reducing the smell of unpleasant livestock manure, preventing the spread of disease, reducing the effects of greenhouse gases, generating heat, and providing side products in the form of solid or liquid fertilizers. Biogas can be used mainly for cooking, lighting, and water pumping power. The utilization of waste into biogas will be advantageous to overcome the increase in fuel prices. Thus, farm waste produced is no longer a burden. Still, a driving result with high economic value is useful for developing *biodigester* dairy cattle biogas in the countryside (Dianawati & Mulijanti, 2016).

Measurement of waste potential from 16 mother cows weighing between 225 kg-250 kg produces the amount of waste directly proportional to the feed's consumption and the quality of

feed provided. The average fresh solid waste and urine produced is 14.87 kg and 5.94 liters of the average consumption of feed and drinking water, 17.91 kg and 7.39 liters per day. The ratio of feed consumption given averages 7.96%-7.16%, fresh stable waste yield 5.95%-6.61%, urine 2.38%-2.64%, and average water content compost yield of 20% 1.09%-1.21% compared to the weight of the mother cow (Adijaya & Yasa, 2012). Unsavory methane gas can cause greenhouse effects that cause global warming. This indicates the need for proper management of dairy cow manure waste (Muller, 2015).

3. Methodology

The research was conducted in the form of a descriptive study. A descriptive analysis is a research method that describes and interprets research objects according to what they are (Pertwi, 2016). Data is collected by online interview data collection method with virtual media call. Researchers' data analysis techniques are combined data analysis techniques between PRA (Participatory Rural Appraisal) and RRA (Rapid Rural Appraisal) (Prayitno & Subagiyo, 2018). The merger of these two analytical techniques was conducted because the research was conducted at the time of the spread of the COVID-19 pandemic. Thus, some research activities are hindered by covid-19 health protocol policies. The survey was conducted online using virtual media calls between the author and the village officials represented by the Jimbaran Village Secretariat.

4. Result and Discussion

4.1 Survey Result

Data were obtained in an online survey on the decrease in the number of cows in Jimbaran Village from 2018 to 2020. The survey was conducted *online* using virtual *media calls* between the author and the village officials represented by the Jimbaran Village Secretariat. It is recorded that the number of cows in Jimbaran Village in 2018 is 5,976, and the number of cows in Jimbaran Village in 2020 is 3,595. Through the differences in existing data, then the author conducted a comparison of the conversion of cow manure into biogas as an energy source of the Jimbaran village community as a form of *supply* analysis (Table 1). *Supply analysis* is an analysis used to offer various commodities related to the strategy and calculation of offers in Jimbaran Village. Here is the formula of *supply* analysis (Arif, 2018):

$$St = (\text{Number of Commodities} \times \text{Total Commodity Production}) \times Yt$$

Description:

St: Total availability of commodities

Yt: Potential generated

Table 1. Comparison of Conversion of Cow Manure Produced into Biogas Products in Jimbaran Village

Year	Total cow of the year (tail)	Total impurities produced (kg/month)	Dry ingredient content of BK (cow manure=20%)	Biogas produced (cow manure= 0.023 m ³ /kg. BK)
018	5.976	4.482.000	896.400	20.617,2
020	3.595	2.696.250	539.250	12.402,75

Source: Results Analysis, 2020.

Biogas use calculation is a guideline for the biogas management plan in Jimbaran Village. The need for biogas in question is the community's need for cooking activities where the

community is divided into two groups, namely the family of farmers and non-farmer families. Calculation of the needs of biogas is a form of *demand* analysis (Table 2). Calculation of the conditions of the use of biogas is done using *demand* analysis. *Demand* is a tool used to know how much desire or need for a specific product is supported by the capabilities and willingness that are in the region (Sriastuti, 2017).

Table 2. Calculation of Demand for Biogas Products for Jimbaran Villagers

Family	Types of Energy Used	Number of HOUSEHOLDS	Energy Consumption (per month)	Energy Source Comparison (kg)	Demand (KE/PSE X Number of KK)
Breeder	LPG	783	3 LPG tubes 3 kg	0,46	15.319,56
	Firewood	830	150 kg	3,5	34.583,33
Non-Breeders	LPG	135	3 LPG tubes 3 kg	0,46	3.228,26
	Firewood	164	150 kg	3,5	6.833,33
Total					59.964,49

Source: Analysis Results, 2018.

After knowing the supply and demand of biogas products, researchers calculated the energy needs, cow waste per month, and the number of cows per day to develop the biogas utilization plan in Jimbaran Village. From the observation of the distribution of farmer's houses in Jimbaran Village, which is sourced from the 2018 Village Planning Studio Survey Report, information was obtained that there are 38 locations where at least 20 farmer's houses are close to each other with the distance of each home to that point is a maximum of 20 meters. The amount of 20 households taken to procure biodigester will be prioritized for as many beneficiaries as possible with the lowest budget likely. It is assumed to use firewood for cooking because of firewood's energy. The energy required for at least one cooking in 1 day for one meal by a family of ±6 family members by one household is obtained from the following calculations (Village Planning Studio 2020):

A. Energy Needs

$$\text{Energy Requirements} = \text{Number of Household} \times \frac{\text{Mass energy consumption at one time (kg)}}{\text{Comparison of fuelwood and biogas energy sources (kg)}}$$

$$\text{Energy Requirements} = 20 \times \frac{50 \text{ kg}}{3,5 \text{ kg}}$$

$$\text{Energy Requirements} = 285,71 \text{ m}^3$$

Found the energy needs of Jimbaran villagers in 1 day is 285.71 m³. The calculation is continued by finding out many cattle waste per month and the total cattle per day needed to produce these energy needs.

B. Cow Waste Needs Per Month

$$\text{The need for cattle waste per month} = \frac{\text{Energy requirements}}{\text{Methane gas coefficient on cow manure}} \times \text{Cow manure multiplier}$$

$$\text{The need for cattle waste per month} = \frac{285,71 \text{ m}^3}{0,023 \text{ m}^3/\text{kg}} \times 5$$

$$\text{The need for cattle waste per month} = 62.110,86 \text{ kg}$$

C. Total Needs of Cows Per Day

$$\text{Total demand for cattle per day} = \frac{\text{Waste requirements per month (kg)}}{30 \text{ days}} \times \frac{1}{\text{Total excrement per day (kg)}}$$

$$\text{Total demand for cattle per day} = \frac{62.110,86 \text{ kg}}{30 \text{ days}} \times \frac{1}{25 \text{ kg}}$$

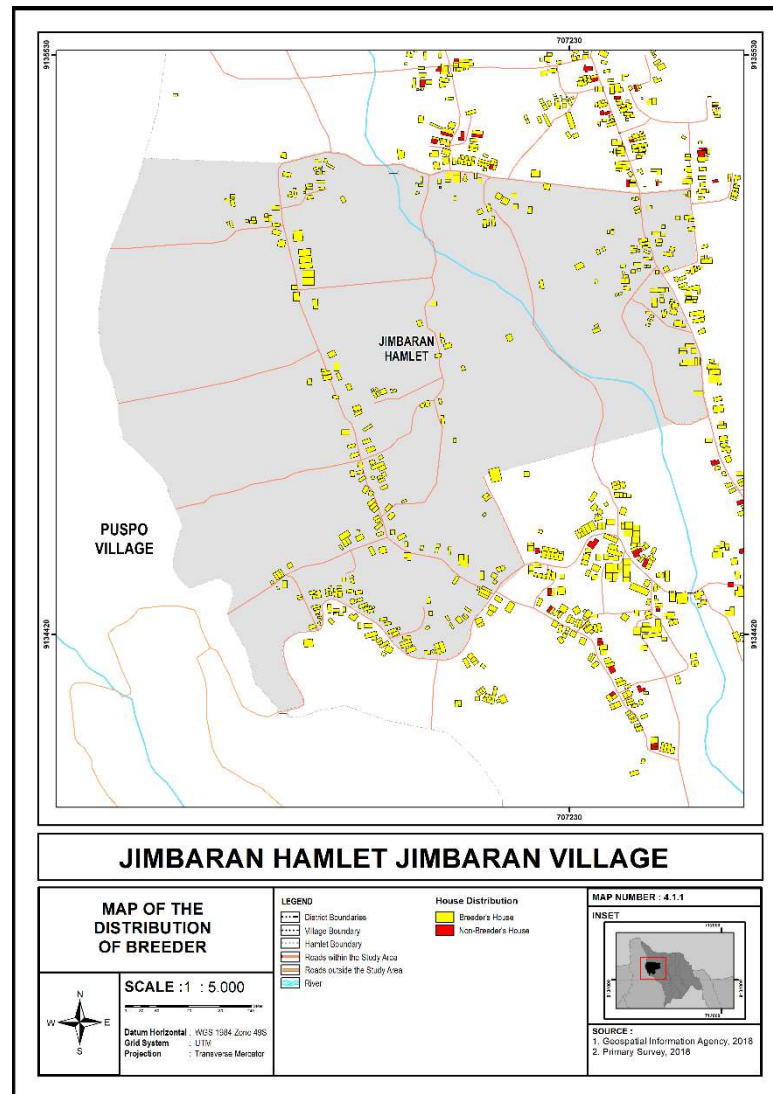
$$\text{Total demand for cattle per day} = 83 \text{ cows}$$

The calculation above shows that to support a minimum of one meal in one day by 20 families needed a supply of cattle waste 83 heads. If divided equally by the total beneficiary's house, each house donates four cows to be taken feces as raw materials for biogas processing. The observations of the distribution of Jimbaran village farmers' houses show 38 potential locations for efficient biodigester placement. So, the total needs of cows to supply 38 biodigesters in Jimbaran Village are:

$$38 \text{ biodigester} \times 83 \text{ cows} = 3.154 \text{ cows}$$

To meet Jimbaran villagers' energy needs, they needed 3,154 cows to input livestock biogas products.

Figure 1. Map of The Distribution of Breeder, Jimbaran Village, Puspo District, Pasuruan Regency

4.2 Analysis Result

The majority of Jimbaran villagers have a livelihood as farmers. It is recorded that 4,924 people have a livelihood as farmers in Jimbaran Village. In general, each farmer in 1 house has a minimum of 2 dairy cows. The condition can then describe the potential of cow manure management that is sufficient to be an input for biogas products' processing. Farmers in Jimbaran Village are scattered throughout the hamlet, but Jimbaran Hamlet becomes one of the hamlets with the largest number of breeders in Jimbaran Village. From the results of *the calculation* of supply and *demand* in Table 1 and Table 2, it can be known that the potential of biogas energy can not meet the total cooking energy needs of Jimbaran villagers. Therefore, researchers suggest that the treatment of livestock waste done by the community before that is still straightforward is directed to switch to a more optimal management way so that the community's profits are obtained more. Because the total cattle in Jimbaran Village in 2020 decreased compared to 2018, then in 2020, the Jimbaran village plan's direction to become Mandiri Energi (Sufficient Energy Supply) in Jimbaran village can not be applied anymore. This is due to the potential for livestock waste to be used as biogas, although it still exists but with a narrower scope of utilization. All

Jimbaran Village residents can no longer feel biogas' utilization because of insufficient *supply* for all houses. However, there are still opportunities to utilize the collection of biogas for livestock family groups. This utilization is expected to be a good start for transforming energy from renewable energy to renewable energy in Jimbaran Village.

4.3 Planning Program

Based on the study results, researchers developed an activity plan to encourage biogas in Jimbaran Village, namely the *biodigester* biogas procurement project plan. *Biodigester* biogas procurement project is a project that aims to optimize biogas in Jimbaran Village to help *supply* the fuel needs of the community to cook and encourage energy transformation towards renewable energy in Jimbaran Village.

Regarding the procurement of biodigester itself, the plan will be submitted a proposal for a request for 38-unit biodigester to the Livestock Service and or The Agriculture Office of Pasuruan Regency with consideration of biodigester biogas procurement will reduce the environmental impact caused by cow manure waste, be more environmentally friendly and save the expenditure of Jimbaran villagers whose economic conditions are inadequate. Here is a table of the distribution of houses per hamlet in Jimbaran Village with the procurement plan of biodigester per-hamlet with visualization of magnification displayed on the map of the project of distribution of biogas biodigester installation (Figure 1):

Table 3. Biodigester Distribution Plan per Hamlet with Predicted Number of Houses

<u>Distributed Biogas</u>		
Hamlet	Number of Houses	<i>Biodigester</i> Number Plan
Jurang Kecambah	≥140	7
Jimbaran	≥80	4
Guava	≥20	1
Kebonsari	≥80	4
Setro	≥40	2
Tanjek wetan	≥100	5
Tanjek Kulon	≥140	7
Rejosari	≥160	8
Total	≥760	38

Source: Planning Program, 2020

Figure 2. Land Suitability Map of Jimbaran Village, Puspo District, Pasuruan Regency

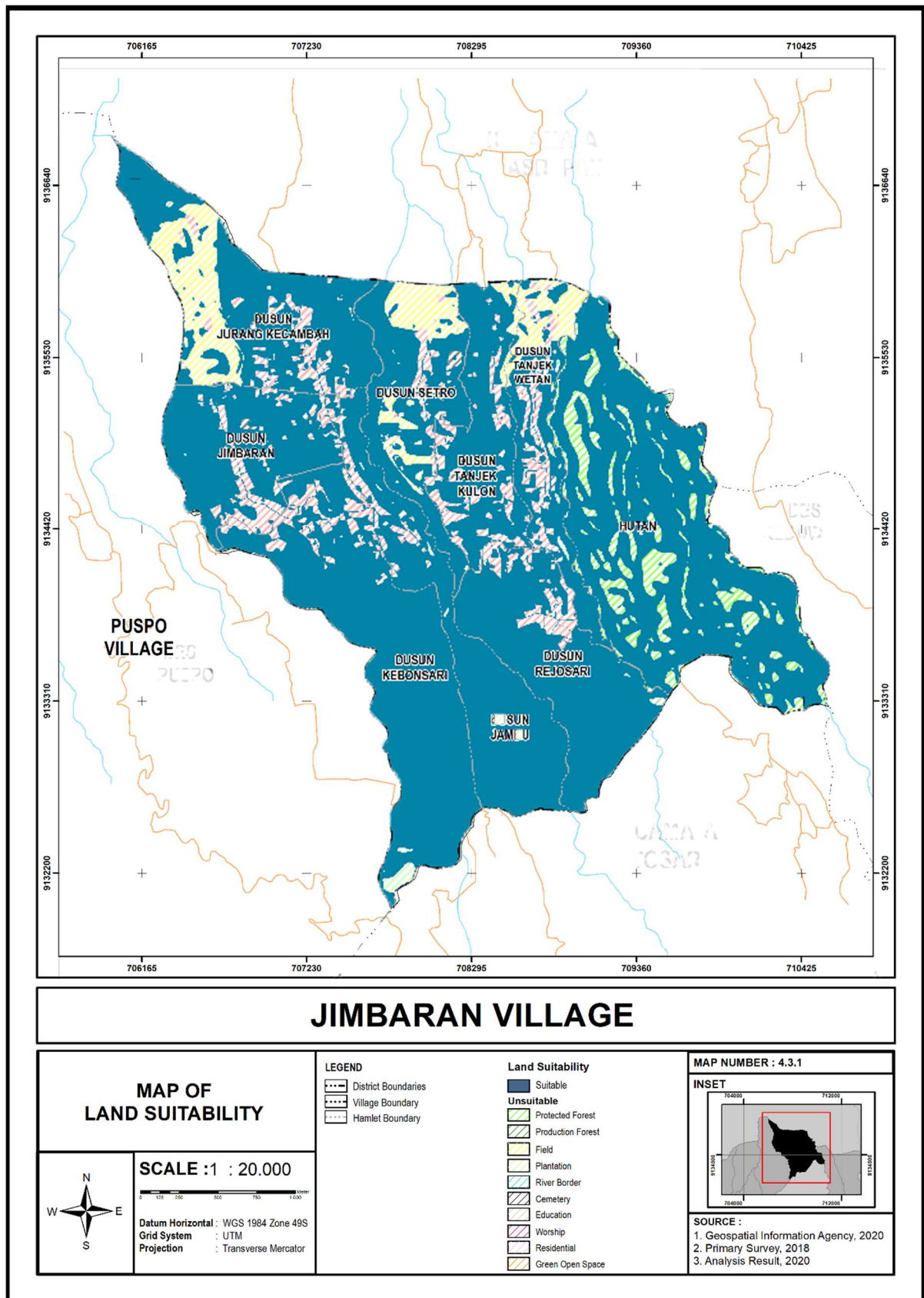
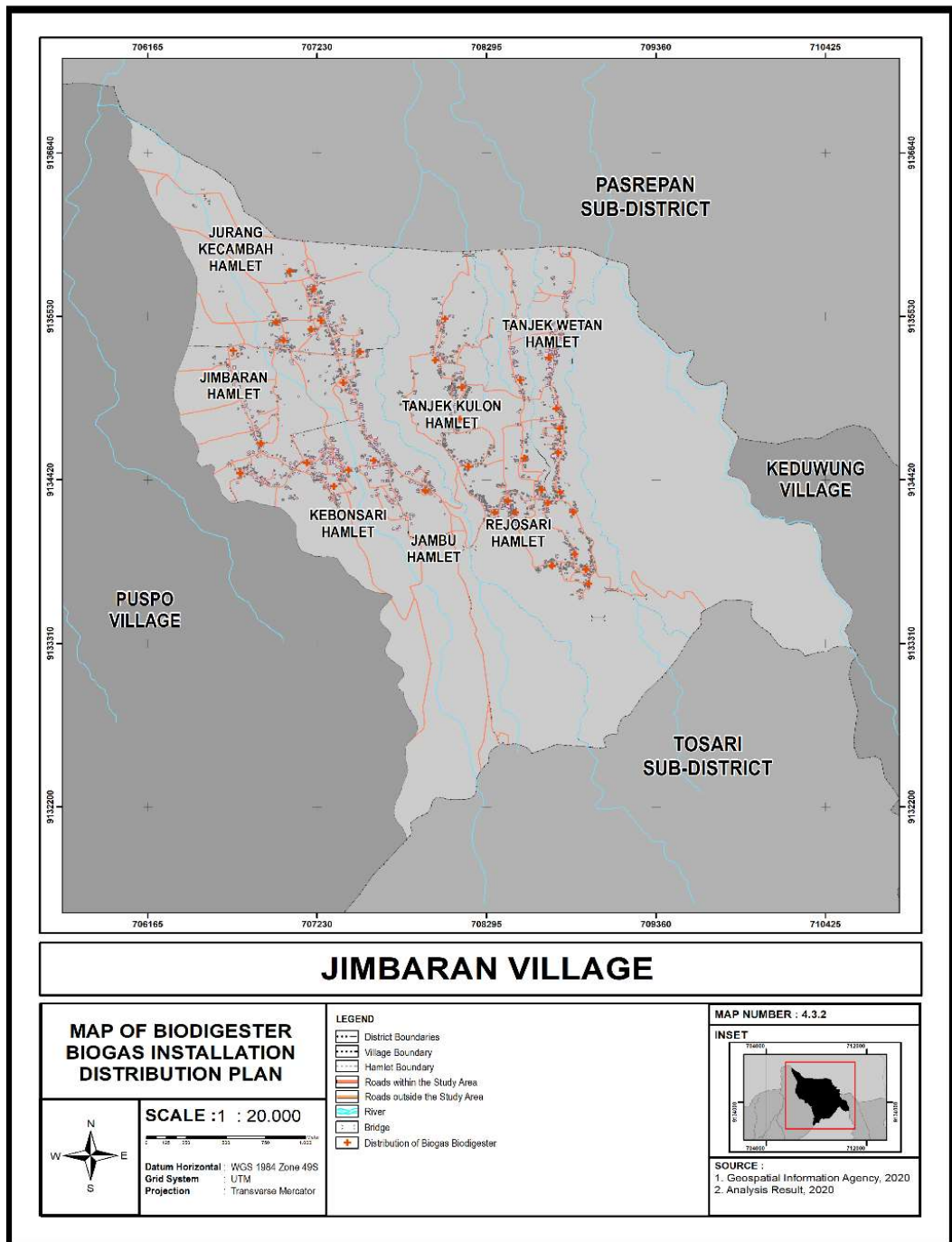

Figure 3. Map of Biodigester Biogas Installation Distribution Plan in Jimbaran Village

Based on Figure 3, it can be seen that the plan of biodigester biogas distribution is carried out in every hamlet in Jimbaran Village. The placement of biodigester distribution points is carried out based on consideration of the land suitability analysis of Jimbaran Village. Besides, biodigester's distribution is also carried out concerning cow manure supply that varies with each hamlet. Thus, hamlets with more biogas production can channel their advantages to other hamlets that have not met biogas' needs for community cooking activities.

5. Possible Solutions

In this study, we were able to find out how cow waste can benefit the environment and economy of Jimbaran villagers. Utilization of biogas to meet the energy needs in cooking for the Jimbaran Village people can shift the position of LPG or firewood that is commonly used by the community for cooking. People do not need to spend money buying LPG or spending time looking for firewood every month as their cooking energy source through biogas utilization. People who have enough cows are guided to process their livestock waste into biogas products. Thus, people help support the distribution of renewable energy and satisfy themselves in economic aspects.

This research was conducted with some limitations. Our research has not considered the processing costs that communities and villages must incur in producing biogas. The boundaries of the survey are enough to provide access to data that is quite difficult for researchers. In the future, the explanation of processing cost considerations will be very able to help consider whether the procurement of biodigester biogas projects is relevant to be applied in Jimbaran village or not. However, this research has met the study's purpose to further explore the plan of processing cow manure into biogas products in Jimbaran Village. In this case, researchers have successfully suggested a project plan for processing cow manure into biogas through a biogas biodigester procurement project plan.

6. Conclusion

Biogas is an alternative to renewable natural resources that comes from the decomposition of organic materials in the form of cow manure. The livestock sector is not the only sector that can provide benefits for farmers in terms of livestock production. However, the resulting manure is also one of the advantages that can be obtained if livestock manure can be processed. One of the things that can be done to get the benefits of livestock manure is through processing livestock manure into biogas. In our study area, namely Jimbaran Village, Pasuruan Regency, East Java, Indonesia, cow manure is one of the potential sources of biogas utilization and processing. The biogas produced can be a source of fulfillment of benefits for cooking needs or a source of electricity for the community.

The research that has been carried out can describe how the potential of a well-managed village will provide sustainable benefits. Not only for the village economy but also for the community's economy and environmental health conditions. One example is research conducted in the study area of Jimbaran Village, Pasuruan, Indonesia. Our research shows how the existence of cow manure that was previously discarded can now be processed to meet community needs. Existing cow manure is collected to be processed into a biogas source. The resulting biogas will be distributed to each biodigester. The biogas in the biodigester will then be distributed to breeders' houses. Biogas can be used as a gas fuel source to replace LPG gas fuel derived from fossil fuels. The utilization of biogas is one of the good steps in transforming from non-renewable natural resources to sustainable renewable natural resources.

Biogas development is one way to support the economy of the village and the people in it. There needs to be careful planning in developing a biodigester for biogas. The step that needs to be done in the preparation of a biogas biodigester development plan is the calculation analysis stage. First, researchers need to calculate the comparative results of cow dung each year as a benchmark for planning. Second, it is necessary to calculate the need for cow dung which will later be used as a source of biogas processing. The calculation of this need can be seen by taking into account the number of people who use LPG fuel and firewood as gas fuel for cooking. The data will then become data that summarizes the amount of gas fuel needed for cooking by the community. Third, it is necessary to calculate the energy requirements, the weight of cow dung

required for biogas processing, and the total number of cattle needed to produce manure as the basic material for biogas. The three calculations are carried out sequentially.

First, the calculation of energy needs is carried out to determine the volume of energy needs of rural communities in 1 day. After calculating the energy requirements, the calculation is continued by calculating the amount of cow dung that needs to be produced in 1 month. This needs to be taken into account because it will be a consideration whether the energy needs of the community can be met by the amount of cow dung in the study area. Finally, it is necessary to calculate the total cows that need to be available to produce manure in 1 day.

Based on the analysis results, it was found that 3,154 cows could meet the people of Jimbaran Village's energy needs. The existence of 3,154 cows can provide input for biogas production as a source of energy to replace LPG or gas fuel. Through 3,154 cows, biogas products' distribution will be evenly distributed throughout the farmers' community in Jimbaran Village. The biogas distribution is carried out through 38 biogas biodigester points planned to be built in each hamlet in Jimbaran Village.

Thank You

The authors thank for the maximum cooperation between lecturers and students in the Department of Regional and City Planning, Faculty of Engineering, Brawijaya University, Indonesia. The authors also expressed their gratitude for Jimbaran Village officials' assistance, especially the Village Head and Village Secretariat, who have helped collect research data through online surveys.

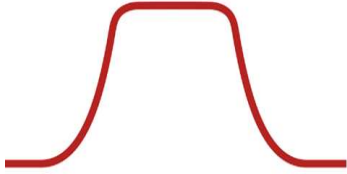
References

- Adijaya, I. N., & Yasa, I. M. R. (2012). Hubungan Konsumsi Pakan dengan Potensi Limbah pada Sapi Bali untuk Pupuk Organik Padat dan Cair. ... *Pertanian Di Provinsi Bengkulu. Bengkulu. Balai ...*, 2010.
- Afriani, C., Haryanto, A., Hasanudin, U., & Zulkarnain, I. (2017). Produksi Biogas Dari Campuran Kotoran Sapi Dengan Rumpuk Gajah (*Pennisetum Purpureum*). *Jurnal Teknik Pertanian Lampung*, 6(1), 21–32.
- Arif, M. (2018, February). *Supply Chain Management*. Deepublish.
- B.Satata, S. y. S. S. Z. (2016). Pemanfaatan Kotoran Sapi Sebagai Sumber Biogas. *Jurnal Udayana Mengabdi*, 15(2), 150–158.
- Caraka, R. E. (2017). Simulasi Kalkulator Energi Baru Terbarukan (Ebt) Guna Memenuhi Ketahanan Energi Di Indonesia. *STATISTIKA: Journal of Theoretical Statistics and Its Applications*, 16(2), 77–88. <https://doi.org/10.29313/jstat.v16i2.1956>
- Dianawati, M., & Mulijanti, S. L. (2016). Peluang Pengembangan Biogas Di Sentra Sapi Perah. *Jurnal Penelitian Dan Pengembangan Pertanian*, 34(3), 125. <https://doi.org/10.21082/jp3.v34n3.2015.p125-134>
- Direktorat Jenderal Peternakan dan Kesehatan Hewan. (2019). *Statistik Peternakan dan Kesehatan Hewan. 2019*.
- Farahdiba, A. U., Ramdhaniati, A., & S. Soedjono, E. (2014). Teknologi dan manajemen program biogas sebagai salah satu energi alternatif yang berkelanjutan di Kabupaten Malang. *Jurnal Inovasi Dan Kewirausahaan*, 3(2), 145–159.
- Haryanto, A., Okfrianas, R., & Rahmawati, W. (2019). Pengaruh Komposisi Subtrat dari Campuran Kotoran Sapi dan Rumpuk Gajah (*Pennisetum purpureum*) terhadap Produktivitas Biogas pada Digester Semi Kontinu. *Jurnal Rekayasa Proses*, 13(1), 47. <https://doi.org/10.22146/jrekpros.41125>
- Kementerian Pertanian Republik Indonesia. (2021). *Hampir Empat Tahun, Ekspor Peternakan Capai Rp 30,15 Triliun*. Kementerian Pertanian Republik Indonesia.
- Muller, R. (2015). Fugitive Methane and Greenhouse Warming. *Berkeley Earth*.
- Pertiwi, A. D. (2016). Study Deskriptif Proses Membaca Permulaan Anak Usia Dini. *Jurnal Pendidikan Anak*, 5(1). <https://doi.org/10.21831/jpa.v5i1.12372>
- Prayitno, G., Hakim, A., & Meidiana, C. (2020). Factors influencing the willingness to join CBO biogas self-help group in Mulyorejo urban village and Karangnongko village in Malang, Indonesia. *Evergreen*, 7(4), 468–480. <https://doi.org/10.5109/4150466>
- Prayitno, G., Hakim, A., & Meidiana, C. (2021). Community participation on the self help group of methane gas (Biogas) management as renewable energy in indonesia. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 11(1), 200–211. <https://doi.org/10.32479/ijeep.10595>
- Prayitno, G., & Subagiyo, A. (2018). *Membangun Desa*. UB Press.
- Sawyer, N., Trois, C., Workneh, T., & Okudoh, V. (2019). An Overview of Biogas Production: Fundamentals, Applications and Future Research. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 9(2), 105–116. <https://doi.org/10.32479/ijeep.7375>
- Sims, R., Flammini, A., Puri, M., & Bracco, S. (2016). Opportunities For Agri-Food Chains To Become Energy-Smart. In *Appropriate Technology* (Vol. 43, Issue 2).

Sriastuti, D. A. N. (2017). Analisis Potensi Permintaan (Demand) Angkutan Umum Pada Koridor Jalan Raya Sesetan Denpasar. *PADURAKSA*, 6(1), 66–75.

Wahyudi, J., Kurnani, T. B. A., & Clancy, J. (2015). Biogas Production In Dairy Farming In Indonesia: A Challenge For Sustainability. *International Journal of Renewable Energy Development*, 4(3), 219–226. <https://doi.org/10.14710/ijred.4.3.219-226>

Zalizar, L., Relawati, R., & Ariadi, B. Y. (2013). Potensi Produksi dan Ekonomi Biogas Serta Implikasinya Pada Kesehatan Manusia, Ternak dan Lingkungan. *Jurnal Ilmu-Ilmu Peternakan*, 23(3), 32–40.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 50-68

First Submission : Feb.2, 2021
Revised Submission After Review : Mar.11, 2021
Accepted For Publication :Mar.31, 2021
Available Online Since :Mar.31, 2021

Research Article

The Relationship Between Inflation, Budget Deficit and Tax Revenues: The Case of Turkey^a

Muhammed ÇAM^b

Yusuf TEMÜR^c

Abstract

Nowadays, budget deficits and inflation are among the most important macroeconomic problems of countries. It is also thought that tax revenues, which constitute a source of public service provision, should be analyzed in the context of inflation and budget deficits. For this purpose, the relationship between inflation, budget deficits and tax revenues has been tried to be determined. In this context, impulse response analysis and variance decomposition calculation based on VAR model were used. The study is based on monthly time series analysis for the period 2000-2018. The mentioned data set was obtained from the Central Bank's EVDS data bank. As a result, it has been determined that there is a mutual interaction between inflation, tax revenues and budget deficits.

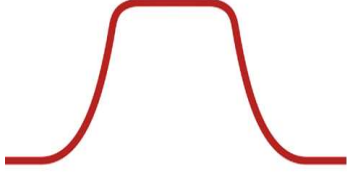
Keywords- Budget Deficits, Inflation, Tax Revenues.

Jel Codes: E31, H68, C23

^a The article has been produced from the first author's master's thesis.

^b SGK Controller. m.cam1994@hotmail.com.

^c Assoc.Prof.Dr, Researcher and Writer. yusuf.temur@gop.edu.tr

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 50-68

İlk Başyuru :2 Şubat 2021
Düzeltilmiş Makalenin Alınışı: 11 Mart 2021
Yayın İçin Kabul Tarihi :31 Mart 2021
Online Yayın Tarihi :31 Mart 2021

Araştırma Makalesi

Enflasyon, Bütçe Açığı ve Vergi Gelirleri İlişkisi: Türkiye Örneği^a

Muhammed ÇAM^b

Yusuf TEMÜR^c

Öz

Günümüzde bütçe açıkları ve enflasyon olgusu ülkelerin oldukça önemli makroekonomik sorunları arasındadır. Ayrıca kamusal hizmet sunumunda kaynak teşkil eden vergi gelirlerinin de enflasyon ve bütçe açıkları bağlamında incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu amaçla çalışmada enflasyon, bütçe açıkları ve vergi gelirleri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda VAR modeline dayalı, etki tepki analizi ve varyans ayrıştırma hesaplamasından yararlanılmıştır. Çalışma 2000-2018 dönemine ait aylık zaman serisi analizine dayanmaktadır. Söz konusu veri seti Merkez Bankası EVDS veri bankasından sağlanmıştır. Sonuç olarak enflasyon, vergi gelirleri ve bütçe açıkları arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bütçe Açıkları, Enflasyon, Vergi Gelirleri.

Jel Kodları: E31, H68, C23

^a Makale, birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

^b SGK Denetmeni. m.cam1994@hotmail.com.

^c Doç.Dr, Araştırmacı ve Yazar. yusuf.temur@gop.edu.tr

1. Giriş

Günümüz toplumlarında toplu yaşamın zorunlu kıldığı ihtiyaçlar giderek artmaktadır. Kamusal ihtiyaçların karşılanmasında devletlere düşen görev ve yükümlülükler de bu durumla orantılı olarak artış göstermektedir. Bu paralelde, devlet biryandan artan kamusal ihtiyaçları karşılama çabasını ortaya koyarken öte yandan ortaya çıkması muhtemel sosyoekonomik sorunları da göz önünde tutmalıdır.

Kamusal ihtiyaçların karşılanması finansman boyutu ile birlikte düşünüldüğünde, kamu gelirleri ile kamu giderlerinin kayda alındığı bütçe gerçeği ile karşılaşılır. Bütçe basit ifade şekliyle; devlete kamu harcaması yapma ve kamu gelirlerini toplama yetkisi veren kanuni bir düzenlemedir (Erdem ve Diğerleri, 2012:287). Bu yasal düzenlemede tahmini kamu harcamalarının büyüklüğü buna eşdeğer bir kamu geliri zorunluluğunu ortaya koymaktadır (Edizdoğan ve Çetinkaya, 2019:2). Söz konusu kamu gelirleri içinde vergilerin ayrı bir önemi vardır (Şener, 2016:151).

Bütçe uygulamalarında bütçe gider kalemlerinin bütçenin gelir kalemlerinden fazla olması bütçe uygulamalarında bütçe açığı sorununa yol açması nedeniyle istenilen bir durum değildir. Zira Bütçede genellikle giderlere yönelik ödenekler yetersiz kalırken gelir tahminlerine de bir türlü ulaşamamaktadır (Feyzioğlu, 1999:166). Bütçe açıklarının kronik hale gelmesi bir ülkenin makroekonomik dengelerinin bozulmasına ve ekonomik istikrarsızlığa neden olabilir. Bütçe açıklarının, enflasyon oranı, ekonomik büyüme, ödemeler dengesi, yatırımlar ve işgücü gibi temel makroekonomik değişkenler üzerinde farklı düzeylerde çeşitli etkileri vardır (Samirkaş, 2014:203). Bütçe açığı söz konusu olduğunda, olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için bu tür açıkların finanse edilmesinde çözüm bulmak önemlidir (Patience ve Augustine, 2008:58). Bütçe yönetiminde bütçe açıklarını özellikle makroekonomik sorunlar oluşturduğundan belirli bir seviyede tutulması tercih edilir.

Bütçe açıkları sonucu görülen ilk makroekonomik etki ise, genel olarak enflasyon artışıdır (İpek ve Akar, 2016:168). Bir ekonomide fiyatlar genel düzeyinin sürekli artması olarak nitelenen enflasyon, paranın satın alım gücünün azalması olarak bilinir (Dinler, 2019:474). Enflasyon öncelikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle birlikte tüm ülkeleri ilgilendiren en önemli sosyoekonomik sorunlar arasındadır. Enflasyon olgusu, teorik açıdan birçok farklı makroekonomik değişkeni etkilemekte ve söz konusu bu değişkenlerden de etkilenmektedir. Bir ekonomide neredeyse tüm kesimleri derinden etkileyen enflasyon olgusunun etkilendiği faktörlerin belirlenmesi uygulanan iktisat politikalarının başarılı olması açısından fazlaca önem taşımaktadır ve iktisat alanında uzun yıllar tartışılmaktadır (Alper, 2018:800).

Enflasyon çeşitli faktörlerle açıklanabilir. İktisadi düşünce okulları bu bağlamda farklı teoriler sunar. Klasik düşünce okulu enflasyonu parasal genişlemenin bir sonucu olarak ve paranın miktar teorisini bunun bir açıklaması olarak görür. Keynesyen düşünce, fiyat düzeyindeki değişiklikleri açıklamada en önemli faktörün talep cephesi olduğunu vurgularlar. Monetaristler para arzını enflasyonun tek nedeni olarak görürler. Friedman, bu düşünce okulunun en büyük savunucusudur ve her yerde enflasyonun parasal bir fenomen olduğu kabul edilir. Mali açıklarda kalıcı bir artış olduğu zaman, hükümetlerin en kolay finansman seçimini, bütçe açığını paraya çevirmeyi tercih ettikleri ve bunun sonunda fiyat seviyesini yükselteceği görüşündedir (Ishaq and Mohsin, 2015:180; Eroğlu, 2020:87). Bu düşünceye göre enflasyonu azaltmadan önce bütçe açığını önlemek gerekmektedir (Erdil Şahin, 2019:298). Gelişmekte olan ülkelerde enflasyon olgusunu açıklamak ise daha büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bu

ülkeler açısından enflasyon sadece bir istikrarsızlığı değil, kalkınma sürecini de ilgilendiren bir sorunu ifade etmektedir (Ataç, 2016:152).

Bütçe açığının bir ülkenin enflasyon verilerini ve makro ekonomik göstergeleri bozucu önemli sonuçlar doğurduğu yönünde iktisadi çevrelerde önemli tartışmalar yaşanmaktadır (Anusic, 1994:21). Bu tartışmaların bir kısmı, enflasyonun bütçe açıklarına neden olduğu yönünde gerçekleşirken bir kısmı da bütçe açıklarının enflasyonu olumsuz yönde etkilediği yönündedir. Enflasyonist dönemde vergi gelirleri reel olarak azalmakta ve bütçe açıkları artmaktadır (Abdioğlu ve Terzi, 2009:195). Bu çalışma enflasyonun bütçe açıklarına neden olduğu yönündeki tartışmalara katkı yapmayı hedeflemektedir.

Bütçe açıklarının tahvil ihracı yoluyla ve bu tahvillerin halka sunumuyla finanse edilmesi parasal tabanı, yani para arzını artırmadığı için enflasyon etkisi yaratmamaktadır. Ancak, bütçe açıklarını finanse ederken ihraç edilen tahviller merkez bankası tarafından satın alındığında ya da para basımıyla finanse edilmesi parasal tabanı ve para arzını artıracığı için enflasyona sebep olmaktadır (Pınar, 2017:77; Eroğlu, 2020:87). Enflasyon ve bütçe açıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların başında Olivera (1967) tarafından kullanılan gecikmeli olarak tahsil edilen vergilerin enflasyon nedeniyle reel olarak azalacağını, bütçe açıklarının artacağını ve dolayısıyla devletin enflasyonla gelir elde etmesinin bir sınırı olduğunu savunan görüş ile Tanzi(1978) tarafından Arjantin ekonomisi için yapılan çalışma gelmektedir. Enflasyon vergi gelirlerini birkaç farklı şekilde etkilemektedir. Enflasyonist bir ekonomide vergi mükellefinin beyana dayalı olarak ödediği gelir vergisi düzeyi, reel değeri açısından azalmaktadır. Zira beyana dayalı vergi gelirleri, verginin tarhi ile tahsili arasındaki sürenin uzunluğundan dolayı enflasyonist bir ortamda vergi gelirlerinde azalma meydana gelir. Beyana tabi gelir vergisinin ödenmesinde oluşan gecikme, enflasyon sebebiyle vergi gelirlerini reel olarak törpülemektedir. Enflasyon düzeyi ne derece yüksek olursa, beyannameye dayalı vergi gelirlerinde o denli bir kayıp ortaya çıkacaktır. (Somel, 2014:174-175). Vergilerle ilgili olarak, verginin toplanmasında ortaya çıkan gecikmeler sorunu ve gelişmekte olan ülkelerde görülen toplam vergi gelirleri içerisinde artan oranlı vergi payının düşüklüğü gibi konular dikkate alındığında, enflasyon oranına bağlı olarak gerçek vergi gelirlerinde bir kayıp olduğu sonucuna ulaşılabilecektir (Özbilen, 1999:278).

Vergi gelirlerinde meydana gelen bir azalma kamu harcamalarının finansman sorununu dolayısıyla bütçe açığını beraberinde getirebilmektedir. Enflasyon oranında artışla birlikte vergi gelirleri Tanzi-Olivera etkisi olarak adlandırılan reel bir azalmayla karşı karşıya gelebilmektedir. Söz konusu durumun kısır bir döngü haline gelmesi ekonomik sorunları kronik hale getirebilmekte ve sorunların çözümünü zorlaştırabilmektedir. Bu amaçla çalışma Türkiye’de enflasyon, vergi gelirleri ve bütçe açığı arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. İki bölümden oluşan çalışmada birinci bölümde kavramsal çerçeve ve ilgili literatür çalışmaları ele alınırken ikinci bölümde Türkiye’ye ait veriler kullanılarak olgular arası ampirik analize yer verilmiştir.

2. Literatür

Toplumların refahının artırılmasında ve toplumsal sorunların çözümünde bilimsel anlamda teorik ve ampirik çalışmalar ilgili kişi ve kuruluşlara yol gösterici olmaktadır. Bu minvalde bütçe açıkları ve enflasyon gibi ekonomik sorunları açıklamak üzere literatürde birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda enflasyon ve bütçe açıkları arasında ilişki olup/olmadığı ele alınırken farklı dönemler, analiz yöntemleri, değişkenler ve veri setleri kullanılmıştır. İlgili literatür çok geniş olmakla birlikte bazı çalışmalar tabloda belirtilmiştir.

YAZAR(LAR)	DÖNEM	YÖNTEM	SONUÇ
Solomon ve Met (2004)	1967-2001	Eşbütünleşme Analizi	Bütçe açığının monetizasyonu nedeniyle bütçe açığındaki artışlarda önemli enflasyonist etkiler bulunmuştur.
Lozano (2008)	1982:1-2007:4	Vektör Hata Düzeltme Modeli	Çalışmada, bir yandan enflasyon ile para büyümesi arasında, diğer yandan da para büyümesi ile bütçe açığı arasında yakın bir ilişki bulunmuştur.
Oktayer (2010)	1987-2009	Johansen Eşbütünleşme Testi	Uzun dönemde bütçe açığındaki artışların enflasyonu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Zonuzi ve Diğerleri (2010)	1990:1-2007:4	Çoklu kırılma testi, Birim kök testi	Bütçe açığı ve enflasyon arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Rosa (2011)	1954-1995	Johansen Metodu	GSYH'nin yüzdesi olarak bütçe açığı ve enflasyon arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Georgantopoulos ve Tsamis (2011)	1980-2009	Varyans Hata Düzeltme Modeli	Bütçe açığı ile enflasyon arasında anlamlı bir bağlantı bulunamamıştır.
Sağlam ve Uğurlu (2013)	1983-2008	Sınır Testi Var Analizi	Kısa dönemde para arzındaki artışların enflasyonu arttırdığı kamu kesimi borçlanma gereksinimindeki artışın para arzını arttırdığı, enflasyonu ise azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.
Bayrak ve Kanca (2013)	1980-2011	Johansen Eşbütünleşme testi, Granger Nedensellik testi, Koentegrasyon analizi, ADF testi	Bütçe açıkları ve enflasyon arasında kısa ve uzun dönemde pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve bütçe açıklarındaki artışın enflasyonu olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir.
Bedir ve Tural (2014)	1970-2010	ARDL sınır testi	Bütçe açıkları ile enflasyon arasında hem kısa hem de uzun dönemde pozitif bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur.
Erkam ve Çetinkaya (2014)	1987:M1-2003:M6 ve 2005:M1-2013:M6	Granger nedensellik testi	Yüksek enflasyon döneminde bütçe açıklarından enflasyona doğru pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Tiwari ve Diğerleri (2015)	1990-2013	Granger Nedensellik Analizi	Bütçe açığı ile enflasyon arasında bir ilişki bulunamamıştır.
Alper (2016)	1971-2016	Bayer-Hanck eşbütünleşme Analizi	Değişkenler arası uzun dönemli bir ilişki olduğu ve Para arzı ve bütçe açığında meydana gelecek %1'lik bir artışın enflasyonu sırasıyla %0.82 ve %0.64 arttıracığı tespit edilmiştir.
Akar ve İpek (2016)	2004:1-2015:2	ARDL analizi, Toda-Yamamoto nedensellik analizi	Bütçe açıklarının enflasyonu hem kısa hem de uzun dönemde artırıcı etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır.
Kaya ve Öz (2016)	1980-2014	ARDL sınır testi	Enflasyon ile bütçe açığı arasında uzun dönemde herhangi bir ilişki olmadığı ancak kısa dönemde bütçe açığı ile enflasyon arasında pozitif bir ilişkinin olduğu sonucu bulunmuştur.
Oruç (2016)	1950-2014	Birim kök testi, En küçük kareler yöntemi, Philipis-Oualiris metodu	Bütçe açığındaki artışların enflasyonu kuvvetli bir şekilde etkilediği gözlemlenmiştir.
Altunöz (2018)	2000-2016	ARDL Sınır Testi, Toda Yamamoto ve Hisao nedensellik analizi	Olivera Tanzi etkisinin Türkiye ekonomisi için geçerli olduğu saptanarak, Patinkin etkisinin varlığı tespit edilmemiştir.

Erdil Şahin (2019)	1980-2017	ARDL Sınır testi	Bütçe açığı ve enflasyon arasında uzun ve kısa dönemde pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Chukwuani ve Egiyi (2020)	2019	Dickey Fuller testi, Granger nedensellik testi	Bütçe açıkları ve enflasyon arasında nedensel bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.
Bayır ve Güvenoğlu (2020)	2009-2019	Granger nedensellik analizi	Para arzı ve bütçe açığından enflasyona doğru tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir.
Çavuşoğlu (2005)	1987-2003	Johansen Eşbütünleşme testi,	Enflasyon, reel vergi gelirleri, reel kamu harcamaları ve reel gelir düzeyi ilişkileri test edilmiştir. Yüksek enflasyon hem vergi gelirlerinin hem de kamu harcamalarının reel değerini azaltıcı etkilere sahiptir. Patinkin etkisi Tanzi etkisinden daha büyüktür ve bu da enflasyonun bütçe açıklarının reel yükünü hafifletici bir role sahip olduğunu sonucuna varılmıştır.
Beşer (2007)	1987-2005	Bootstrap VAR Modeli	Tanzi etkisi hem cari dönem için hem de parasal genişlemenin enden olduğu uzun dönem için reel vergi gelirlerini aşındırmaktadır. Tanzi etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve oldukça kuvvetlidir.
Erdoğan ve Erdoğan (2018)	2007-2016	VAR Yöntemi ve Granger Nedensellik Testi	Kısa dönemde enflasyonun harcamalar ve vergi gelirleri üzerinde reel bir etkisi bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır; uzun dönemde Tanzi ve Patinkin etkileri geçerlidir. Nedensellik açısından ise, kamu harcamaları ile vergi gelirleri, enflasyon ile karşılıklı iki yönlü ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Metodoloji, Yöntem ve Bulgular

Çalışmada enflasyon, bütçe açıkları ve vergi gelirleri arasındaki ilişkinin belirlenmesinde zaman serileri kullanılmıştır. Bu amaca uygun olarak VAR modeline dayalı, etki tepki analizi ve varyans ayrıştırma hesaplamasından yararlanılmıştır. VAR modelinin seçilmesinin ana nedeni bu modelin literatüre göre makroekonomik çalışmalarda en etkili model olarak kabul edilmesinden dolayıdır. Çünkü ekonomik değişkenler arasındaki dinamik ilişkileri yakalamak için oldukça etkili bir yöntemdir (*Kazdağlı, 1996:42*). Makroekonomik modellerde kullanılan değişkenlerin dışsal olup olmadığı kesin olarak bilinmediği durumlarda VAR modelleri kullanılmaktadır. Sims tarafından geliştirilen VAR modeli, seçilen bütün değişkenleri birlikte ele alan bir sistem bütünlüğü içerisinde incelemektedir. Makroekonomik modellerde yer alan değişkenler arasında genellikle dinamik bir geri besleme mevcuttur. Sistemde yer alan herhangi bir zaman serisinin, zaman içinde izlediği trendin, sistemdeki başka bir zaman serisinin trendinden bağımsız olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. Bu tür simetrik bir etkileşimin söz konusu olduğu zaman serilerini içeren çok denklemlili sistemlerde, VAR adı verilen yöntemler kullanılmaktadır. VAR modelinin önemli bir özelliği, teoremin öngördüğü nedensellikten ziyade değişkenler arası gerçek nedensellik ilişkilerini ortaya koymasındadır (*Özgen ve Güloğlu, 2004, s.101-13*).

3.1. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışma 2000-2018 dönemine ait aylık zaman serisi analizine dayanmaktadır. Söz konusu zaman serisi analizinde kullanılan veri seti Merkez Bankası EVDS veri bankasından elde edilmiştir. Bu çalışmada örtülü bir amaç olarak enflasyon bağımlı değişken, bütçe açığı ve

vergi gelirleri bağımsız değişkenler olarak kabul edilerek söz konusu bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Bu amaca uygun biçimde analiz fonksiyonu şu biçimdedir: $Inf = f(BD, TAX)$. Burada; Inf: aylık enflasyon oranlarını, BD: Aylık bütçe açığını ve TAX: aylık vergi gelirlerini simgelemektedir. Çalışmaya ait veri setinin tanımlayıcı istatistikleri ise Tablo 1’de gösterilmiştir.

Jarque Bera (JB) test istatistiği serilerin normal dağılıp dağılmadığını göstermektedir. JB istatistiğinde null (sıfır) hipotezi serilerin normal dağılmadığı biçimindedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi her üç seri içinde olasılık değeri % 1 anlamlılık düzeyinde null hipotezin reddine işaret etmektedir. Buna göre her üç seri de yani Inf, BD ve TAX normal dağılım göstermektedir.

Bundan sonraki aşama serilerin durağanlık sınamalarıyla ilgilidir. Ekonometrik çalışmalarda ele alınan serilerin durağan olmaları beklenir. Çünkü durağan olmayan zaman serileriyle yapılacak sınamalar sahte bulgular elde edilmesine yol açabilecektir. Bu çalışmada serilerin durağanlık sınamaları ADF (Augmented Dickey and Fuller) ve PP (Phillips ve Perron) testlerine göre yapılmış ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenlere ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Gözlem	Ortalama	Maksimum	Minimum	Standart Sapma	Varyasyon Katsayısı	Çarpıklık	Basıklık	Jarque-Bera
INF	228	16,825	73,160	3,990	16,909	0,074	1,977	5,722	219,103(0,00)
BD	228	-2423,671	11431	-27812	5719,346	25,084	-1,365	6,641	196,867(0,00)
TAX	228	9,562	11,126	7,392	0,878	0,003	-0,492	2,503	11,558(0,00)

Not: Varyasyon katsayısı standart sapmanın aritmetik ortalamaya oranıdır. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi modeli oluştururken değişkenler arasındaki dinamik ilişkileri görmek amacıyla, VAR modelinde değişkenlerin durağan oldukları seviyeleri bulmak gerekmektedir. Bu amaçla ekonometri literatüründe Dickey-Fuller (1981, ADF) ve Phillips-Perron (1988, PP) tarafından geliştirilen yapısal kırılmaları dikkate almayan doğrusal birim kök testleri yapılmıştır.

Tablo 2: ADF (1981) ve PP (1988) Birim Kök testi Sonuçları

Düzey	Sabit	Değişkenler	ADF	PP	Birinci Farklar	Değişkenler	ADF	PP
		INF1	-	-3,11 (7) [0.02]**			INF1	-5,66(12) [0.00]***
		BD	-1,74 (11) [0.40]	20.88(7) [0.00]***		BD	-10,30 (10) [0.00]***	-183,69 (85) [0.00]***
		TAX	-3,46 (13) [0,01]** *	-2,18 (21) [0,21]		TAX	-3,84 (12) [0,00]***	-66,66 (169) [0,00]***

Not: ***, ** ve * değerleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam seviyelerinde serilerin durağanlıklarını göstermektedir. Parantez içindeki değerler Schwarz bilgi kriterine göre optimal gecikme uzunluğunu göstermektedir. Köşeli parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

ADF ve PP test sonuçlarına göre değişkenlerin tamamı aynı düzeyde durağan olmadıkları görülmektedir. Bu durumda serilerin birinci sıra farkları alınarak yeniden durağanlık sınaması yapılmıştır. Elde edilen bulgular serilerin tamamının birinci sıra farklarının durağan olduğu biçimindedir.

Durağanlık sınamasından sonra VAR modeline dayalı Varyans Ayırıştırma Hesaplaması ve Etki-Tepki Analizinin yapılabileceği anlaşılmaktadır. Ancak bu analizlere geçmeden önce tüm değişkenler arasında nedensellik analizi yapılmıştır. Söz konusu sınamayı yapabilmek için Block Exogeneity Wald analizinden yararlanılmıştır.

Tablo 3: VAR Granger Nedensellik/Block Exogeneity Wald Test Bulguları

Bağımlı Değişken: DINF			
Dışlanmış	Chi-sq	df	Prob.
DBD	1.185670	5	0.9462
DTAX	2.407630	5	0.7903
Tüm Değişkenler	4.782206	10	0.9052
Bağımlı Değişken: DBD			
Dışlanmış	Chi-sq	df	Prob.
DINF	3.353433	5	0.6457
DTAX***	60.67381	5	0.0000

Tüm Değişkenler***	64.33364	10	0.0000
Bağımlı Değişken: DTAX			
Dışlanmış	Chi-sq	df	Prob.
DINF	2.706752	5	0.7451
DBD***	54.57901	5	0.0000
Tüm Değişkenler***	57.96393	10	0.0000

Not: *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Granger Nedensellik/Block Exogeneity Wald Testinde sıfır/null hipotez değişkenler arasında nedensellik yoktur biçimindedir. Tablo 3 bulguları incelendiğinde enflasyon hem bütçe açığı hem de veri gelirleriyle çift yönlü bir nedensellik ilişkisi göstermemektedir. Buna karşın bütçe açığı ve vergi gelirleri arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu tahmin edilmiştir.

Bu bulgular çalışmanın 1 numaralı fonksiyonel ilişkisinin geçerliliğini doğrulamaktadır. Daha açık olarak söz konusu modelde bağımlı değişken enflasyon, bağımsız değişkenler ise bütçe açığı ve vergi gelirleri olarak belirlenmelidir. Ayrıca bütçe açığı ve vergi gelirleri arasında görülen çift yönlü nedensellik ilişkisi de ekonomi teorisine uygundur. Buna göre vergi gelirleri elbette bütçe açığını belirlemektedir. Bununla birlikte bütçe açığı kamunun vergi politikasını etkilemekte ve vergi gelirlerini belirlemektedir. Yani bütçe açığının artması vergi oranlarında bir artışa yol açabilmekte ve bir sonraki dönem vergi gelirlerini yükseltici bir etki yapabilmektedir.

Son olarak ele alınan değişkenler arasındaki korelasyon ilişkisi yukarıda ortaya konan nedensellik analizi bulgularıyla desteklenmiştir. Çalışmada ele alınan değişkenlere ait korelasyon ilişkisi de Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	INF	BD	TAX
INF	1		
BD	-0,022 (+)	1	
TAX	-0,721 (-)	0,009 (-)	1

Not: Parantez içindeki değerler korelasyon ilişkisinin yönünü göstermektedir.

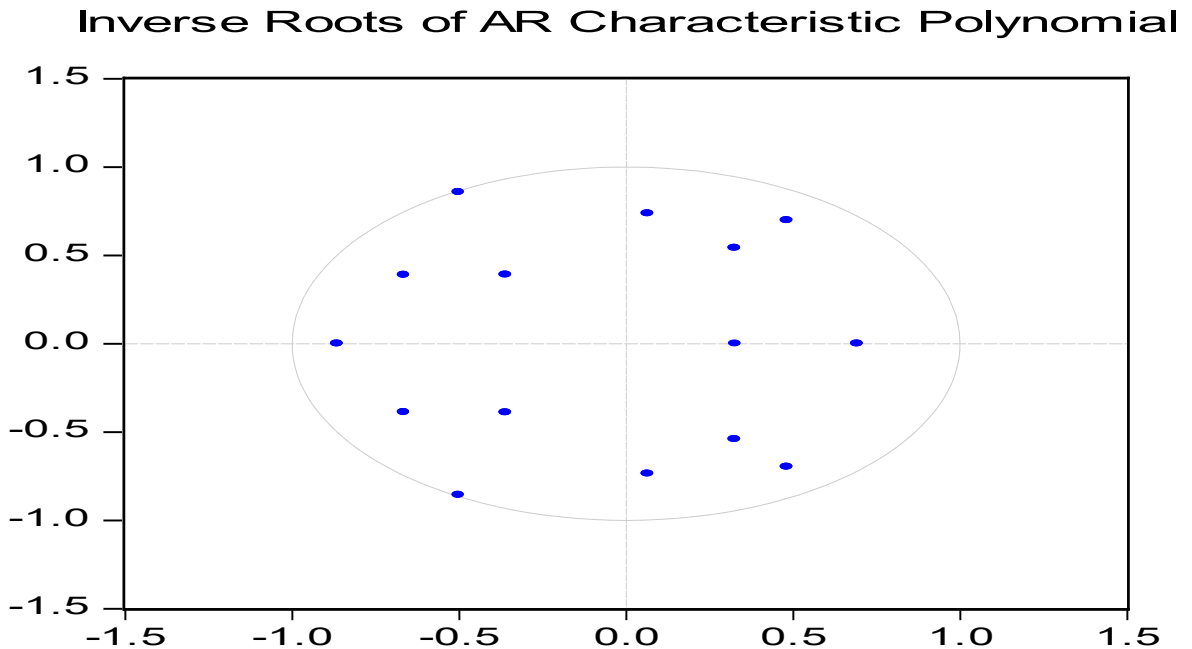
Korelasyon bulgularına göre bütçe açığı ve enflasyon arasında pozitif, enflasyon ve vergi gelirleri arasında ise negatif bir ilişki vardır. Bütçe açığı ve vergi geliri arasında ise negatif yönlü bir ilişki vardır. Enflasyon ve bütçe açığı arasındaki korelasyon değeri (-0.02) olarak bulunmuştur. Korelasyon değerinin negatif olması bütçe açığının hesaplama biçiminden kaynaklanmaktadır. Bütçe Açığı = T-G (Vergi gelirleri-Kamu Harcamaları) olarak hesaplandığında bütçe açığı $G > T$ olduğundan negatif (-) değerler almıştır. Dolayısıyla bütçe açığı ve enflasyon ilişkisi negatif katsayı değeri çarpı negatif bütçe açığı değeri olarak hesaplanacağından korelasyon ilişkisinin yönünü pozitifdir. Aynı biçimde bütçe açığı ve vergi gelirleri arasındaki ilişkinin yönü de negatif olarak değerlendirilmelidir. Burada da pozitif katsayı değer (0.09) çarpı negatif bütçe açığı değeri üzerinden hesaplama ilişkinin yönünün negatif olmasını gerektirmektedir. Bu durumlar korelasyon değerlerinin yanında belirtilmiştir.

Söz konusu bulgular nedensellik ilişkisini yansıtmamaktadır. Ancak enflasyon ve vergi gelirleri arasındaki negatif yönlü korelasyon enflasyonun vergi geliri kaybına yol açtığını ifade eden Tanzi-Olivera etkisi ile uyumludur. Yine bütçe açıkları ve enflasyon arasındaki korelasyon ilişkisinin yönünü pozitif olması bütçe açıklarının enflasyonist olduğu biçimde yorumlanabilir. Her iki bulgu da aşağıda gösterilen VAR modeline dayalı etki tepki analiz bulgularıyla uyumludur ve tahmin tutarlılığı vardır denilebilmektedir.

3.2. Bulgular

VAR modeline dayalı varyans ayrıştırma ve etki-tepki analizlerine başlamak için öncelikle modelin gecikme uzunluğunun bulunması gerekmektedir. Bunun için verilerin durağan olduğu birinci farkları alınıp, gecikme uzunluğu Eviews 10 paket programı ile hesaplanmıştır. Veriler aylık olduğu için 6'a kadar gecikme uzunluğunu test edilmiştir. Gecikme uzunluğunun belirlenmesinde LM testinden ve Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial (Ters köklerin birim çember içinde olması) testinden yararlanmıştır. Her iki test sonucu Şekil 1 ve Tablo 5'te raporlanmıştır. Şekil 1'de görüldüğü gibi ters köklerin tamamı birim çember içerisindedir. Bu sonuca dayalı olarak modelde durağanlık ile ilgili bir sorun yoktur denilebilir. Ayrıca ters köklerin birim çember içerisinde olması kullanılan modelin istikrarlı olduğu yorumunu yapabilmesine de olanak sağlamaktadır. LM testine göre değişken varyans sorunu yoktur ve gecikme uzunluğu beş olarak alınmıştır. Yani istatistiki olarak anlamlılık düzeyi yüksek ve en düşük parametre değere sahip dönem gecikme uzunluğu olarak alınmıştır.

Şekil 1: AR Karakteristik Ters Polinom Köklerinin Birim Çemberdeki Konumları

Tablo 5: LM Test Bulguları

Lags	LM-Stat	Prob
1	12.39403	0.1920
2	16.36620	0.0596
3	21.71364	0.0098
4	8.294416	0.5048
5*	29.61325	0.0005
6	30.83467	0.0003

Not: * seçilmiş gecikme değerini göstermektedir.

Elde edilen sonuçlar modelin 5 gecikme uzunluğunda VAR analizi yapabileceğini göstermektedir. VAR modelleri çalışma açısından en uygun modeldir. Bunun nedeni VAR modellerinde bağımlı bağımsız değişken ayrımı olmayıp tüm değişkenler içsel değişken olarak kabul edilmektedir.

Çalışmada yer alan enflasyon, bütçe açığı ve vergi gelirleri arasında bağımlı bağımsız değişken ayrımının somut olmadığı hem ekonomi literatürüne uygun olarak hem de Tablo 3 ve Tablo 4'te gösterilen nedensellik ve korelasyon analizleriyle ortaya belirlenmiş tüm değişkenlerin birbirini etkileyebileceği görülmüştür.

VAR Modeline dayalı varyans ayrıştırma hesaplaması bütün değişkenleri sıra ile bağımlı değişken olarak ele alıp bağımsız değişken olarak kalan diğer değişkenlerden kaynaklı şokların bağımlı değişkendeki değişmeyi açıklama güçlerinin tahmin edilmesine olanak sağlamaktadır. Yine VAR modeline dayalı etki tepki analizlerinde de benzer biçimde tüm değişkenler sırayla bağımlı değişken olarak ele alınmış ve bağımsız değişkenler kaynaklı şoklara bu bağımlı değişkenin dinamik tepkisi tahmin edilmeye çalışılmıştır.

VAR modeline dayalı her iki analizlerden doğru tahminler alınabilmesi için tüm değişkenlerin aynı düzeyde durağan olması gerekmektedir. Tablo 2'de gösterilen durağanlık sınamaları sonucu tüm değişkenlerin birinci farkları alınarak durağan hale getirilmeleri gerektiğinden VAR analizinde kullanılacak değişkenler birinci farkları alınarak modele eklenmişlerdir.

Çalışmada varyans ayrıştırma hesaplama bulguları Tablo 6'da etki tepki analiz bulguları ise Şekil 2 kümesinde gösterilmiştir.

Tablo 6: Varyans Ayrıştırma Hesaplaması Bulguları

Period	S.E.	Variance Decomposition of DINF:		
		DINF1	DBD	DTAX
1	1.614700	100.0000 (0.00000)	0.000000 (0.00000)	0.000000 (0.00000)
2	1.965408	99.46944 (0.81186)	0.011935 (0.33073)	0.518628 (0.75737)
3	2.026637	99.40327 (1.05396)	0.014942 (0.64640)	0.581785 (0.95631)
4	2.038638	99.32485 (1.26748)	0.076443 (0.75311)	0.598704 (1.07545)
5	2.040741	99.15166 (1.61952)	0.142470 (0.96217)	0.705871 (1.24454)
6	2.042265	99.15021 (1.72222)	0.144971 (0.99118)	0.704819 (1.26350)

7	2.046384	99.08959 (1.77951)	0.148994 (0.98375)	0.761418 (1.34908)
8	2.049189	99.04320 (1.81184)	0.177184 (0.98612)	0.779616 (1.35395)
9	2.050503	99.01217 (1.85867)	0.192026 (0.99540)	0.795804 (1.38168)
10	2.050741	99.00018 (1.91016)	0.203788 (1.00653)	0.796032 (1.40145)

Period	S.E.	Variance Decomposition of DBD:		
		DINF	DBD	DTAX
1	4137.166	0.019010 (0.73729)	99.98099 (0.73729)	0.000000 (0.00000)
2	6651.230	0.029323 (0.91272)	97.47761 (1.74231)	2.493066 (1.37830)
3	7181.889	0.534918 (1.48588)	96.92900 (2.44380)	2.536085 (1.91770)
4	7262.073	1.048763 (2.11016)	95.22223 (2.67727)	3.729008 (1.73894)
5	7437.188	1.195773 (2.40478)	91.19182 (3.70898)	7.612403 (2.91622)
6	7490.672	1.398762 (2.60546)	90.39600 (4.08397)	8.205242 (3.44813)
7	7635.006	1.349821 (2.52452)	87.13256 (3.97720)	11.51762 (3.36289)
8	7984.658	1.244656 (2.38808)	81.62389 (4.60014)	17.13145 (4.31098)
9	8080.816	1.216991 (2.38811)	81.18003 (4.74039)	17.60298 (4.47639)
10	8114.502	1.244210 (2.38058)	80.54844 (4.81981)	18.20735 (4.51506)

Yazarlar tarafından hesaplanmıştır

Period	S.E.	Variance Decomposition of DTAX:		
		DINF	DBD	DTAX
1	2347.614	0.011569 (0.54584)	12.18834 (4.31192)	87.80009 (4.34704)
2	3068.934	0.264179 (0.95234)	24.51311 (5.97984)	75.22271 (6.10893)
3	3286.755	0.481813 (1.53903)	31.73009 (6.70744)	67.78810 (6.82126)
4	3328.219	0.902781 (1.87893)	31.08770 (6.69531)	68.00952 (6.77097)
5	3422.476	1.195457 (2.10764)	30.83244 (6.63547)	67.97210 (6.73693)
6	3453.397	1.205329 (2.15443)	31.75785 (6.21521)	67.03682 (6.33927)
7	3869.792	0.964394 (1.77863)	35.04184 (6.71777)	63.99377 (6.73663)
8	4135.947	0.896625 (1.74123)	37.12774 (7.14315)	61.97564 (7.17667)
9	4161.648	0.961672 (1.94659)	37.76315 (7.24912)	61.27518 (7.26917)
10	4237.285	1.030059 (2.05640)	37.14498 (7.16168)	61.82496 (7.15673)

Yazarlar tarafından hesaplanmıştır

Varyans ayrıştırma hesaplama bulgularının incelemesini üç durum için şu şekilde yapılabilmektedir:

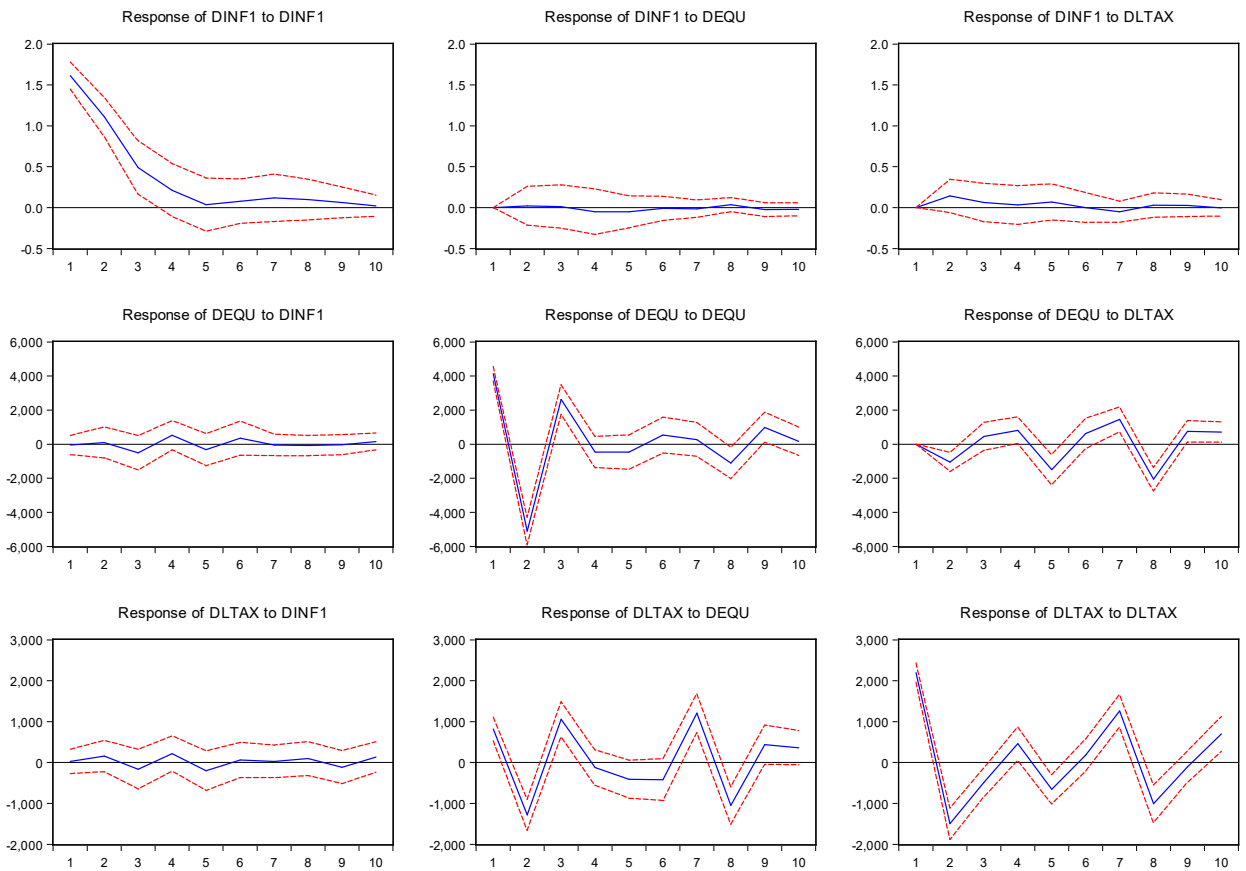
İlk olarak bağımlı değişken aylık enflasyon oranı alındığında ve on veri dönemi/on ay dikkate alındığında enflasyondaki değişimin büyük ölçüde yine enflasyon kaynaklı şoklar tarafında açıklandığı söylenebilmektedir. Bu durum enflasyonun kendini beslemesini yani ataleti ortaya koymaktadır. Zaman süresi içinde enflasyondan sonra enflasyondaki değişimleri açıklama gücü en yüksek değişkenin vergi geliri olduğu görülmektedir.

İkinci olarak bağımlı değişken bütçe açığı alındığında bütçe açığındaki değişimlerin en fazla bütçe açığı kaynaklı şoklar olduğunu görülmektedir. Ancak bu bulgu enflasyonun bağımlı değişken alındığı ve enflasyonist ataleti yansıtan hesaplama kadar güçlü değildir. Buna ek olarak, bütçe açıklarındaki değişimi açıklama gücü en yüksek ikinci değişkenin vergi gelirleri olduğu görülmekte ve vergi gelirlerinin açıklama gücü zaman dönemleri boyunca artmaktadır. Son olarak bağımlı değişken vergi gelirleri olarak alındığında yine en yüksek açıklama gücü vergi gelirlerinin kendisinden kaynaklı şoklardan olduğu ortaya çıkmaktadır. Vergi gelirlerindeki değişmeyi açıklama gücü en yüksek bağımsız değişkenin ise bütçe açıkları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak her üç durumdan elde edilen bulguların Tablo 3'te gösterilen nedensellik bulgularıyla uyumlu olduğu anlaşılmıştır. Bu durum aynı zamanda model bulgularının tutarlı olduğunu da göstermiştir.

Şekil 2: Etki-Tepki Analiz Bulguları

Response to Cholesky One S.D. Innovations ± 2 S.E.

Şekil 2 kümesi etki tepki analiz sonuçlarını göstermektedir. Yine ele alınan her üç değişkenin sırayla bağımlı değişken olarak ele alındığı üç duruma göre etki tepki analiz

bulguları açıklanabilir. Birinci durumda bağımlı değişken enflasyondur. Buna göre on zaman dönemi içinde şokların etkilerinin kaybolduğu yani bu şokların geçici şoklar olduğu ifade edilebilir. Ayrıca şoklara karşı bağımlı değişken dinamik tepkileri güven aralığı içinde olsa da sıfır eksenini içermeleri ve/veya kesmeleri modelinin etki tepki analizlerinin anlamsız olacağı biçimde tanımlanmıştır.

Çalışma bulguları enflasyon şoklarına enflasyonun tepkisinin pozitif ve zaman dilimleri için azaldığını göstermektedir. Bu bulgu varyans ayrıştırma hesaplaması bulgusuyla tutarlıdır ve ataleti desteklemektedir. Hem bütçe açığı kaynaklı hem de vergi geliri kaynaklı şoklara karşı enflasyon tepkisinin pozitif ve güven aralığı içinde olduğu görülürken sıfır ekseninin güven aralıkları içinde olması bulguların istatistiki olarak anlamsız çıkmasına yol açmıştır.

Bağımlı değişkenin bütçe açığı olduğu ikinci durumda bağımsız değişkenler kaynaklı şoklara karşı bütçe açığının tepkileri güven aralığı içinde olsa da istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır. Bu bulgular nedensellik analizi ve varyans ayrıştırma hesaplaması bulgularıyla da tutarlılık göstermiştir.

Üçüncü durumda bağımlı değişken olarak vergi gelirleri alınmıştır. Üçüncü durumda da her üç değişkene karşı bağımlı değişkenler kaynaklı şoklara dinamik tepkileri güven aralığında ancak sıfır eksenini güven aralığı içinde olduğu için istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır.

4.Sonuç

Enflasyon Türkiye ekonomisi açısından en önemli ekonomik sorunlar arasındadır. Bilhassa 90'lı yıllarda gerçekleşen kronikleşmiş yüksek enflasyon ekonominin sağlıklı işleyişini engellemiştir. Kronikleşen yüksek enflasyonda en önemli iki neden, tüketici harcamalarının genişletilmesi ve bütçe açıklarıdır. Bunun sonucunda ekonomi sık sık krizlerle karşılaşmıştır. Bu süreçte kamu açıkları enflasyonun nedeni olabileceği gibi, enflasyon da kamu bütçe dengesinin bozulmasına ve kamu gelirlerinde azalmaya neden olabilmektedir.

Enflasyon ve kamu bütçesi arasındaki bu karşılıklı etkileşim literatürde önemli bir yer edinmiştir ve bu bağlamda çalışmamız içinde referans olmuştur. Bu çalışmada enflasyon, bütçe açığı ve vergi gelirleri arasındaki karşılıklı etkileşim Türkiye ekonomisi açısından ele alınmıştır. Araştırma yöntemi olarak zaman serisi analizlerine başvurulmuş ve VAR modeline dayalı varyans hesaplama ve etki –teпки analizleri kullanılmıştır. VAR yöntemi uygulanmadan önce çalışmada ele alınan değişkenlerin durağanlık sınamaları ADF ve PP testlerine göre yapılmış ve tüm değişkenlerin birinci sıra farkları alındıklarında durağan oldukları görülmüştür.

Durağanlık sınamalarından sonra korelasyon ve nedensellik ilişkileri incelenmiş ve iktisat teorisine uygun biçimde tüm değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür. Nedensellik analizi sonuçları değişkenleri içsel ve dışsal değişken olarak ayırmaya gerek bırakmayan VAR modelinin çalışma açısından en uygun model olduğu sonucuna ulaşılmasına imkân sağlamıştır.

VAR modeline dayalı olarak hesaplanan Varyans ayrıştırma hesaplaması bulguları bir değişkenden kaynaklı şokların diğer değişkendeki değişmeyi açıklama gücünü vermektedir. Varyans ayrıştırma hesaplamasından elde ettiğimiz bulgular Türkiye’de enflasyonun en önemli sebebinin atalet yani kendi kendini besleme olduğu yönündeki literatürle uyumludur. Açıkçası enflasyon hedeflerini yakalamada karşılaşılan güçlükler ve başarısızlıklar neticesinde iktisadi birimlerin para politikası uygulayıcısı olan Merkez Bankasının hedeflerine güvenmemelerine ve kendi fiyatlandırma davranışlarında geçmiş enflasyonu referans almalarına yol açmıştır. Bu durum yani oluşan kredibilite kaybının enflasyonda belli bir düzeyde direnç oluşmasına yol açarak merkez bankası hedef politikasında sapmalara neden olduğu söylenebilir.

Varyans ayrıştırma hesaplamasının iki önemli bulgusu vergilerin bütçe açıklarında değişmeyi etkilemede önemli bir açıklayıcı güç olmasının yanında bütçe açıklarının da vergilerde meydana gelen değişmeyi açıklayıcı güç olmasıdır. Bu sonuçlar vergi gelirleri ve bütçe açıkları arasındaki karşılıklı bağımlılığı bir kez daha ortaya koymuş ve nedensellik analizini desteklemiştir.

VAR modeline dayalı etki tepki analizlerinde ise bağımsız değişkenden kaynaklı şokları karşısında bağımlı değişkenin gösterdiği tepki tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Diğer yandan bu tepkinin istatistiki olarak anlamlı olabilmesi için sıfır çizgisinin güven aralıkları içerisinde veya ona teğet olmaması gerekmektedir. Elde edilen bulgulara göre enflasyonun kendi kendini beslediği olgusu yani atalet koşulu bir kez daha karşımıza çıkmıştır. Diğer yandan enflasyonun kendinden kaynaklı şoklara gösterdiği tepki dışında diğer değişkenlerin şoklara verdikleri tepki istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır. Bu bulgular beklentilerle uyumsuz olsa da tahmin dönemi ve/veya modelde yer alan değişkenlerin enflasyonu açıklama gücündeki düşüklüklerden ya da yetersizliklerden kaynaklanmış olabilir. Ancak değişkenler arasında karşılıklı etkileşimin varlığı nedensellik analizi çerçevesinde yukarıda ifade edildiği gibi sorgulanmış olup karşılıklı bağımlılığın varlığı tahmin edilmiştir. Nedensellik analizi bulgularının iktisat teorisiyle uyumlu olması çalışmanın tutarlılığı açısından önemli bir sonuç olduğu ifade edilebilmektedir.

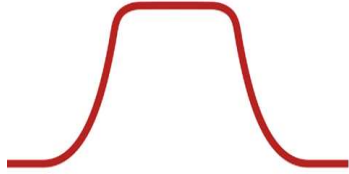
Sonuç olarak çalışmada vergi gelirlerini de içerecek biçimde enflasyon ve kamu kesimi ilişkisi ortaya konmaya çalışılmış ve elde edilen sonuçlar ile literatür araştırmasının uyumlu olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırmalar neticesinde enflasyon, vergi geliri ve bütçe açıkları arasındaki ilişkilere dayalı üç önemli tahmin yapılması olanaklı hale gelmiştir. Bunlardan ilki enflasyon, vergi gelirleri ve bütçe açıkları arasında karşılıklı bir etkileşimin olduğu bulgusudur. İkincisi ise enflasyonist ataletin enflasyondaki değişimleri en fazla açıklayan olgu olduğudur. Son olarak ta enflasyonun aynı zamanda vergi gelirlerinde aşınmaya neden olduğu olgusudur. Bu olguda Tanzi-Olivera etkisi ile uyumluluğunu ortaya koymuştur.

Kaynakça

- Abdioğlu, Z., Terzi, H. (2009), “Enflasyon ve Bütçe Açıkları İlişkisi: Tanzi ve Patinkin Etkisi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23:2, 195-211.
- Anusic, Z. (1994), “Budget Deficit and Inflation”, Croatian Economic Survey, 21-36.
- Alper, F. Ö. (2018), “Türkiye’de Bütçe Açığı, Para Arzı ve Enflasyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: 1971-2016 Business and Dönemi”, Economics Research Journal, 9:4, 799-810.
- Altunöz, U. (2018), “Enflasyon ve Bütçe Açıkları Arasındaki İlişki Bağlamında Olivera-Tanzi ve Patinkin Etkisinin Türkiye’de Geçerliliği”, Vergi Dünyası Dergisi, 438, 21-33.
- Ataç, B. (2016) Maliye Politikası, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Bayır, M., Güvenoğlu, H. (2020), “The Analysis of Relationship Between The Money Supply, Budget Deficit And Inflation in Turkey: 2009-2019”, ICOAEF’20, VII International Conference on Applied Economics and Finance & EXTENDED WITH SOCIAL SCIENCES), 186-197.
- Bayrak, M. ve Kanca, O. (2013), “Türkiye’de Kamu Kesimi Açıklarının Nedenleri ve Fiyatlar Genel Düzeyi Üzerindeki Etkileri”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 48:1, 91-111.
- Bedir, S., Tural, A. (2014), “Bütçe Açığı ve Enflasyon: Türkiye İçin Bir Sınır Testi Yaklaşımı”, International Conference on Eurasian Economies, 915 , 1-9.
- Beşer, M. K. (2007). Bootstrap VAR modeller ve Türkiye’de Tanzi etkisi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(6), 89- 108.
- Çavuşoğlu, T. (2005). Vergi gelirleri ve kamu harcamaları açısından enflasyon: Tanzi ve ters Tanzi etkileri. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(3), 35-52.
- Chukwuani, V. N., Egiyi, M. A. (2020), “Nexus between Budget Deficit and Inflation: Granger-Causality Test Approach”, International Journal of Academic Accounting, Finance & Management Research (IJAAFMR), 4:10, 19-23.
- Dinler, Z. (2019), İktisada Giriş, Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. (2019), Kamu Bütçesi, Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Erdem, M.; Şenyüz, D.; Tatlıoğlu, İ. (2012), Kamu Maliyesi, Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Erdil Şahin, B. (2019), “Analysis of The Relationship Between Inflation, Budget Deficit and Money Supply in Turkey by ARDL Approach: 1980-2017”, Journal of Life Economics, 6:3, 297-306.
- Erdoğan, S. ve Erdoğan, A. (2018). Türkiye’de Tanzi ve Patinkin etkilerinin VAR yöntemiyle analizi (2006 – 2017). Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1), 1-10.
- Erkam, S., Çetinkaya, M. (2014), “Budget Deficits and Inflation: Evidence from Turkey”, The MacrotHEME Review 3:8, 12-22.
- Feyzioğlu, B. (1997), İktidar Virüsü (Ülke Sorunlarının Saydam Analizi), İstanbul: Çağdaş.
- Georgantopoulos, A. G.; Tsamis, A. D. (2011), “The Macroeconomic Effects of Budget Deficits in Greece: A VAR-VECM Approach”, International Research Journal of Finance and Economics, 79, 156-166.

- Ishaq, T., Mohsin, H. M. (2015), "Deficits and inflation; Are monetary and financial institutions worthy to consider or not?", *Borsa İstanbul Review*, 15:3, 180-191.
- İpek, E., Akar, S. (2016), "Bütçe Açığı ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye için Ampirik Bir Analiz", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38:2, 167-189.
- Kaya, M., Öz, E. (2016), "Enflasyon, Bütçe Açığı ve Para Arzı İlişkisinin Türkiye Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi: 1980-2014 Dönemi", *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23:3, 639-651.
- Kazdağlı, Hüseyin (1996), "Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın Kuruluş Tarihçesi ve 1934- 1938 Dönemindeki Para Politikasının VAR Yöntemiyle Analizi," *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.14, Sayı.2: 35-52.
- Lozano, I. (2008), "Budget Deficit, Money Growth and Inflation: Evidence from the Colombian Case", *Borradores de Economía*, No:537, 1-24.
- Oktayer, A. (2010), "Türkiye’de Bütçe Açığı, Para Arzı ve Enflasyon İlişkisi", *Maliye Dergisi*, Sayı: 158, 431-447.
- Olivera, J.H.G. (1967), 'Money, Prices and Fiscal Lags: A Note on the Dynamics of Inflation', *Banca nazionale del lavoro*, Vol: 20, September 1967.
- Oruç, E. (2016), "Bütçe Açıkları Enflasyonist Etkiye Sahip Midir? Türkiye Üzerine Uzun Dönemli Analiz", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16:1, 1-21.
- ÖZGEN, F.B., GÜLOĞLU, B., "Türkiye’de İç Borçların İktisadi Etkilerinin VAR Tekniğiyle Analizi", *METU Studies in Development*, s. 101-103, 31 (Haziran), 2004.
- Özbilen, Ş. (1999) *Maliye Politikası*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Patience, A. I., Augustine, O. O. (2008), *Deficit Financing and its Inflationary Impact on Developing Economies: Nigerian Economy in Perspective*, *Journal of Financial Management and Analysis*, 21:1, 58-68.
- Pınar, A. (2017) *Maliye Politikası*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Sağlam, M., Uğurlu, E. (2013), "Kamu Açıkları, Parasal Büyüme ve Enflasyon İlişkisi: Türkiye Örneği (1983-2008)", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 50:576, 71-83.
- Samırkaş, M. (2014), "Effects of Budget Deficits on Inflation, Economic Growth and Interest Rates: Applications of Turkey in 1980-2013 Period", *Journal of Economics and Development Studies*, 2: 4, 203-210.
- Solomon, M., Wet, W. A. (2004), "The Effect of a Budget Deficit on Inflation: The Case of Tanzania", *South African Journal of Economic and Management Science*, 7:1, 100-116.
- Tiwari, A. K., Bolat, S.; Koçbulut, Ö. (2015), "Revisit the Budget Deficits and Inflation: Evidence from Time and Frequency Domain Analyses", *Theoretical Economics Letters*, 5, 357-369.
- Somel, C. (2014) *Makro İktisada Giriş*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Şener, O. (2016) *Kamu Ekonomisi*, İstanbul: Beta Basım.
- Tanzi, V. (1978), 'Inflation, Real Tax Revenue, and the Case for Inflationary Finance: Theory with an Application to Argentina', *IMF Staff Papers*, Vol:25, pp.417-451

Zonuzi, J. M., Pourvaladi, M. S. H.; Faraji, N. (2011), "The Relationship between Budget Deficit and Inflation in Iran", *Iranian Economic Review*, 15:28, 117-133.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2021; 3(1), 69-78

First Submission : Oct.14, 2020
Revised Submission After Review :Jan.30, 2021
Accepted For Publication :Mar.31,2021
Available Online Since : Mar.31,2021

Research Article

An Analysis of the Migration of Turks of Bulgaria to Turkey in 1950-51 with the Turkey's Domestic and Foreign Policy of the Era

Ahmet Can Karapınar^a

Abstract

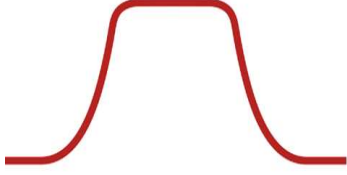
Movement of populations has been one of the main drivers of the history of humanity. For a geography which is at the crossroads of different cultures and civilizations such as Anatolia, this is much more relevant. Among the mass movement of migrations in Turkish history; migrations from Bulgaria, with their number of migrants and the time span, have a special place. Specifically; 1950-51 Migration, by giving us a chance to study political history of the early years of the Cold War at that geography, offers us a quite interesting study area.

In this article, migration of Turks of Bulgaria to Turkey in 1950-51 would be analyzed with a special attention to the Turkey's domestic and foreign policy of the era. In order to have a holistic understanding, first the background would be explained by studying on the situations of the respective countries during and in the aftermath of World War II. While looking to the aftermath of World War II, the process which led to the 1950-51 Migration would be studied in detail. Later, 1950-51 Migration would be studied with its implications on Turkish domestic and foreign policy. Connected to that, foreign aid issue too would be studied. Finally the conclusion would be made. The analysis shows that, 1950-51 Migration was a milestone event in the history of the Republic of Turkey which shaped Turkish domestic and foreign policy in the early years of the Cold War.

Keywords: Migration, Turkey, Bulgaria, Turks of Bulgaria, Minority, Cold War, Political History

Jel Codes: D74, F51, N90, N94, Y80, Y90

^a Researcher-Writer, Istanbul, Turkey, ahmetcankarapinar@gmail.com

JATSS, 2021; 3(1), 69-78

İlk Başyuru : 14 Ekim 2020

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı: 30 Ocak 2021

Yayın İçin Kabul Tarihi : 31 Mart 2021

Online Yayın Tarihi : 31 Mart 2021

Araştırma Makalesi

Dönemin Türk İç ve Dış Politikası Ekseninde 1950-51 Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi Üzerine Bir Analiz

Ahmet Can Karapınar^a

Öz

Nüfus hareketleri, insanlık tarihinin ilerleyişindeki başat itici güçlerden biri olmuştur. Farklı kültür ve medeniyetlerin kesişme noktasındaki Anadolu gibi coğrafyalar için bu daha da geçerlidir. Türk tarihindeki toplu göç hareketleri arasında; Bulgaristan göçleri, hem göçmen sayısı hem de zaman aralığıyla, özel bir yere sahiptir. Eğer daha spesifik olursak, 1950-51 Göçü, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarının bu coğrafyadaki siyasi tarihini çalışma şansı vermesi açısından, oldukça ilginç bir çalışma alanı sunmaktadır.

Bu makalede 1950-51 Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç hareketi, dönemin Türk iç ve dış politikasına özel yer verilerek analiz edilecektir. Bütüncül bir anlayışa sahip olabilmek için öncelikle arka plan; ilgili ülkelerin II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasındaki durumları incelenerek açıklanacaktır. II. Dünya Savaşı sonrasına bakarken, 1950-51 Göçü'ne giden süreç detaylıca çalışılacaktır. Daha sonra 1950-51 Göçü, Türk iç ve dış politikasındaki yansımalarıyla ele alınacaktır. Bununla bağlantılı olarak, dış yardımlar meselesi de incelenecektir. Son olarak sonuç kısmına yer verilecektir. Analiz sonunda, 1950-51 Göçü'nün Türkiye Cumhuriyeti tarihinde kilometre taşı niteliğine sahip bir olay olduğu, Soğuk Savaş'ın erken yıllarında Türk iç ve dış politikasının şekillenmesinde önemli bir paya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türkiye, Bulgaristan, Bulgaristan Türkleri, Azınlık, Soğuk Savaş, Siyasi Tarih

Jel Kodları: D74, F51, N90, N94, Y80, Y90

^a Araştırmacı-Yazar, İstanbul, Türkiye, ahmetcankarapinar@gmail.com

1. Introduction

Migration is a phenomenon which is as old as humanity's itself. With the great losses of territory in the Ottoman Empire in the second half of the 19th century and the following migration of the Turkish-Muslim populations to the remaining Ottoman territories (especially to Anatolia) marked that geography's history. Beginning in the second half of the 19th century and up until the end of the 20th century; these demographic movements not only affected the people and the region which they emigrated from but also, affected the demographics, politics, culture and economy of the region and society which they immigrated to. In this context, given the number of people who took part and the time span it took place, movement of migration of Turks of Bulgaria has a special place. Beginning with the Ottoman defeat in the 1877-78 Russo-Turkish War and taking the form of a mass population movement in times like 1912-13 Balkan Wars, this movement of migration deeply affected both Ottoman Empire and Bulgaria. With the foundation of the Republic of Turkey in 1923; this movement of migration had not ended but, especially after the end of the World War II when Turkey and Bulgaria joined opposing sides in the Cold War, gained a new ideological meaning to its existing ethno-religious character.

In this context, migration of Turks of Bulgaria to Turkey in 1950-51 has a special place. In these early years of the Cold War while the bipolar world order was starting to emerge and the tensions between sides was on the rise, when Turkey and Bulgaria joined opposing sides, the movement of migration of Turks of Bulgaria (which at that time was a 70 years old phenomenon) gained a new ideological character which was shaped between the dichotomy of the liberal West and the communist East.

In this article, firstly, in order to explain the historical background of the 1950-51 Migration, World War II and the situation in its aftermath in Turkey and Bulgaria would be studied. While doing this, special attention would be given to the Turkish foreign policy and Turkey's policies towards the Turkish minority in Bulgaria. Later, the course migration took would be studied. Regarding that, not only Turkish foreign policy but also, the migration's effects on the Turkish domestic policies, the way Demokrat Parti (DP) government handled the situation, the policies towards the migrants and the foreign aid issue too would be studied. Finally the conclusion would be made.

2. Background

2.1 World War II

World War II (1939-45), as it was for the whole world, was a very hard time both for Turkey and Bulgaria. Turkey, with its balance policy, managed to stay out of the war but, Bulgaria, which followed revisionist policies in the interwar years, joined the Axis powers in 1941. However on 08.09.1944 it was invaded by the Soviet Union and the next day regime change happened. During the time when Bulgaria was part of the Axis powers (1941-44), there was a mutual distrust in the relations between Turkey and Bulgaria (Bıçaklı, 2016: 172). Both sides were afraid of the possibility of a new front opening on their borders. Especially towards the end of the war, when Turkey cuts its diplomatic relations with Germany on 02.09.1944, Bulgaria saw this as a signal of a Turkish attack on itself (Bıçaklı, 2016: 170) and followed an even more sensitive approach towards Turkey (Bıçaklı, 2016: 170). Similarly, this time on 23.02.1945, Turkey's declaration of war on Germany was received in a negative way in Bulgaria (Bıçaklı, 2016: 170). The motivation behind this declaration of war was Turkey's desire to get out of its relative isolation which it fell at the end of the war. This very motive caused an understanding in Bulgaria which claims that, Turkey would have an unfair role in the post-war world order which it did not deserved given its balance policy during the war (Bıçaklı,

2016: 172). However wider developments in the international arena would affect the relations between Turkey and Bulgaria greatly. These new developments could be explained with the Cold War atmosphere.

2.2 Cold War

The relations between Turkey and the Soviet Union, which the tensions had started to rise even before the end of the war, reached its climax in terms of tension with the Soviet territorial and military demands on Turkish Straits and Eastern Anatolia in 1945. These demands which Turkey saw as a threat to its sovereignty, directed Turkey to reorient itself politically. From this angle, it becomes apparent that the Soviet Union was following the centuries old Russian imperial policies about the Russian sovereignty over Southeastern Europe (Çulha, 2017: 58). At the end of the war, Soviet Union had failed to shape the region the way it was desired by itself: The civil war in Greece had ended with the defeat of the communists in 1948, the relations between Yugoslavia and the Soviet Union were in a bad shape and with the DP coming to power in Turkey in 1950, Turkey's orientation towards the West gained a new and stronger momentum. In that regard, it was not possible for Bulgaria to follow an independent foreign policy from the Soviet Union since it was under Soviet control in the post-war era.

An article from the Royal Institute of International Affairs (better known as the "Chatham House") finds a similar structural phenomenon in this specific crisis between Turkey and Bulgaria. The writer of the article is not explicitly referred but, simply given as "M.P." (M.P., 1951: 36). According to M.P., the migration mostly affected the Turkish minority in the northeastern part of Bulgaria which corresponds to the provinces between Varna, Dobrich and Shumen (M.P., 1951: 34). The region has a strategic position at the intersection of the Danube River and the Black Sea. So, it is no surprise that the Soviet Union had a special interest in the security of the region (M.P., 1951: 34). The Chatham House article compares the population movement from Bulgaria to Turkey with the expulsions from Crimea and Caucasus to Central Asia and Siberia (M.P., 1951: 34). M.P. defines this as the "gigantic clean-up of the unreliable national elements along the Black Sea coast" (M.P., 1951: 34). So in that sense too, the structural changes in the world politics and its reflections in terms of the securitization of strategically important geographies (such as the Black Sea for the Soviet Union) is one of the main factors in explaining the migration of Turks of Bulgaria to Turkey in 1950-51.

2.3 Towards the 1950-51 Migration

While studying the course of events which led to the 1950-51 movement of migration, the changes in the domestic politics also comes as an important factor. The ideology of the newly formed communist regime in Bulgaria was aiming for a "one nation" which was in solidarity in the socialist cause (Çolak, 2013: 119). The general understanding in Bulgaria at that time was that; Turks, whom were the biggest minority group, should be assimilated for that purpose (Çolak, 2013: 119). When the regime established its power; arrests of the notables of the Turkish minority (Çolak, 2013: 119), nationalization the Turkish minority's schools in 1946 by putting them under control of the Bulgarian government (Çolak, 2013: 120) and the beginning of the collectivization policy in agriculture in 1949 (Çolak, 2013: 120) caused great anxieties in the Turkish community in Bulgaria. The main economic activity of the Turks of Bulgaria was agriculture and the forced collectivization policy of the state was seen as a threat to their traditional economic activities and the way of life.

In that regard, as part of its multifaceted approach, by showing the historical development of the position of the Turkish minority in Bulgaria, the aforementioned Chatham

House article from January 1951 is quite interesting. According to the article, in the past Turkish minority of Bulgaria were seen as the Bulgaria's "model minority" (M.P., 1951: 30). This was due to the fact that the Turkish minority were not taking part in Bulgarian politics actively and were voting for the incumbent government in the elections just to make sure that they were safe (M.P., 1951: 30). It was a conservative community in its way of living and Bulgarian state too, was supporting this conservative attitude to protect status quo (M.P., 1951: 31). However this did not last long. The influence of the Kemalist regime in Turkey spread to the Turkish minority in Bulgaria and created a new generation of Turkish notables in Bulgaria who were in favor of emigration to Turkey (M.P., 1951: 31). For example, the Chatham House article attributes the signing of the 1925 Turkish-Bulgarian Friendship Treaty and its clauses regarding emigration to this new generation of Turkish notables and the mentality developed by them (M.P., 1951: 31). However the issue would gain unprecedented momentum following the foundation (and also the consolidation) of the communist regime in Bulgaria.

The period between 1945 and 1948 was the consolidation of the communist regime in Bulgaria and in this process; all political opposition was crushed (M.P., 1951: 32). In that period, Bulgarian government decided to "re-educate" (M.P., 1951: 32) its Turkish minority and took concrete steps such as the tightening its control on Turkish minorities' educational and religious institutions (M.P., 1951: 32). However the consolidation of the communist regime in an agricultural country, such as Bulgaria, would not be complete without reshaping the land tenure and the related legal framework. As stated above, the collectivization of the agricultural land created great tensions between peasantry and the state. Another contemporary, Schechtman even defines this as the Bulgarian government's desire to use Turkish land and houses for the colonization of these regions (Schechtman, 1952: 390). The opposition of the peasantry to this forced collectivization policy encompassed both Bulgarian and Turkish populations (M.P., 1951: 33). Yet, Turkish opposition was stronger since there was also an ethno-religious character in addition to the economic side of the issue (M.P., 1951: 33).

Although the notables of the Turks of Bulgaria applied to Turkey to migrate as early as 1947-48, the cabinet of the Turkish government on 31.05.1947 decided that, the mass migration should take place in a more favorable time in the future (Çolak, 2013: 120). With the establishment of the DP government in 1950 and its Western oriented foreign policy, events happened rapidly. In that regard, we see two different narratives which explain 1950-51 movement of migration. The first one put the emphasis on the Soviet Union which wanted to punish Turkey economically by starting a mass movement of migration via Bulgaria (Aslan, 2012: 332). The other narrative is a more historical one which takes the historical duration of the migration phenomenon (it was 70 years old at that time) into account. According to that narrative, the natural flow of the migration was stopped because of World War II and the subsequent establishment of the communist regime in Bulgaria (Aslan, 2012: 332). So, in 1950 when the migration wave started, it turned into a mass movement quickly (Aslan, 2012: 332). Although both narratives have a certain degree of explanatory power, the role of the forced collectivization in agriculture which started in 1949 in Bulgaria had an immense impact for the beginning of the movement of migration (Aslan, 2012: 332).

3. 1950-51 Migration

3.1 Turkish Foreign Policy

Turkish diplomat and the former ambassador Dr. Hüseyin Avni Bıçaklı defines 1950-51 Migration as the "Third Great Migration" after 1877-78 Russo-Turkish War and 1912-13 Balkan Wars (Bıçaklı, 2016: 299). In 1950, facing with the various oppressive policies beginning with the economic sphere and having demands to emigrate from Bulgaria to Turkey,

exit visas started to be issued to Turkish minority by the Bulgarian authorities (Bıçaklı, 2016: 300). This was the beginning of the 1950-51 Migration. As Bıçaklı stated, these migrants who were deprived from their financial belongings were putting Turkey into a dire situation (Bıçaklı, 2016: 300). The situation which the Turkish authorities defined as an “imposition” (Bıçaklı, 2016: 300) quickly turned into a diplomatic crisis. With the subsequent diplomatic notes, on 10.08.1950 Bulgarian authorities stated that 250 000 of its citizens want to immigrate to Turkey and Bulgaria would not prevent them in any way (Bıçaklı, 2016: 300). Not only this, but also the Bulgarian authorities stated that the Turkey’s attitude was a violation of the 1925 Turkish-Bulgarian Friendship Treaty’s articles on migration (Bıçaklı, 2016: 300). The Bulgarian diplomatic note was demanding Turkey to take the migrants in a short time, in three months (Çanak, 2014: 239). On 28.08.1950, the following Turkish diplomatic note on the other hand was stating that, 1925 Turkish-Bulgarian Friendship Treaty’s articles on migration was guaranteeing the sale of the migrants’ immovable properties but, Bulgarian authorities was violating that article (Bıçaklı, 2016: 301).

The Chatham House article from January 1951 too, states that the migrants were stripped off all their possessions except “a small bundle of personal clothing” (M.P., 1951: 33). Even Radio Sofia, were making news about the poor living conditions of the migrants on the border (on the Bulgarian side) which stated that the migrants did not have shelter nor furniture and was under threat of cold, disease and famine (M.P., 1951: 35). The Chatham House article concludes that these migrants were brought to the border only after “all their property had been confiscated” (M.P., 1951: 35) and this too was done in a “ruthless” (M.P., 1951: 34) manner with violence (M.P., 1951: 34). By doing that, the Bulgarian authorities were making sure that these migrants would not be “productively self-supporting in a short time” (Schechtman, 1952: 393). Hence; they would need aid from government and this would create an enormous crisis in their country of arrival, which is Turkey (Schechtman, 1952: 393). The other Turkish concern was about the short notice given by the Bulgarians since there might have been “those who could provoke unrest in the country” (Bıçaklı, 2016: 301) among the migrants. So Turkey was asking Bulgaria to take the time factor into consideration for the necessary security checks (Bıçaklı, 2016: 300-301).

When the Turkish authorities find Romani people among the migrants who do not have any visas, a new crisis emerged (Çanak, 2014: 239). So, Turkey according to the 2510 Settlement Act, stated that the migrant status could only be given to the people of Turkish origin and demanded from Bulgaria to take these people back (Çanak, 2014: 239). After the refusal of this demand from Bulgaria, Turkey closed its border on 07.10.1950 and it remained closed until the Turkish demands had been accepted (Çanak, 2014: 239). On 02.12.1950, the border had been opened again (Çanak, 2014: 239).

While the migration was continuing, with a decision taken on 16.04.1951, Turkey gave all of the migrants who came from Bulgaria after 01.01.1950 “settled migrant” status so that they could benefit from the state aids (Çanak, 2014: 239). However when Bulgaria started to send Romani people among the migrants again, the relations quickly deteriorated and Turkey closed its border second time on 08.11.1951 (Çanak, 2014: 239). While the diplomatic negotiations were continuing, on 30.11.1951 Bulgaria announced that all movement of migration had been stopped (Çanak, 2014: 239). Until 1968, there will not be any more (at least on a wide scale) immigration to Turkey (Çanak, 2014: 239). At the end of the 1950-51 Migration, Turkish Ministry of Foreign Affairs gave the total number of the migrants as 152 755 in a statement from 01.12.1951 (Bıçaklı, 2016: 307). In the same statement, the actual reason behind Bulgaria’s decision to stop migration was claimed to be the loss of work force in the agriculture (Bıçaklı, 2016: 307). The Bulgarian statements on the other hand, were accusing

Turkey for provoking anti-Bulgarian sentiments among the Turkish minority in Bulgaria (Bıçaklı, 2016: 307).

3.2 Turkish Domestic Policy

1950-51 Migration not only affected Turkish foreign policy but also, witnessed the beginning of a new era in the domestic area. During the Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) administration, there was not a specific state policy towards the migration from Bulgaria (Pınar, 2014: 87). Assoc. Prof. Mehmet Pınar defines this as surprising since the same administration had done the population exchange with Greece (Pınar, 2014: 87). The explanation Pınar gives is that, CHP had not fully understood the situation in Bulgaria, the settlement of a large migrant population from Bulgaria was thought to be not possible and there was a desire to keep the balance of domestic politics intact (Pınar, 2014: 87). In that respect, what we see is a clear separation from the CHP's migration policy with the new DP government. Yet, focusing on the differences should not let us miss the bigger picture which has continuities.

These continuities were not mainly about political practices but, especially in terms of the discourse. A contemporary article from 1952, takes our attention to that overlooked aspect. For example on 13.11.1935, during the CHP administration, Minister of Internal Affairs Şükrü Kaya made statements regarding the necessity of “all Turks living abroad be installed in this country (Turkey)” (Schechtman, 1952: 387). Şükrü Kaya's statements were specifically addressing the Turkish minorities in Balkan countries (Schechtman, 1952: 387). Kaya's later statements not only confirm his previous statements but also further strengthen them with a nationalist tone. For example, a couple of months later, regarding the emigration of Turkish minorities, he stated that it is not compatible with the Turkish character “to live as a slave where the Turk previously was the master” (Schechtman, 1952: 387).

On a practical level; the DP government's approach to the issue, by taking the economic and cultural backgrounds of the migrants into account, was better organized (Pınar, 2014: 87). On the other hand, the DP government's approach was nationalist too, as could be seen from its approach to the Romani people among the migrants (Pınar, 2014: 87). When we look to the bigger picture, what we see is that the DP government succeeded in turning the migrant issue into a national issue (Pınar, 2014: 88). As stated above; in the settlement process of the migrants, the DP government mostly chose the regions which the agricultural activities were the dominant economic activity and also took many criteria into account such as the migrants' culture, language, way of lives and even the climate they used to back in Bulgaria (Pınar, 2014: 88).

In that regard, at the beginning of 1951, with the incentives given by the President Celal Bayar (Pınar, 2014: 83), Turkey Aid Association for the Migrants and Refugees (*Göçmen ve Mültecilere Türkiye Yardım Birliği*) was founded with the Turkish Parliamentary Speaker Refik Koraltan being the head of the association (Pınar, 2014: 84). The aim of the association was the “rational distribution of the aids to the migrants” (Pınar, 2014: 84). Tax exemptions and also the construction of the mass housing projects for the migrants were also seen as the successes of the DP government in its migration policy (Pınar, 2014: 88). In this context, the DP government accused the previous administration, CHP, for not solving the migrants' land problems (Pınar, 2014: 85). The DP government with its dedication to make the issue a national one even considered the foundation of the Ministry of Migrant (*Göçmen Bakanlığı*) (Pınar, 2014: 86). However, the DP government's migration policy also became a point of contestation in the domestic politics. Until 1954, CHP was also seeing the migration issue as a national issue and was a supporter of the DP government's migration policy (Pınar, 2014: 88). However later, political anxieties and the accusations regarding the pro-communist sentiments among the migrants put the CHP in the opposing side of the government's migration policy (Pınar, 2014:

88). For example, CHP found the idea of the Ministry of Migrant as an “area of wastage” (Pınar, 2014: 86). On the other hand, Prime Minister Adnan Menderes saw the issue as “supra-domestic politics” and even considered taking the migration issue from Romania into agenda (Pınar, 2014: 86). In that sense, Menderes’s approach was similar to the former Minister of Internal Affairs Şükrü Kaya’s approach to the issue. The DP’s overall approach which is characterized by seeing the issue as a national and supra-domestic politics one is another signifier of its nationalist attitude.

4. Foreign Aid

Lastly, when we look to the foreign aid to Turkey for the migrants, it becomes apparent that it was an important issue for the Turkish foreign policy. Turkey received foreign aid worth 30 million Turkish Lira from the Marshall Aid and the 28% of the spending between 1950 and 1960 for the settlement of the migrants was made from there (Bıçaklı, 2016: 310). Apart from that, Bıçaklı gives the other main foreign aid organizations as The US Economic Cooperation Administration (ECA) and the International Refugee Organization (IRO) (Bıçaklı, 2016: 311). Schechtman’s list is wider than Bıçaklı’s. According to Schechtman, the World Health Organization (WHO), the Red Cross societies of Belgium, Britain, Canada, India, Luxembourg, Netherlands, Sweden and the United States too took part (or at least promised to take part) in such aid activities (Schechtman, 1952: 400).

On the other side, Assoc. Prof. Recep Murat Geçikli in his study finds out that, initially the US showed reluctance in its support and foreign aid to Turkey during the 1950-51 Migration (Geçikli, 2016: 33). Later the US; saw the issue as a threat to Turkish economy and national security, and started its foreign aid program via different institutions (Geçikli, 2016: 33). However, Geçikli defines the US foreign aid as the result of the US’ position of “being not much interested but also could not stay indifferent” (Geçikli, 2016: 34). Bıçaklı too; states that the much of the spending, which were made for the migrants, were made by the Turkish government and the public (Bıçaklı, 2016: 311).

5. Conclusion

In conclusion, 1950-51 migration of Turks of Bulgaria to Turkey was a reappearance of the Turkish-Muslim migration from Bulgaria to Turkey since the late 19th century but, this time with a new ideological face in the Cold War atmosphere. Without any doubts, happening in the first two years of the DP government when Turkey started to follow a pro-Western foreign policy with a new and robust momentum, brought Turkey even closer with the West. Just like the M.P.’s Chatham House article’s structural analysis in terms of Soviet Union’s securitization attempts regarding the Black Sea basin; the end of the migration movement from the Bulgarian side, is attributed to the Turkey’s admission (what Schechtman meant with admission is the Turkey’s signing of the protocol regarding the NATO membership, Turkey would officially be a NATO member next year) in the fall of 1951 (Schechtman, 1952: 401). At that point, it became apparent that the relations with Bulgaria were to be shaped within the dynamics of the Cold War and the friendly relations with Bulgaria became possible only during the detente period in the mid. 1960s.

However, even that could not stop Bulgarian government to apply a wide spread oppression and assimilation program to its Turkish minority under the name of the “Възродителен процес/Process of Revival” in 1980s, and the subsequent last big wave of migration in 1989. 1950-51 Migration not only affected Turkish foreign policy but, also had important implications in the domestic sphere. It was the event which crystallized the DP’s migration policy. With its migration policy, the DP government followed a better organized program than the previous CHP administration. Yet the continuities in the discourses also

should not be overlooked. The nationalist tone, both as an ideology and also as a political tool for addressing the general public was used widely by the incumbent governments of both CHP and DP. At the same time, the DP's definition of the issue as a national and supra-domestic politics one was initially widely accepted. However, especially after 1954, changing political balance made CHP to reorient itself in the opposing side on that issue. With respect to foreign aid, although vast amounts of monetary and non-monetary aid were taken from different institutions, bulk of the spending was made by the Turkish government and the public. Taken all of these into account, 1950-51 Migration was a milestone event which shaped Turkish foreign and domestic policy in the early years of the Cold War.

References

Aslan, Zehra (2012), “Demokrat Parti İktidarının 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göç Eden Göçmenlere Yönelik Politikası (1950-1951).”, Proceedings of International Balkan Symposium.

https://www.researchgate.net/publication/322070558_Demokrat_Parti_Iktidarinin_1950-1951_Yillarinda_Turkiye'ye_Goc_Eden_Gocmenlere_Yonelik_Politikasi

Bıçaklı, Hüseyin Avni (2016), Türkiye - Bulgaristan İlişkileri (1878 - 2008), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Çanak, Erdem (2014), “Bulgaristan’dan Seyhan’a Türk Göçü (1950-1951).”, Turkish Studies, 9, 4, 235-253. <http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=6952>

Çolak, Filiz (2013), “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951).”, The History School, 14, 113-145. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423912909.pdf>

Çulha, İbrahim (2017), “Bulgaristan Türkleri’nin Türkiye’ye Göç Süreci (1950-1951).”, AKADEMİK-DER, 1, 51-71.

Geçikli, Recep Murat (2016), “Bulgaristan Türkleri’nin Göçü (1950-1951) ve ABD Yardım Programına Yansıması.”, Atatürk Dergisi, 5, 1, 1-38. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/224130>

M.P. (1951), “The Expulsion of the Turkish Minority from Bulgaria.”, The World Today, 7, 1, 30-36. <https://www.jstor.org/stable/40392358>

Pınar, Mehmet (2014), “1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler ve Demokrat Parti’nin Göçmen Politikası.”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 30, 89, 61-93. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/675862>

Schechtman, Joseph B (1952), “Compulsory Transfer of the Turkish Minority from Bulgaria.”, India Quarterly, 8, 4, 386-401. <https://www.jstor.org/stable/45068353>